

İLKOKUL

**İNSAN HAKLARI,
VATANDAŞLIK VE DEMOKRASİ**

4. SINIF

DERS KİTABI

Yazar

Çiğdem ÖZER YALÇIN

Ekrem KAPLAN

Hacı Hakan KELEŞ

Meltem YALVAÇ

Semra ÖZDEN



MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 9530
DERS KİTAPLARI DİZİSİ: 1972

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Dr. Dilek KIRNIK

Dil Uzmanı

Kadir ERDOĞANLI
Suna DEMİR

**Ölçme ve Değerlendirme
Uzmanı**

Dr. Meltem YURTÇU

Program Geliştirme Uzmanı

Doç. Dr. Eyüp İZCİ

Rehberlik Uzmanı

Fatih KAYA

Görsel Tasarımcı

Bülent DURSUN
Caner HOŞHAN
Hasan DEMİRBAĞ
Ümit ŞENER
Zeynal Abidin İŞİKTEL

ISBN 978-975-11-7724-7

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 17.08.2023 tarih ve 35 sayılı kurul (ekli liste-
nin 35 sırasında) kararı ile 2024-2025 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile Ders
Kitabı olarak kabul edilmiştir.

Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın sorumluluğunu
kaldırmaz.



İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

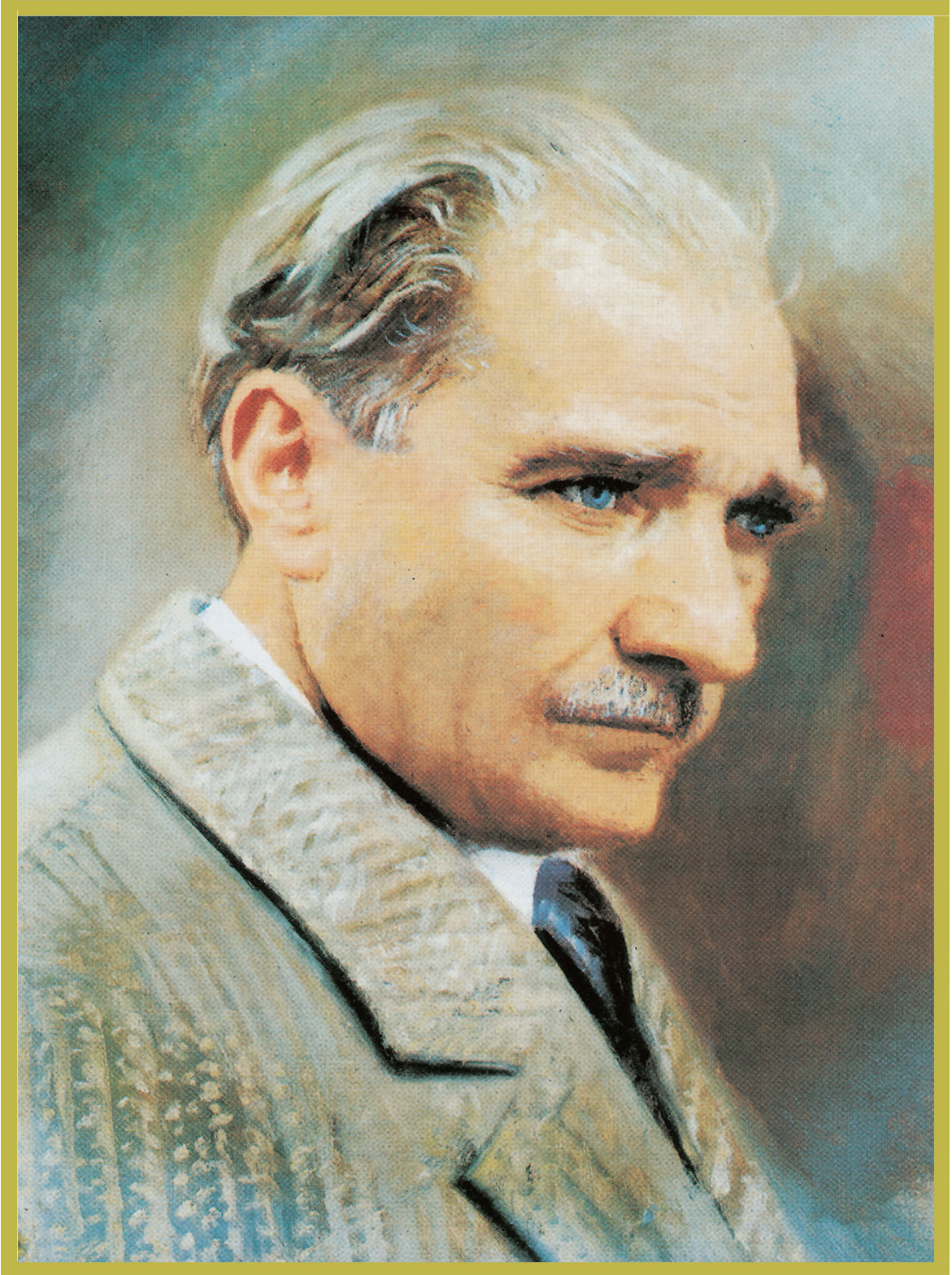
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk



MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KİTABIMIZI TANIYALIM	9
----------------------------	---

1

İNSAN OLMAK 11

Ben İnsanım	12
Doğuştan Gelen Haklarım	15
Haklarımla Varım	18
Ben Bir Çocuğum, Yetişkinden Farklıyım	21
Öğrendiklerimizi Değerlendirelim	23
Öğrendiklerimizi Değerlendirelim Cevap Anahtarı	26

2

HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK 27

Hak, Özgürlük ve Sorumluluk	28
İnsanım, Sorumluyum	31
Hak ve Özgürlüklerimi Kullanıyorum	35
Hak ve Özgürlüklerin İhlali	37
Haklarımı Arıyorum	40
Hak ve Özgürlüklere Saygılıyım	42
Birlikte Yaşama Kültürümüz	44
Öğrendiklerimizi Değerlendirelim	47
Öğrendiklerimizi Değerlendirelim Cevap Anahtarı	50

3

ADALET VE EŞİTLİK 51

Farklılıklara Saygılıyım	52
Adalet ve Eşitlik	54
İnsanlar Eşittir	56
Adalet ve Eşitlik Sağlanıyor	58
Empati Kuruyorum	60
Öğrendiklerimizi Değerlendirelim	62
Öğrendiklerimizi Değerlendirelim Cevap Anahtarı	64

4

UZLAŞI	65
Neden Anlaşamıyoruz?	66
Uzlaş Gerektiren ve Gerektirmeyen Durumlar	68
Uzlaş Yollarımız	70
Anlaşmazlığın ve Uzlaşının Sonuçları	73
Öğrendiklerimizi Değerlendirelim	76
Öğrendiklerimizi Değerlendirelim Cevap Anahtarı	78

5

KURALLAR	79
Kural Nedir?	80
Kurallar, Hak ve Özgürlükler	83
Kurallar Toplumda Ahengi Sağlar	85
Kurallara Uyuyorum	88
Öğrendiklerimizi Değerlendirelim	90
Öğrendiklerimizi Değerlendirelim Cevap Anahtarı	92

6

BİRLİKTE YAŞAMA	93
Benim Vatanım	94
Birlikte Yaşam İçin Kurumlar	96
Devletin Vatandaşlarına Karşı Sorumlulukları	98
Vatandaşım, Sorumluyum	100
Birlikte Yaşıyorum	102
Öğrendiklerimizi Değerlendirelim	104
Öğrendiklerimizi Değerlendirelim Cevap Anahtarı	106

SÖZLÜK	107
KAYNAKÇA	110
GÖRSEL KAYNAKÇA VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI	110
TÜRKİYE’NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI	111
TÜRK DÜNYASI HARİTASI	112

KİTABIMIZI TANIYALIM

Ünite adını gösterir.

Ünite numarasını gösterir.

Ders kitabı ile ilgili EBA içeriklerine ulaşabileceğiniz karekodu gösterir.



Ünite içerisinde öğreneceğiniz konuları gösterir.

Ünite özetine ulaşabileceğiniz karekodu gösterir.

Konu ile ilgili kısa bilgi notlarını gösterir.



Konu ile ilgili değerlendirme sorularını gösterir.

Konu ile ilgili etkinliklere ulaşabileceğiniz karekodu gösterir.

"Beyin Fırtınası" etkinliğini gösterir.



Konu adını gösterir.

Ünitedeki etkinlik numarasını gösterir.

Metnin genel ağ haberinden alındığını gösterir.

Daha fazla soruya ulaşabileceğiniz karekodu gösterir.

“Öğrendiklerimizi Değerlendirelim” bölümünün cevap anahtarına ulaşabileceğiniz karekodu gösterir.

Görsel kaynakçaya ve genel ağ kaynakçasına ulaşabileceğiniz karekodu gösterir.

6. ÜNİTE BİRLİKTE YAŞAMA

DEVLETİN VATANDAŞLARINA KARŞI SORUMLULUKLARI

Hazırlık Çalışması

Devlet, vatandaşlarına karşı sorumluluklarını kurumlar ve bu kurumlardaki kişiler aracılığıyla yerine getirir. Devletin bu kurumları hangileridir? Araştırınız. Araştırma sonuçlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çeşitli alanlarda vatandaşlara hizmet etmek; toplumun eğitim, sağlık, güvenlik, adalat gibi ihtiyaçlarını karşılamak devletin vatandaşlarına karşı sorumluluğudur. Devlet, vatandaşların haklarını korumak ve onların ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli tedbirleri almaktadır.

Devletin temel amaç ve görevleri Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 5. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir:

"Türk milletinin bağimsizliğini ve bütünlüğünü, ülkenin bütünlüğünü, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kışının temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalat ilkesiyle bağdaştırmaya elverişli şartları sağlamak, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır".

Aliye İzzet Baysal devletin önemi ile ilgili "Bir kelimeyi aklımızdan hiç çıkarmayın. Devlet. Devletin ne kadar önemli olduğunu hepimiz idrak etmeliyiz. Devletiz bir millet boşluğa düşer, ruğborda savrulup gider." deriydi.

Sıra Sizde 5

Aşağıdaki genel ağ haberini okuyarak soruyu cevaplayınız.
Cumhuriyetin 100. Yılında Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim
Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne Türkiye eğitim sistemindeki önemli gelişmeler, Bakanlıkça "Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim 1923-2023" isimli çalışmada verilere ortaya kondu. Bu kapsamda 100 yıllık süreçteki resmî derslik verilerinin artış-azalış geldi.

Genel ağdan alınmıştır.



Derslik verilerinin artması ile devletin vatandaşlarına karşı sorumluluğunu yerine getirmesi arasındaki ilişkiyi grafiği yorumlayarak açıklayınız.

98

1. ÜNİTE İNSAN OLMAK

D. Tabloda yer alan harf ve rakamların kesişiminden elde ettiğiniz harfleri omekteki gibi (ÇŞ) kutulara sırasıyla yerleştirerek şifreyi çözünüz.

	A	B	C	Ç
1	Ü	Ğ	Ş	H
2	O	R	V	A
3	L	İ	Z	D
4	N	T	K	G
5	I	M	Ö	B
6	S	E	U	Y

Şifre:

C5 A1 B4 A1 A4 B3 A6 C2 A4 A3 C2 B2 C5 C3 C4 A1 B2

B

A2 A4 C6 B2 C2 B6 C1 C2 C4 A3 C2 B2

C5 C2 C4 A5 B5 A5 A4 C3 C2 A4 B6 C1 B3 B4

C3 A2 B1 C2 B2 A3 C2 B2

.

Daha fazla soru için karekodu okutunuz



"Öğrendiklerimizi Değerlendirelim" bölümünün cevap anahtarına ulaşabileceğiniz karekodu okutunuz



26

KAYNAKÇA

- Akılçoğlu, T. (1995). İnsan hakları: kavram, kaynaklar ve koruma sistemleri. A.Ü. S.B.F. İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Altunkaya, N. (2003). Vastandaşlık bilgesi. Nobel Yayın Dağıtım.
- Alpkarakar, N. (2020). Bir varmış bir yokmuş: masal parkı. Timaş Çocuk Yayınları.
- Çakıroğlu, A. (2001). Şiir bahçesi. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çeçen, A. (2010). İnsan hakları. Lord Matbaacılık.
- Demirkasamoğlu, N. (2020). Etik ve eğitim. Anı Yayıncılık.
- Demirkasamoğlu, N. (2015). Toplum yaşamında kurallar: birey kuralı ilişkisi. CBU Sosyal Bilimler Dergisi, 13 (1), 136-156.
- Direk, N. (2008). Filozof çocuk: çocuklarla felsefe konusmaları. Pan Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2004). Sosyal kuramlar ve sorunlar. Figen Yayınları.
- Powers, N. (2010). Psikolojik çocuklar için insan hakları eğitimi kılavuzu. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gören, Z. (2007). Temel hakların sınırlandırılması-sınrlarının sınırları. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (12), 39-59.
- MEB. (2019). İnsan hakları, vatandaşlık ve demokrasi dersi öğretim programı (ilkokul 4. Sınıf). T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Seyfettin, Ö. (2021). Ömer Seyfettin seçmeler. Nilüfer Yayıncılık.
- TDK. (2011). Türkçe edict. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK. (2021). Yazın kılavuzu. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yavaşlı, A. (2006). Atatürk ün yurttaşlık bilgileri. Bulut Yayınları.
- Zengin, N. (2010). "Sağlık hakkı" ve sağlık hizmetlerinin sunumu. Sağlıkta performans ve Kalite Dergisi, 7 (1), 44-52.
- Kaynak gösterme yöntemi APA 6.0 sürümüne göre oluşturulmuştur.

Görsel kaynakçaya ve genel ağ kaynakçasına ulaşmak için karekodu okutunuz.



110



İnsan Olmak

Bu ünite

- İnsan olmanın niteliklerini,
- İnsanın doğuştan gelen temel ve vazgeçilmez hakları olduğunu,
- Haklarımıza kendi yaşamımızdan örnekler verebileceğimizi,
- Çocuk ile yetişkin arasındaki farkları **öğreneceğiz**.

1

1. ünite için
karekodu okutunuz.



1. ünite özeti için
karekodu okutunuz.



1. ÜNİTE İNSAN OLMAK

BEN İNSANIM



Hazırlık Çalışması

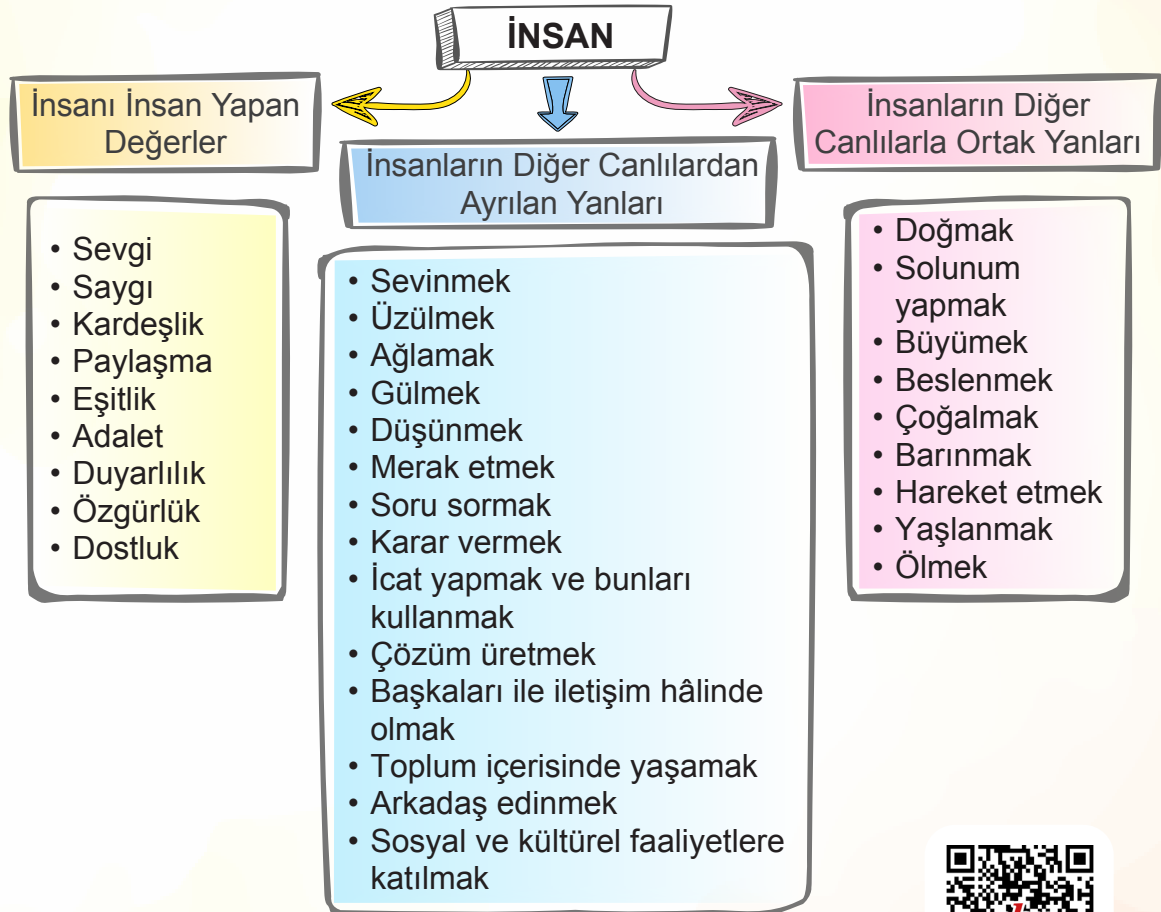


Görsel 1.1

1. Verilen görseli inceleyiniz. Görselde hangi canlı varlıklara yer verilmiştir? Bu canlıların ortak özellikleri neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. İnsanı diğer canlılardan ayıran temel özellikler neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsan; kültürel birikime sahip, düşünen, konuşan sosyal bir canlıdır. İnsanın diğer canlılarla ortak özellikleri olduğu gibi onu diğer canlılardan ayıran özellikleri de vardır. Bu özelliklerin yer aldığı aşağıdaki şemayı inceleyiniz.



Etkinlik için karekodu okutunuz.



BEYİN FIRTINASI



Suzan'ın aklına takılan bazı sorulara aşağıda yer verilmiştir. Bu soruların cevaplarını düşününüz. Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.



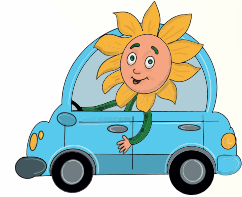
Filler kitap okuyabilir mi?
Neden?



Kediler bilgisayar kullanabilir mi?
Neden?



Köpekler gitar çalabilir mi?
Neden?



Bitkiler seyahat edebilir mi?
Neden?



Balıklar resim çizebilir mi?
Neden?



Zürafalar deney yapabilir mi?
Neden?



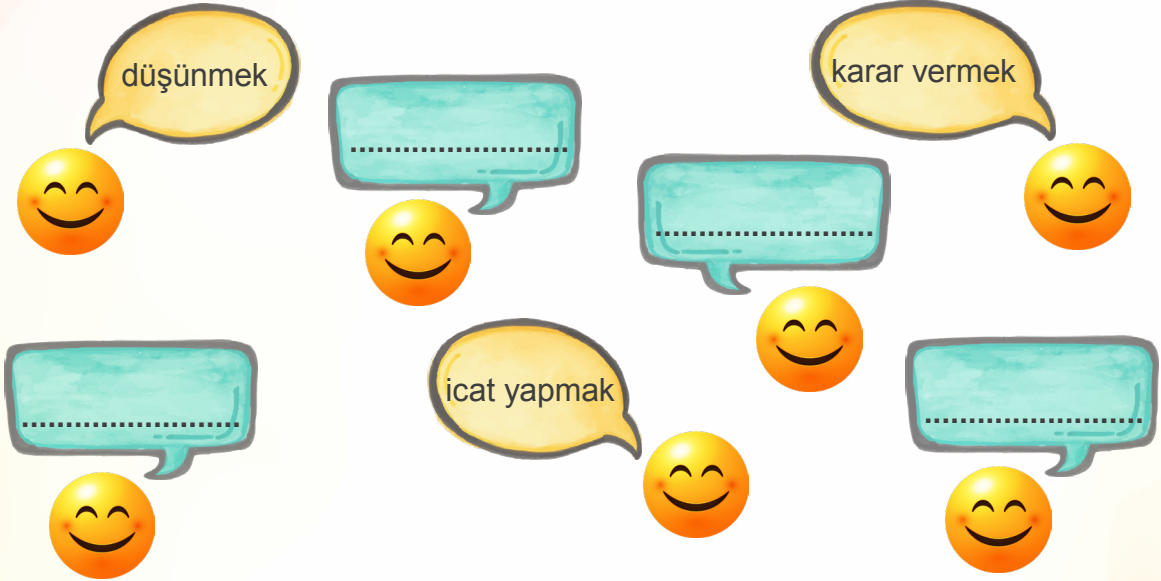
Görsel 1.2

1. ÜNİTE İNSAN OLMAK



Sıra Sizde 1

İnsanları diğer canlılardan ayıran özelliklerden bazıları aşağıda verilmiştir. Siz de boş bırakılan konuşma balonlarına bu özelliklerden bildiklerinizi yazınız.

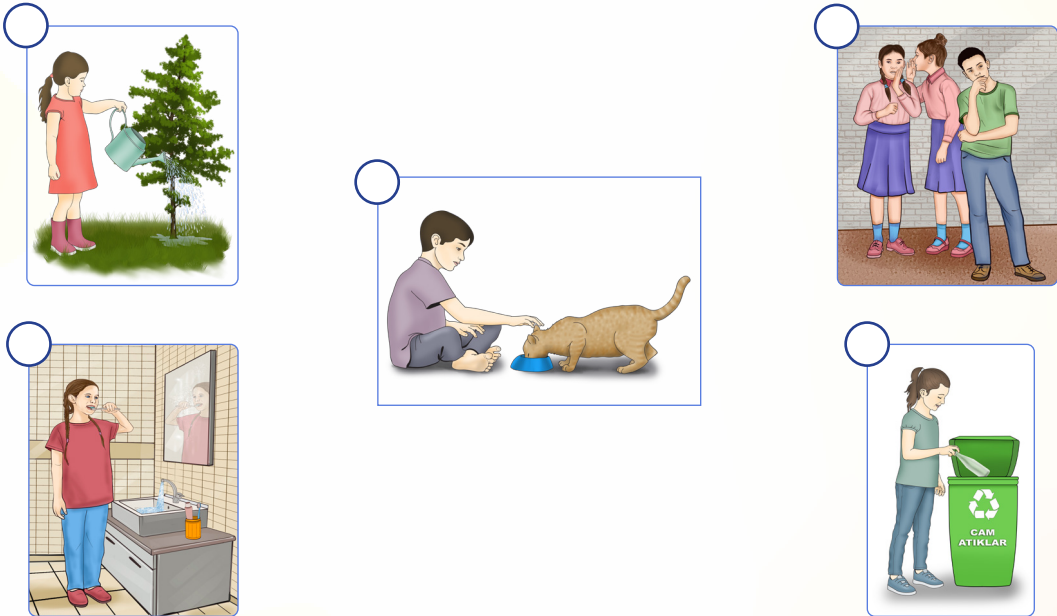


Görsel 1.3



Sıra Sizde 2

Duyarlı olmak, insanı insan yapan değerlerden biridir. Aşağıdaki görsellerden hangilerinde duyarlı bir insana ait davranışlara yer verilmiştir? İşaretleyiniz.



Görsel 1.4



Düşünelim Konuşalım

İnsanlar, hangi değerlere sahip olmalıdır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

DOĞUŞTAN GELEN HAKLARIM



Hazırlık Çalışması

Aşağıdaki şiiri okuyarak soruları cevaplayınız.



İNSAN HAKLARI

Dil, din, ırk gözetilmez
Eşit bütün insanlar,
Her birine verilmiş
Temelde bütün haklar.

Hür doğar ve hür yaşar
İnsanların tamamı,
Esir olamaz kimse
Özgürlük gibi var mı?

Haberleşme, seyahat
Hakkı vardır herkesin,
Düşünce ve dinine
Karışılmaz kimsenin.

Sevgi ile saygıdır
Tüm hakların temeli,
Saygı duymalı buna
İnsanları sevmeli.

Atila ÇAKIROĞLU, Şiir Bahçesi

Görsel 1.5

1. *İnsan Hakları* şiirinde geçen haklar hangileridir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. *İnsan Hakları* şiirinde geçen temel haklar dışında başka hangi haklara sahip olduğunuzu araştırınız.

Doğuştan gelen sahip olduğumuz haklar vardır. Sadece insan olduğumuz için sahip olduğumuz bu temel haklar; dil, din, ırk, cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin tüm vatandaşlar için geçerlidir. Bu haklar; evrensel, vazgeçilmez, dokunulmaz ve başkasına devredilemez. Ülkemizde bu haklar anayasayla güvence altına almıştır.



Anayasa; devletin kuruluşunu gösteren, bireyin devletle ve diğer bireylerle ilişkilerini düzenleyen temel yasadır.

BAZI TEMEL HAKLARIMIZ

Yaşama Hakkı

Herkesin yaşama hakkı, kişi özgürlüğü ve güvende olma hakkı vardır. Yaşama hakkı, bireyin bedensel ve ruhsal varlığını devam ettirebilme güvencesini oluşturan bir haktır.

Eğitim Hakkı

Herkes, eğitim hakkına sahiptir. Okul çağına gelmiş herkes bu haktan yararlanır.

Sağlık Hakkı

Herkes, kendisinin ve ailesinin sağlıklı yaşayabilmesi için gerekli kurumlara ulaşabilme; gerektiğinde buralardan hizmet alabilme hakkına sahiptir.

Vatandaşlık Hakkı

Herkesin bir ülkenin vatandaşı olma hakkı vardır. Hiç kimse, keyfî olarak vatandaşlıktan çıkarılamaz.

Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü Hakkı

Herkesin bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkı vardır. Herkes, kendi ülkesi dâhil, herhangi bir ülkeden ayrılma ve o ülkeye geri dönme hakkına sahiptir.

Özel Yaşamın Gizliliği Hakkı

Herkesin özel yaşamın gizliliği hakkı vardır. Kimsenin özel yaşamına, ailesine, konutuna ya da haberleşmesine keyfî olarak karışamaz.

Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkı

Herkesin düşünce ve ifade özgürlüğüne sahip olma hakkı vardır. Herkes, bu hakkını kanunlar çerçevesinde kullanabilir.

Din ve Vicdan Özgürlüğü Hakkı

Herkesin din ve vicdan özgürlüğü hakkı vardır. Herkes, dinî inançlarının gereklerini yerine getirme hakkına sahiptir.

Etkinlik için karekodu okutunuz.





Sıra Sizde 3

Aşağıda verilen cümlelerin tablodaki hangi temel haklarla ilgili olduğunu örnekteki gibi yazınız.

1	Sağlık Hakkı	2	Eğitim Hakkı
3	Özel Yaşamın Gizliliği Hakkı	4	Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü Hakkı
5	Vatandaşlık Hakkı	6	Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkı

- Gökçe'nin, ablasının odasına girerken kapıyı çalması: **3**
- Türkiye'de doğan Bahar'ın Türkiye Cumhuriyeti kimlik belgesine sahip olması:
- Begüm'ün hastaneye giderek tedavi olması:
- İş yerinde düzenlenen toplantıda Mustafa'nın düşüncelerini ifade etmesi:
- Emre'nin kendi evine yakın olan ilkokula gitmek istemesi:

İnsan; düşünen, merak eden, sorunlarına çözüm üreten, sorgulayan ve inançları olan bir canlıdır. Bu niteliklerini koruyabilmek ve geliştirebilmek için bazı haklara ihtiyaç duymaktadır. Örneğin insanların öğrenebilme ihtiyacı için eğitim hakkına, inançlarını yaşayabilmek için din ve vicdan özgürlüğü hakkına sahip olması gerekir.



İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Madde 1. Bütün insanlar; özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdanla donatılmışlardır, birbirlerine kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.



Düşünelim Konuşalım



Görsel 1.6

Yukarıdaki şemada yer alan temel haklarımızın ortak özellikleri üzerinde düşününüz. Bu özelliklere “Neden?” sorusunu sorarak özellikleri örneklerle açıklayınız.

1. ÜNİTE İNSAN OLMAK

HAKLARIMLA VARIM



Hazırlık Çalışması

1. Günlük yaşamınızda kullandığınız haklarınız nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Sahip olduğunuz bu haklarınızı nasıl ve nerede kullandığınızı kendi yaşamınızdan örnekler vererek arkadaşlarınızla paylaşınız.

ÇOCUK HAKLARI

Güneşli bir hafta sonuydu. Elif ve ailesi çocuk hakları etkinliğine katılmak için mahallelerindeki parka gideceklerdi. Elif'e de yapılacak olan etkinlikte görev verilmişti. Elif, parka gider gitmez etkilikte görevli olan öğretmeni ve arkadaşlarıyla buluştu. Etkinliğe gelen çocuklara vermek için birlikte hazırladıkları balonları dağıtmaya başladılar. Arkadaşı Ali de ailesiyle tesadüfen oradaydı.

Ali, Elif'in yanına yaklaşıp:

“Merhaba Elif! Bugün ne yapıyoruz?” diye sordu.

Elif, gülümseyerek cevap verdi:

“Bugün, çocuk hakları etkinliği düzenliyoruz! Sen de katılmak ister misin?”

Ali, merakla sordu:

“Çocuk hakları nedir?”

Görsel 1.7



Elif:

“Çocuk hakları, her çocuğun doğuştan sahip olduğu haklardır. Can, beden ve mal dokunulmazlığına sahip olmak; düşünce, inanç ve ifade özgürlüğüne sahip olmak; yaşama, çalışma, sağlık ve eğitim hakkına sahip olmak gibi haklarımız vardır!”

Ali:

“Peki, bu hakları nasıl kullanabiliriz?”

Elif neşeyle anlattı:

“Bu hakları kullanmak için öncelikle birbirimize saygı göstermeli ve birlikte hareket etmeliyiz. Etkinlikler düzenleyerek, birbirimize destek olarak bu hakları koruyabiliriz.”

Ali:

“Harika! Ben de katılmak istiyorum. Ne yapacağız?”

Elif:

“Öncelikle herkes bir balon alacak ve parkta buluşacağız. Sonra çocuk hakları hakkında konuşup, etkinlikler düzenleyerek birlikte eğleneceğiz!”

Ali, heyecanla balonunu aldı:

“O zaman ne duruyoruz, hemen başlayalım!” dedi.

Çocuklar, balonlarını alıp parka doğru yola çıktılar. Parkta bir araya geldiklerinde, çocuk haklarını kutladılar ve birlikte eğlendiler. Her biri, birbirine saygı göstererek ve birlikte hareket ederek çocuk haklarını korumayı öğrendi.

Bu kitap için yazılmıştır.



1. ÜNİTE İNSAN OLMAK

Çocuk Hakları metninde çocukların sahip olduğu bazı haklar verilmiştir. Bu hakların yanında çocukların can, mal ve beden dokunulmazlığı, sağlıklı yaşama ve dinlenme hakları da vardır.

ÇOCUK HAKLARI



Görsel 1.8

Etkinlik için karekodu okutunuz.



Sıra Sizde 4

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin hazırlanmasına neden gerek duyulmuştur? Düşüncelerinizi yazınız.



Düşünelim Konuşalım

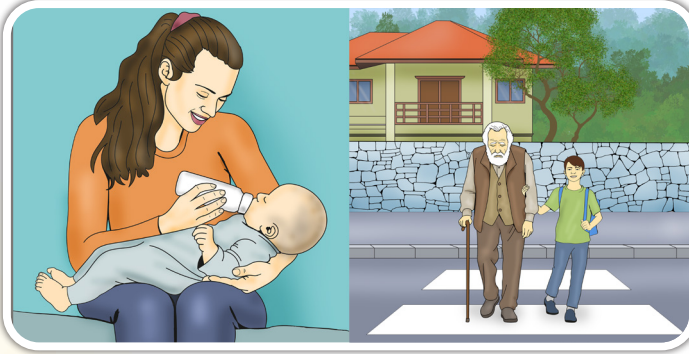
Bir çocuk olarak dinlenme ve oyun haklarının kullanımı ile ilgili günlük hayatınızdan örnekleri arkadaşlarınızla paylaşınız.

BEN BİR ÇOCUĞUM, YETİŞKİNDEN FARKLIYIM



Hazırlık Çalışması

1. Ailenizdeki bireyler, hangi görev ve sorumluluklara sahiptir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Çocukların yetiştirilmesinde anne ve babanın sorumlulukları nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.



Görsel 1.9

Toplumdaki bireyler, çocuklar ve yetişkinlerden oluşmaktadır. Yetişkinlerin hak, görev ve sorumluluklarıyla çocukların hak, görev ve sorumlulukları birbirinden farklıdır. Yaşımız ilerledikçe hak ve özgürlüklerimiz arttığı gibi sorumluluklarımız da artmaktadır. Çocukken çalışıp para kazanmak, evin geçimini sağlamak, askere gitmek, oy vermek

gibi sorumluluklarımız yokken yaşıyoruz ilerledikçe bu durum değişmektedir.

Çocuklar eğitim, sağlık, dinlenme, oyun gibi birtakım haklara sahiptir. Ancak bu hakların kullanılmasında, görev ve sorumluluklarını yerine getirmelerinde bir yetişkinin yardımına ihtiyaç duyarlar. Aynı zamanda çocuklar, kendilerini ilgilendiren konularda karar verirken ve temel ihtiyaçlarını karşılarlarken de bir yetişkinin yardımına ihtiyaç duyabilirler. Büyüdükçe çocukların yetişkinlerin desteğine olan ihtiyaçları azalır. Yetişkin olunca tek başlarına karar verebilir ve kendi ihtiyaçlarını karşılayabilirler. Yetişkin bir birey, kendi görev ve sorumluluklarını yerine getirirken çocuğunun sorumluluğunu da almalıdır. Yetişkinler, çocuğun bir aile ortamında sevgiyle yaşaması ve maddi, manevi ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli önlemleri almakla sorumludur.

Çocukların yetişkinlerden farklı ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçları karşılanırken çocukların yetişkinlere göre daha fazla korunmaları gerekmektedir. Yetişkinlerin haklarını korumak için kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, çocukların haklarını koruma konusunda bazen yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle çocuk hakları, "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme" ile koruma altına alınmıştır.



Sıra Sizde 5

Aşağıdaki dönemlere ait hak, özgürlük ve sorumlulukları yazınız.

Çocukluk Dönemine Ait Hak, Özgürlük ve Sorumluluklarımız

.....

.....

.....

.....

.....

Yetişkinlik Dönemine Ait Hak, Özgürlük ve Sorumluluklarımız

.....

.....

.....

.....

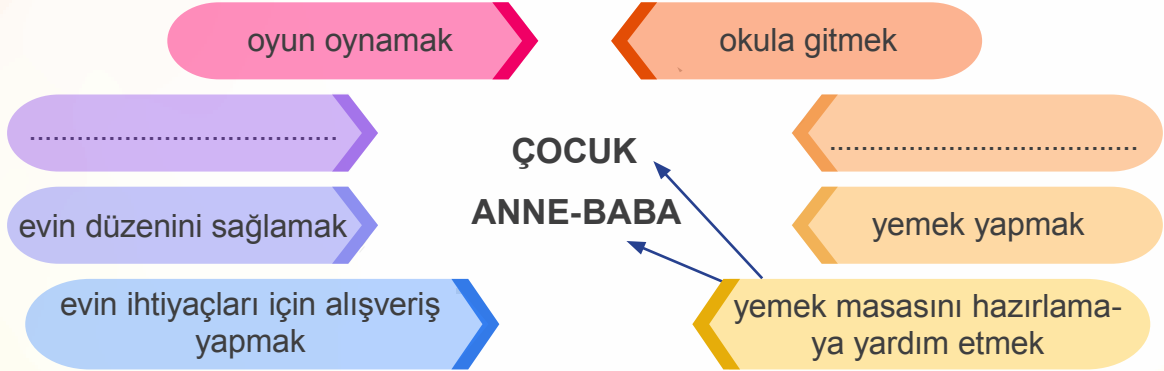
.....

1. ÜNİTE İNSAN OLMAK



Sıra Sizde 6

Aşağıda anne-baba ve çocuğa ait bazı hak ve sorumluluklara yer verilmiştir. Uygun olanları örnekteki gibi eşleştiriniz. Anne-baba ve çocuğun hak ve sorumlulukları ile ilgili birer örnek de siz yazınız.



Sıra Sizde 7

Aşağıdaki görseli inceleyerek soruları cevaplayınız.



Anne, baba! Haftaya sınıfça yapılması planlanan müze gezisine gitmem için izin belgemi imzalamanız gerekiyor.

Etkinlik için
karekodu
okutunuz.



Görsel 1.10

1. Çocuk, geziye gitmeye neden tek başına karar veremiyor? Düşüncelerinizi yazınız.

2. Böyle bir durumda yetişkinlerin kendi anne ve babasından izin almasına gerek var mıdır? Neden? Düşüncelerinizi yazınız.



Düşünelim Konuşalım

Kendi kararlarınızı verdiğiniz durumlar nelerdir? Hangi durumlarda yetişkinler sizin adınıza karar verebilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.



Öğrendiklerimizi Değerlendirelim

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

- ☐ 1. Nefes almak, insanı diğer canlılardan ayıran özelliklerden bir tanesidir.
- ☐ 2. Sevgi ve saygı, insanı insan yapan değerlerdir.
- ☐ 3. Çocukların en büyük sorumluluğu evin ihtiyaçlarını karşılamaktır.
- ☐ 4. Çoğalmak, beslenmek tüm canlıların ortak özelliklerindendir.
- ☐ 5. Eğitim almak, bazı çocukların hakkıdır.
- ☐ 6. Ders çalışmak ve ödev yapmak, velilerin sorumluluğudur.
- ☐ 7. İnsan hakları, herkes için geçerlidir.
- ☐ 8. Haklarımız, devlet tarafından anayasa ile güvence altına alınmıştır.
- ☐ 9. Çocuklar, oyun oynama ve eğlenme hakkına sahiptirler.
- ☐ 10. Sahip olduğumuz temel hakları başkalarına devredebiliriz.

B. Aşağıdaki cümleleri verilen sözcük veya sözcük gruplarından uygun olan ile tamamlayınız.

sorumluluk

temel haklarımız

insanı insan yapan

devlet

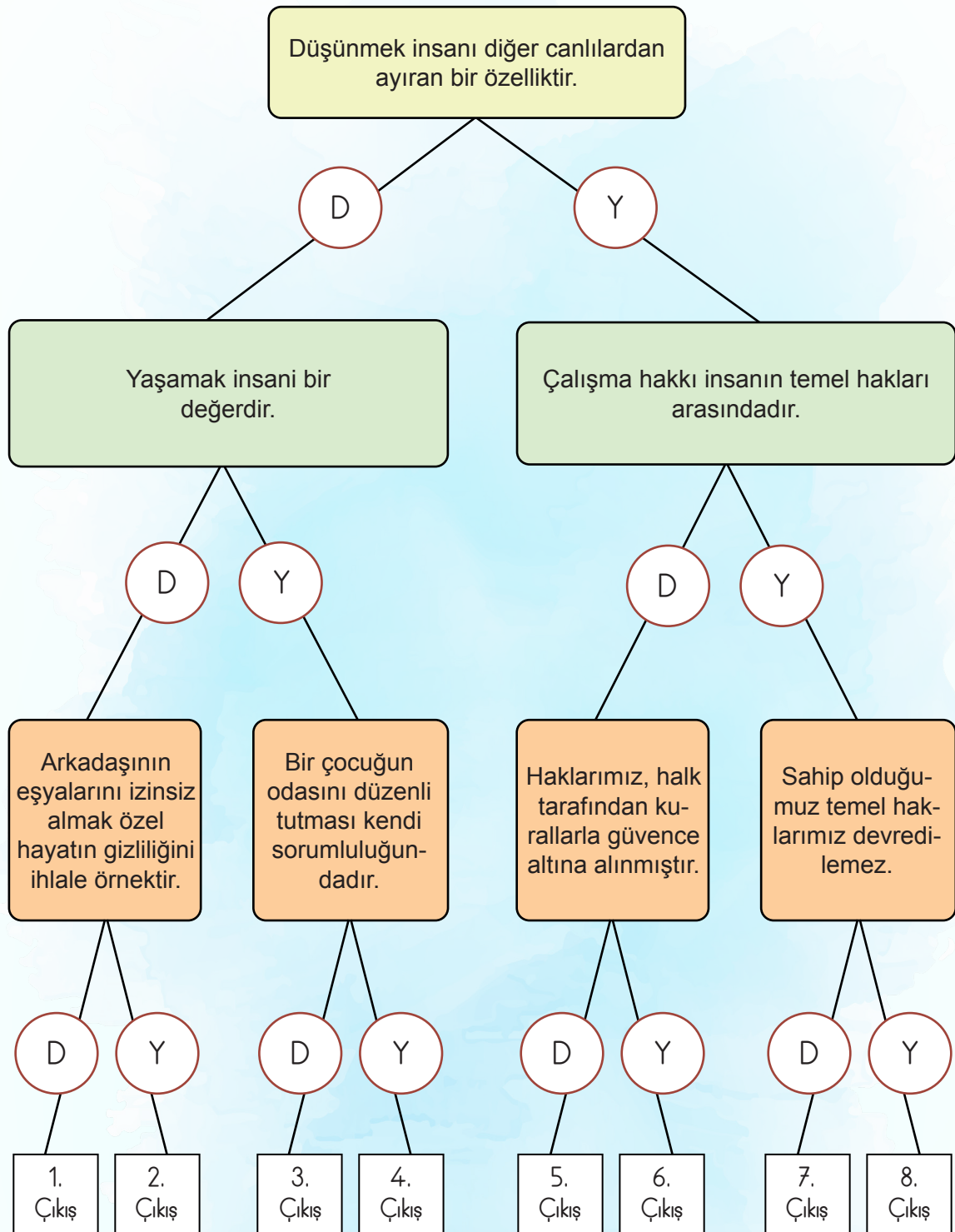
Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

duyarlılık

1. Sevgi, saygı, dayanışma, paylaşma değerlerdir.
2. Haklarımız, tarafından anayasa ile güvence altına alınmıştır.
3. İnsanlar, çocukluktan yetişkinliğe geçtiğinde daha fazla üstlenirler.
4. Eğitim hakkı, sağlık hakkı, vatandaşlık hakkı gibi haklar arasında yer almaktadır.
5. Dünyanın herhangi bir yerinde bir çocuğun en temel hakları çiğneniyorsa buna dur diyebilmek için vardır.

1. ÜNİTE İNSAN OLMAK

C. Aşağıdaki tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliğinde verilen ifadelerin doğru (D) ya da yanlış (Y) olduğuna karar veriniz ve ok yönünde ilerleyerek doğru çıkışa ulaşınız.



Ç. Aşağıdaki soruların cevaplarını verilen noktalı yerlere yazınız.

1. Bir çocuk olarak öğrendiğiniz haklardan başka hangi haklarınızın olmasını istersiniz? Düşüncelerinizi yazınız.

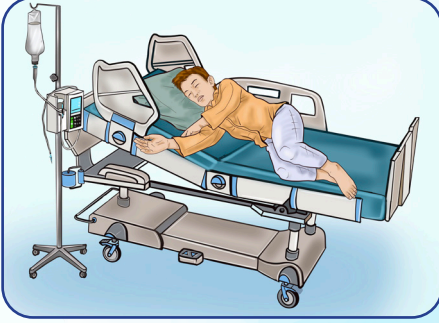
.....

.....

.....

2. Aşağıdaki görselleri inceleyiniz. Görsellere uygun olan çocuk haklarını yazınız.

a



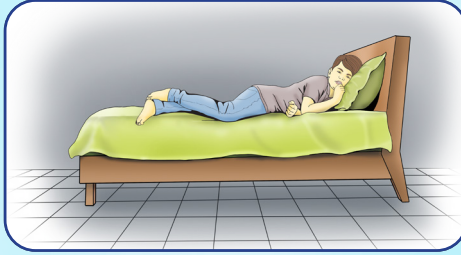
.....

b



.....

c



.....

ç



.....

d



.....

Görsel 1.11

1. ÜNİTE İNSAN OLMAK

D. Tabloda yer alan harf ve rakamların kesişiminden elde ettiğiniz harfleri örnekteki gibi (Ç5) kutulara sırasıyla yerleştirerek şifreyi çözünüz.

	A	B	C	Ç
1	Ü	Ğ	Ş	H
2	O	R	V	A
3	L	İ	Z	D
4	N	T	K	G
5	I	M	Ö	B
6	S	E	U	Y

Şifre:

Ç5	A1	B4	A1	A4	B3	A4	A6	Ç2	A4	A3	Ç2	B2	C5	C3	Ç4	A1	B2
B																	

A2	A4	C6	B2	C2	B6	Ç1	Ç2	C4	A3	Ç2	B2

Ç5	Ç2	C4	A5	B5	A5	A4	Ç3	Ç2	A4	B6	C1	B3	B4

Ç3	A2	B1	Ç2	B2	A3	Ç2	B2

Daha fazla soru için
karekodu okutunuz.



“Öğrendiklerimizi Değerlendirelim”
bölümünün cevap anahtarı için
karekodu okutunuz.





Hak, Özgürlük ve Sorumluluk

Bu ünite de

- Hak, özgürlük ve sorumluluk arasındaki ilişkiyi fark etmeyi,
- İnsan olma sorumluluğunu taşımanın yollarını,
- Hak ve özgürlüklerini kullanabilen ve kullanamayan çocukların yaşantılarını karşılaştırmayı,
- Hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği veya kısıtlandığı durumlarda hissettiklerini ifade etmeyi,
- Hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği veya kısıtlandığı durumların çözümünde ne tür sorumluluklar üstlenilebileceğine ilişkin örnekler vermeyi,
- Hak ve özgürlüklere saygı göstermeyi,
- Hak ve özgürlüklerin kullanılmasının birlikte yaşama kültürüne etkisini değerlendirmeyi **öğreneceğiz**.

2. ünite için
karekodu okutunuz.



2. ünite özeti için
karekodu okutunuz.



2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK



Hazırlık Çalışması



Yarın sınavım var ama canım hiç ders çalışmak istemiyor. Bugün hava o kadar güzel ki arkadaşarımla gezmek ve sinemaya gitmek istiyorum. Canımın her istediğini istediğim zaman neden yapamıyorum? Gezmek, dinlenmek benim de hakkım. Kardeşim üç yaşında olduğu için onun hiçbir sorumluluğu yok. Bu yüzden her istediğini özgürce yapabiliyor.

Görsel 2.1

1. Deniz, kendini neden mutsuz hissediyor olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Deniz, neden canının her istediğini istediği zamanda yapamıyor? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Siz, canınızın her istediğini istediğiniz zaman yapabiliyor musunuz? Neden? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hak, hukukun ve toplumun bireye sağladığı kazanımlardır.

İnsanın sahip olduğu hakları kendi isteği ve düşüncesine göre karar vererek kullanmasına **özgürlük** denir.

İnsanın kendi davranışlarının sonuçlarını üstlenmesine **sorumluluk** denir.

Vatandaş olarak yaşadığımız ülkede sahip olduğumuz bazı haklarımız vardır. Sahip olduğumuz hakları özgürce kullanabiliriz. **Özgürlük**, başkalarına zarar vermeden istediğini yapabilmektir. Özgür olan ve yaptığı davranışların sorumluluklarını almak zorunda olan tek canlı, insandır. İnsanlar, düşünerek planlı hareket ederler. Davranışlarının sonucunda olumlu ya da olumsuz neler olabileceğini tahmin edebilirler. Bu yüzden düşündüklerini uyguladıklarında ortaya çıkabilecek her türlü sorumluluğu da üstlenmek zorundadırlar. Diğer canlılar ise içgüdüleriyle hareket ettikleri için davranışlarını planlayarak ya da davranışlarının sonuçlarını düşünerek hareket etmezler. Yaptıklarından sorumlu tutulmazlar.

Etkinlik için karekodu okutunuz.



2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

Sahip olduğumuz hak ve özgürlükler bize bazı sorumluluklar yükler. Örneğin evimizde kedi, köpek gibi evcil hayvanları beslemek bizim hak ve özgürlüğümüzdür. Bu özgürlüğümüzü kullanırken evinde dinlenmek isteyen insanların dinlenme hakkını ellerinden alamayız. Sahiplendiğimiz hayvanların gürültüsüyle komşularımızı rahatsız etmeye hakkımız yok. İhtiyaçlarını karşılamak ya da gezdirmek için dışarıya çıkardığımız köpeğimiz çevreye atık bırakabilir. Atıkları toplayarak insanların temiz çevrede yaşama haklarına duyarlı olmalıyız. Sonuç olarak bu hayvanları evimizde barındırabiliriz. Bunu yaparken evde beslediğimiz evcil hayvan ile ilgili tüm sorumlulukları almamız gerekir.



Sıra Sizde 1

Aşağıda verilen numaralandırılmış cümlelerin hak, özgürlük veya sorumluluk kavramlarından hangisine uygun olduğunu bularak “√” ile işaretleyiniz.

1. Ali'nin okula gitmesi

☐

Hak

☐

Özgürlük

☐

Sorumluluk

2. Salih'in ödevlerini yapması

☐

Hak

☐

Özgürlük

☐

Sorumluluk

3. Ayşe'nin istediği elbiseyi satın alması

☐

Hak

☐

Özgürlük

☐

Sorumluluk

4. Hayri'nin tedavi olmak için hastaneye gitmesi

☐

Hak

☐

Özgürlük

☐

Sorumluluk

5. Mehmet'in ev işlerinde annesine yardım etmesi

☐

Hak

☐

Özgürlük

☐

Sorumluluk

6. Fatma'nın belediyeye dilekçe yazması

☐

Hak

☐

Özgürlük

☐

Sorumluluk

7. Neva'nın parkta istediği oyunu oynaması

☐

Hak

☐

Özgürlük

☐

Sorumluluk

8. Tuğra'nın sınıfta söz hakkı alarak kendini ifade etmesi

☐

Hak

☐

Özgürlük

☐

Sorumluluk

9. Yunus'un kişisel bakımını yapması

☐

Hak

☐

Özgürlük

☐

Sorumluluk

2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK



Sıra Sizde 2

ANAGRAM: Karışık olarak verilen harflerin yerleri değiştirilerek elde edilen kelimeyi ifade etmektedir.

Hak, özgürlük ve sorumluluk ile ilgili aşağıda verilen anagramı örnekteki gibi çözünüz.

Hak

EVATİD	KOMLA
(T)(E)(D)(A)(V)(İ)	(O)(L)(M)(A)(K)
YUNO	MKOYANA
() () () ()	() () () () () ()
ETİĞİM	AKALM
() () () () () ()	() () () () ()

Özgürlük

İDEFA	ĞÜLÜZÜÖRG
() () () () ()	() () () () () () () ()
INSBA	ÖÜĞÜLZGRÜ
() () () () ()	() () () () () () () ()
EŞMEBERLHA	GÜĞÜÖZRLÜ
() () () () () () () () () ()	() () () () () () () () () ()

Sorumluluk

ÖLERİDEVNİ	KAMPYA
() () () () () () () () () ()	() () () () () ()
UNLKANARA	KUYAM
() () () () () () () () () ()	() () () () ()
DERİMİZİİŞL	AÇALKAMRIF
() () () () () () () () () () () ()	() () () () () () () () () () () ()



Düşünelim Konuşalım

Haklarınızı kullanırken sorumluluklarınızı yerine getirmedeğinizde hangi sorunlarla karşılaşabilirsiniz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İNSANIM, SORUMLUYUM



Hazırlık Çalışması

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

BENİM DE SORUMLULUKLARIM VAR



Görsel 2.2

Kerem, sabah okula geç kalmamak için akşamdan çantasını hazırladı ve uyudu. Sabah uyanınca yatağını topladı, elini yüzünü yıka-
dı ve dişlerini fırçaladı. Kahvaltısını yaptıktan sonra kıyafetlerini giydi ve okula gitmek için evden çıktı. Evden çıkarken diğer insanları rahatsız etmemek adına gürültü yapmamaya özen gösterdi. Kerem, hapşırırken kullandığı peçeteyi

apartmanın dışına çıkınca çöpe attı. Servise bindikten sonra servis şoförü ve arkadaşlarını selamlayarak arkadaşının yanına oturdu. Kerem ve arkadaşı, servis okula varınca sınıflarına gittiler. Sınıfa girdiklerinde sınıfın penceresinin açık kaldığını ve içeriye bir kuş girdiğini gördüler. Kerem ve arkadaşı, kuşun dışarı çıkmasına yardımcı oldular. Ders zili çaldığında sıralarına oturup öğretmenlerini beklediler. Öğretmen sınıfa geldi. Hafta sonu Çatalhöyük'e bir okul gezisi yapılacağını söyledi. Bunun için de velilerden izin alınması gerektiğini öğrencilere belirtti.

Kerem, okuldan eve dönünce ailesine geziden bahsetti. Ailesinin geziye gitmesine izin vermesi üzerine gezilecek yer ile ilgili bir araştırma yaptı. Araştırma sonucunda Çatalhöyük'te yapılan kazılarda toprak kaplar, kemikten yapılmış takılar, heykel ve duvar kabartmaları bulunduğunu öğrendi.

Hafta sonu geldiğinde okul gezisi ile Çatalhöyük'e gitti. Kerem, Çatalhöyük'ü gezerken öğretmenin anlattıklarını ve kendi araştırdıklarını düşündü. Gezinin sonunda hem araştırdıklarından hem de gördüklerinden bu eserlerin insanlık açısından ne kadar önemli olduğunu anladı.

Bu kitap için yazılmıştır.

1. Benim de Sorumluluklarım Var metnine göre Kerem, hangi sorumluluklarını yerine getirmiştir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Kendi sorumluluklarınızın neler olduğunu siz de arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsan, doğayı değiştirebilen ve işleyebilen bir canlıdır. Bu dünyada bizden başka birçok canlı bulunmaktadır. Doğada yaptığımız değişimler, bütün canlıları etkilemektedir. Özgür bir canlı olan insanın kendine, ailesine, arkadaşlarına, diğer insanlara, doğaya, çevreye, hayvanlara ve insanlığın ortak mirasına karşı sorumlulukları bulunmaktadır.

Etkinlik için karekodu okutunuz.



2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK



Görsel 2.3

Sağlığımızı korumak için dengeli beslenmeli, beden temizliğimize dikkat etmeli, doktor kontrollerimizi ihmal etmemeliyiz. Eğitimimiz için okula devam etmeli, derslerimizi aksatmamalıyız. Bunlar insanın kendine karşı sorumluluklarından bazılarıdır.

Ailemize karşı sorumluluklarımız olduğunu unutmamalıyız. Aile bireylerine saygı duymalı ve onlara sevgimizi göstermeliyiz. Evde iş bölümü yaparak onlarla yardımlaşma ve dayanışma içinde olmalıyız.



Görsel 2.4



Görsel 2.5

Arkadaşlarımıza karşı da sorumluluklarımız vardır. Onların düşüncelerine saygı göstermeli, haklarını kullanırken onlara engel olmamalıyız. Oyunlarımızda kurallara uymalıyız ve oyunu kaybettiğimizde kazanan arkadaşımızı tebrik etmeyi bilmeliyiz.

Çevremizi temiz tutmalı ve çevreye zarar vermemeliyiz. Suyu kullanırken israf etmemeliyiz. Geri dönüştürülebilir atıkları uygun şekilde ayrıştırarak gerekli noktalara bırakmalıyız. Böylece hem doğayı ve çevreyi korur hem de kaynaklarımızın hızlı tükenmesini engellemiş oluruz.



Görsel 2.6

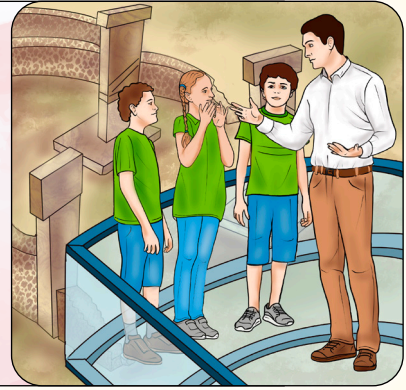
2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK



Görsel 2.7

Toplumda beraber yaşadığımız diğer insanlara karşı da sorumluluklarımız vardır. Kanunlara uymak, insan haklarına saygılı olmak, yardımlaşma ve dayanışma içerisinde birlikte yaşamak bunlardan bazılarıdır.

Ülkemizde ve dünyada bulunan kültürel, tarihî ve doğal güzelliklerin tüm insanlığın ortak mirası olduğunu unutmamalıyız. Ortak mirasımızı korumalı ve bu mirasın yok olmasını engellemeliyiz.



Görsel 2.8



Görsel 2.9

Hayvanlara karşı sevgi ve şefkat göstererek onlara elimizden geldiğince yardım etmeliyiz. Hayvanların barınma, yiyecek ve sağlık ihtiyaçlarını karşılamak onlara karşı sorumluluklarımızdır.



UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) tarafından uluslararası önem taşıyan ve bu nedenle korunmaya değer doğal oluşumlara, anıtlara ve sitlere **dünya mirası** denir. Dünya mirası statüsü, UNESCO (YUNESKO) tarafından verilmektedir. UNESCO'nun böyle bir çalışma yapmasının amacı:

- Tüm insanlığın ortak mirası kabul edilen evrensel değerlere sahip olan kültürel ve doğal varlıkları dünyaya tanıtmak,
- Toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkma bilinci oluşturmak,
- Çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli iş birliğini sağlamaktır.



Genel ağdan alınmıştır.

2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK



Sıra Sizde 3

Aşağıdaki görselleri inceleyerek soruyu cevaplayınız.



Görsel 2.10

**Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası
(Sivas)**



Görsel 2.11

**Pamukkale Travertenleri
(Denizli)**



Görsel 2.12

**Nemrut Dağı
(Adıyaman)**



Görsel 2.13

**Göreme Millî Parkı ve Kapadokya
(Nevşehir)**

Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alınmış ülkemizdeki bazı kültürel ve doğal varlıkların görselleri yukarıda verilmiştir. Bu ortak miras varlıklarına karşı sorumluluklarımız nelerdir? Düşüncelerinizi yazınız.



.....

.....

.....

.....

.....



Düşünelim Konuşalım

1. Bitkilerin ve hayvanların neden sorumlulukları yoktur? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Bitkileri ve hayvanları korumak neden bizim sorumluluğumuzdur? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİMİ KULLANIYORUM



Hazırlık Çalışması

Kullanamadığınızı düşündüğünüz haklar var mıdır? Varsa bu konudaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çocuk hakları, dünya üzerindeki tüm çocukların sahip olduğu haklardır. Gelişmiş ve demokratik toplumlarda çocuklar, hak ve özgürlüklerini yasalar çerçevesinde kullanabilirler. Örneğin ülkemizde on iki yıllık zorunlu eğitim ücretsizdir. Böylece ülkemizde yaşayan tüm çocuklar, eğitim hakkını eşit bir şekilde kullanabilmektedir.

Dünyada haklarını kullanabilen çocuklar olduğu gibi kullanamayan çocuklar da vardır. Çocukların yaşadığı ortam, ülkelerinde çıkan savaşlar, maddi imkânsızlıklar, açlık, susuzluk gibi durumlar bu hakların kullanılmasına engel olabilmektedir. Çocuklar, ailesi ve kendisinin karşılanamayan ihtiyaçları yüzünden küçük yaşta ağır işlerde çalışmak zorunda kalabilmektedir. Savaşa maruz kalmış çocukların eğitim, sağlık, barınma gibi ihtiyaçları kendi ülkelerinde yeterince karşılanamayabilir. Kuraklık ve kıtlığın yaşandığı ülkelerdeki çocuklar ise açlıkla, susuzlukla, salgın hastalıklarla mücadele etmek zorunda kalabilmektedir. Bu sebeplerden dünya üzerinde tüm çocuklar aynı hakları diledikleri gibi kullanamamaktadır.

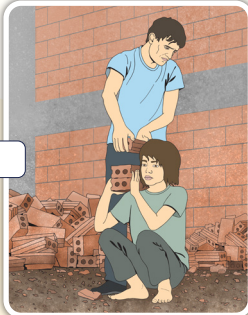


Sıra Sizde 4

Hak ve özgürlüklerini kullanabilen ve kullanamayan çocuklar ile ilgili aşağıda verilen görselleri inceleyiniz.

1. Hak ve özgürlüklerini kullanamayan çocukların yer aldığı görsellerin yanındaki kutuyu işaretleyiniz.

2. Görseldeki çocukların yaşantılarını karşılaştırarak düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.



Görsel 2.14

Etkinlik için
karekodu
okutunuz.



2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK



Sıra Sizde 5

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

SU KUYUSU



Görsel 2.15

Merhaba, ben Nil. Annemle hafta sonu çarşıda dolaşırken meydandaki kalabalık dikkatimi çekti. Anneme oranın neden kalabalık olduğunu sorduğumda annem, kalabalığın kermesten dolayı olduğunu söyledi. Birlikte kermesin yolunu tuttuk. Çok heyecanlandım ve hemen tezgâhları gezmeye başladım. Kermeste tokalar, takılar, el işleri, kıyafetler, ayakkabılar hatta yiyecek ve içecek bile vardı. Son geldiğim tezgâhta ise afişler ve broşürler dikkatimi çekti. Tezgâhın arkasında bulunan afişte avuçlarında su tutmuş, kocaman gözleriyle bana bakan mutlu bir çocuk gördüm. Altındaki yazıda “Temiz su içmek onların da hakkı”

rın da hakkı. Kenya’da açılacak olan su kuyusuna sen de katkıda bulunmak ister misin?” yazıyordu.

Anlayamamıştım. Su için mi kermes düzenlemişlerdi? Tezgâhta duran kadın şaşkınlığımı fark etti:

– Hoş geldiniz. Ne yazık ki bazı ülkeler bizim kadar şanslı değil. Afrika ve Asya’daki kuraklık ve yoksulluk ile mücadele eden ülkelerde temiz su sıkıntısı yaşanıyor. Bu insanlar; açlık, susuzluk, salgın hastalık gibi sorunlarla mücadele etmek zorunda kalıyor. Bizler, onlara Kenya’da su kuyusu açtırmak için bu kermesi düzenledik. Sizler de alışveriş yaparak bize destek olabilirsiniz, dedi.

Orada yaşayan insanların ömür boyu susuzluğa mahkûm olmaları ne acı! Üstelik teknoloji bu kadar gelişmiş ve kısa bir sürede su kuyusu açılabilirken. Annemle kermeste alışveriş yapmaya başladık. Eve dönmeden önce broşürlerin olduğu tezgâha tekrar uğradık. Okulda öğretmenime ve arkadaşlarıma vermek için broşürlerden aldım. Aklımda broşürdeki çocuğun bana bakarak gülümseyen gözleri kaldı. Kermes haberini sınıfta paylaşacak olmanın mutluluğu ile eve döndük.

Bu kitap için yazılmıştır.

1. Su Kuyusu metnine göre dünyada en temel ihtiyaçlarını bile karşılayamayan çocukların olduğunu bilmek sizde hangi duyguları uyandırdı? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

2. Sahip olduğunuz imkânlarla yakın çevrenizdeki ve dünyadaki çocukların imkânsızlıklarını karşılaştırınız. Bu imkânsızlıklar ne gibi sorunlara neden olabilir? Düşüncelerinizi defterinize yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.



Düşünelim Konuşalım

Dünyanın her yerinde çocuklar, hak ve özgürlüklerden aynı ölçüde yararlanabiliyor mu? Neden? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN İHLALİ



Hazırlık Çalışması

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

FORSA

Badem bahçesinin yanı geniş bir bağdı. Bağın ortasındaki viran kulübenin kapısız girişinden bir ihtiyar çıktı. Saçı, sakalı bembeyazdı. Gök kadar boş, gök kadar sakın duran denize baktı, baktı...

– Hayırdır inşallah! dedi.

Duvarın dibindeki taş yığınlarına çöktü. Başını iki elinin arasına aldı. Gökle denizin birleştiği dumandan çizgiye dikkatle baktı fakat bir şey yoktu.



Görsel 2.16

Bu, her gece uykusunda kendisini kurtarmak için birçok geminin pupa yelken geldiğini gören eski bir Türk forsasıydı. Esir olalı kırk seneden daha çok geçmişti. Otuz yaşında, dinç, yakışıklı, kuvvetli bir kahramanken Malta korsanlarının eline düşmüştü. Yirmi sene, iki zincirle iki ayağından rutubetli bir geminin dibine bağlanmış yaşadı. Zincirleri küflendi, çürüdü, kırıldı fakat onun çelikten daha sert adaleli bacaklarına bir şey olmadı. Forsa, yalnız abdest alamadığı için üzülürdü. Daima güneşin doğduğu tarafı sol ilerisine alır, gözlerini kibleye çevirir, beş vakit namazını gizli gizli, işaretle kılardı. Elli yaşına gelince korsanlar onu “Artık iyi kürek çekemez!” diye çıkarıp bu adada satmışlardı.

Efendisi bir çiftçiydi. On sene kuru ekmekle onun yanında çalıştı. Bütün ümidi memleketine, Edremit’e kavuşmaktı! Otuz sene içinde hiçbir zaman ümidini kesmedi.

En şanlı, en meşhur Türk gemicilerindendi. O zamanlar Türkeli’nde namı dillere destandı. Öyle denizlere gitmişti ki üzerinde dağlardan, adalardan büyük buz parçaları yüzyordu. Gemisi altın, gümüş, inci, elmas, esir dolu vatana dönerken kenarsız deniz ortasında evlenmiş; oğlu Turgut, Çanakkale’yi geçerken doğmuştu. Şimdi kırk beş yaşında olmalıydı. Oğlu, acaba yaşıyor muydu?

Altmış yaşını geçtikten sonra efendisi, onu sözde azat etti. Bu, azat etmek değil; onu sokağa, açlığa, perişanlığa atmaktı. İhtiyar esir, bu viran bağın içindeki harap

2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

kulübeyi buldu. Kulübenin içine girdi. Kimse, ihtiyar esire bir şey demedi.

Eskiden beri gördüğü rüyaları yine görmeye başlamıştı. Kırk senelik bir rüya... Türklerin, Türk gemilerinin gelişi!



Görsel 2.17

Gözlerini kurumuş elleriyle iyice ovdu. Denizin gökle birleştiği yere yine baktı. Evet, mutlaka geleceklerdi. Buna o kadar emindi ki... “Kırk sene görülen bir rüya yalan olmaz!” diyordu.

Kulübe duvarının dibine uzandı. Yavaş yavaş gözlerini kapadı. İhtiyar esir, rüyasında ağır bir Türk donanmasının limana girdiğini görüyordu. Türkler, kasabaya giden yola birkaç bölük asker çıkarmıştı. Al bayrağı uzaktan tanıdı. Kılıçlar, kalkanlar güneşin aksiyile parlıyordu...

– Bizimkiler! Bizimkiler! diye bağırarak uyandı. Limana baktı. Gerçekten, kalenin karşısına bir donanma gelmişti. Kadırgaların, yelkenlerin, küreklerin biçimine dikkat etti. Sarardı, gözlerini açtı. Kalbi hızla çarpmaya başladı. Ellerini göğsüne koydu. Bunlar Türk gemileriydi! Türk gemileri, kıyıya yanaşıyordu. Gözlerine inanamadı. Kırk senelik bir beklemenin son azmiyle davrandı. Badem ağaçlarının çiçekli gölgeleriyle örtülü yolda yürüdü. Kıyıya doğru koştu.

Ömer SEYFETTİN, Ömer Seyfettin Seçmeler (Kısaltılmıştır.)

1. Forsa metninde geçen Türk denizcinin hangi hakları kısıtlanmıştır? Düşüncelerinizi açıklayınız.
2. Türk denizcinin yerinde siz olsaydınız neler hissederdiniz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Türk denizcinin yıllarca esir olarak yaşamasının kendisi ve ailesi için doğruduğu sonuçlar neler olmuştur? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

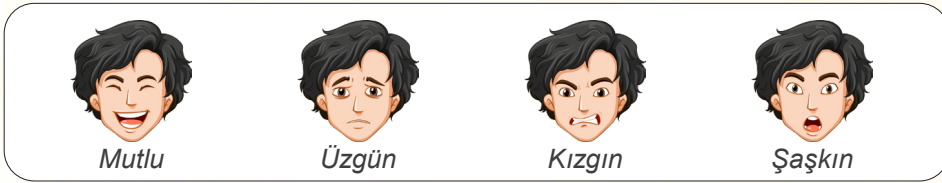
Haklarımız, ülkemizde kendi kanunlarımızla ve imzalanan uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmıştır. Güvence altına alınan hak ve özgürlüklerimizin ihlal edildiği bazı durumlar olabilmektedir. Böyle durumlarda kendimizi üzgün, kırgın hissedebiliriz. Saygı, sevgi ve anlayış gibi duygularımız zarar görebilir. Birbirimize olan güvenimizi yitirebiliriz. Birlik, beraberlik ve dayanışmamız olumsuz etkilenebilir.

Çevremizdeki kişilerin hakları ihlal edilebilir. Böyle durumlarda kendimizi onların yerine koyarak üzüntülerine, acılarına ortak olmalıyız. Haklarını aramaları konusunda onlara yardımcı olmalıyız. Düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri ortamları oluşturabilmelerine imkân sağlamalıyız. Bizler; böyle ortamların oluşturulmasını desteklemeli, başkalarının düşüncelerine ve özgürlüklerine saygı göstermeliyiz. Düşünce özgürlüğü konusunda duyarlı olmalıyız.



Sıra Sizde 6

Tabloda günlük hayatta karşılaşılan durumlara ait örnekler verilmiştir. Örnekleri okuyarak yaşanan durumlar karşısında kişilerin neler hissettiklerini anlatan uygun yüz ifadelerini karşısındaki boşluğa yazınız.



Görsel 2.18

	Durum	Hissedilen duygu
1	Bebeğini yeni uyutmuş annenin tam dinleneceği sırada üst kat komşunun yüksek sesle müzik dinlemesi	
2	Simge'nin her gün oyun oynadığı parka insanların motorlu araçları ile girerek park alanını işgal etmesi	
3	Ülkesinden başka bir ülkeye göç eden Farah'ın gittiği ülkenin dilini konuşamadığı için orada okula alınmaması	
4	Eve alınacak yeni televizyon için çocuklardan en küçüğü olan Barış'ın fikrinin alınmaması	
5	Nakliye firmasına şoförlük başvurusunda bulunan Ayten Hanım'ın şartları sağlayan tek kişi olmasına rağmen kadın olduğu için başvurusunun reddedilmesi	

Kişilerde görüş, düşünce ve hislerine karşı duyarlı olunmadığında farklı duygular ortaya çıkabilir. Bu duygular; üzülmeye, öfkelenmeye ve değersiz hissetmeye şeklinde olabilir. Sonuçta bireyin güven duygusu zedelenerek toplumda kurulan birlik ve beraberlik zarar görebilir.



Düşünelim Konuşalım

Kendi özgürlüğümüz için başkalarının özgürlüğünü ihlal edebilir miyiz? Neden? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

HAKLARIMI ARIYORUM



Hazırlık Çalışması

Sınıfta söz hakkı almadan konuşan bir arkadaşınız sizin hangi hakkınızı ihlal etmiş olur? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sahip olduğumuz hak ve özgürlükler, devlet tarafından yasalarla belirlenen durumlarda kısıtlanabilir. Salgın hastalıklar nedeniyle sokağa çıkma hakkımızın belirli zamanlarda kısıtlanması bu duruma bir örnektir. Sahip olduğumuz hakları başka insanlar ihlal edemez veya kısıtlayamaz. Böyle bir durumla karşılaşırsak mutlaka hakkımızı yasalara uygun bir şekilde aramalıyız. Başkalarının hakları kısıtlandığında da onlara haklarını aramaları için destek olmalıyız. Yaşanılan bir hak ihlali karşısında kendimizi savunurken şiddetten uzak, uzlaşmacı ve demokratik bir şekilde çözüm üretmeye çalışmalıyız. Çözüm bulamadığımız durumlarda ise ilgili kurum ve kuruluşlara başvurmalıyız.



Sıra Sizde 7

Aşağıda hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği veya kısıtlandığı bazı durumlar verilmiştir. Verilen bu durumlara çözüm önerileriniz nelerdir? Çözüm önerilerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bizim caddedeki boş arsaya yeni bir bina yapılıyor. Binanın temeli atılırken elektrik kabloları zarar görmüş. Üç gündür elektriğimiz yok.

Sokağın karşısındaki lokantada geç saatlere kadar yüksek sesle müzik yayını yapılmasından uyuyamıyorum.

Mağazadan dün aldığım tableti şarj ettiğim hâlde tablet, sürekli pil boş uyarısı verdi.



Görsel 2.19

Etkinlik için karekodu okutunuz.



Karşılaştığımız ve bireysel olarak çözemediğimiz sorunlarda başvurabileceğimiz bazı kurum ve kuruluşlar vardır. Örneğin bu kurum ve kuruluşlar, okulda okul idaresiyken komşularımızla yaşadığımız bir sorunda Emniyet Genel Müdürlüğü olabilir. Mahallemizde yaşanan bir altyapı sorununda ise belediyeye şikâyetlerimizi bildirebiliriz.

Kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili yaşadığımız sorunlarda bilgi almak için başvurabileceğimiz kurumlar arasında **Kamu Denetçiliği Kurumu [(KDK), (Ombudsmanlık)]** da bulunmaktadır. Bu kuruma eğitim, sağlık, ulaşım, barınma gibi alanlarda sorun yaşadığımızda başvurabiliriz. Sorunlarımızın çözülmesi için nasıl bir yol izlememiz gerektiği hakkında bilgi alabiliriz. Böylelikle sorunlarımızı daha kısa sürede çözebiliriz. Ombudsmanlık sadece yetişkinlerin değil aynı zamanda çocukların da yaşadıkları sorunlarda başvuru

2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

yapabileceği bir kurumdur. Bunun dışında insan hakları ile ilgili sorunların çözümü için il ve ilçe insan hakları kurullarına da başvurabiliriz.



Sıra Sizde 8

Herhangi bir hak ihlali yaşadığınızda sorunun çözümünde size yardımcı olacak kamu kurum ve kuruluşlarını genel ağdan faydalananarak araştırınız. Araştırma sonuçlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Rachel Corrie (Reyçıl Kori) ve Ayşenur Ezgi EYGİ, sosyal açıdan gelişmiş ve refah seviyesi yüksek toplumlarda yetişmiş bireylerdir. Temel haklarını dâhi kullanmakta zorlanan bireylere yönelik çeşitli destek faaliyetlerinde bulundukları bilinmektedir. Din, dil ve ırk ayrımı yapmaksızın farklı grupların yaşadığı sorunlara dikkat çeken çalışmaları, insan hakları alanında ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli kesimler tarafından ilgiyle takip edilmiştir.



Sıra Sizde 9

Aşağıdaki genel ağ haberini okuyarak soruları cevaplayınız.

Vatandaş Yolum Yapılsın Dedi, KDK Devreye Girdi

KDK'ye başvuruda bulunan vatandaş, bahçesine giden yolun 2-3 yıldır bozuk olmasına ve üzerindeki köprünün kullanılamaz hâle gelmesine rağmen yapılmadığını, yolun kullanılamaz durumda olduğunu belirtti. Başvurucu ilgili belediyeye yazılı olarak başvurduğunu, belediyenin ise yol, yapım projesine alınmıştır demesine rağmen yolu yapılmadığını iddia ederek söz konusu yolun yapılmasını Kamu Denetçiliği Kurumundan istedi.

Başvuruyu inceleyen KDK, ilgili kurumlar ile görüşmeler yaptı. KDK'nin yaptığı girişimler sonucunda ilgili belediye, başvurucunun talep ettiği yolun bakım ve onarım çalışmasının yapıldığını ve sorunun çözüldüğünü KDK'ye bildirdi.



Genel ağdan alınmıştır.

1. Vatandaş, hangi hakkının ihlal edildiğini düşündüğü için KDK'ye başvurmuştur? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

2. KDK (Ombudsmanlık), arabuluculuk görevini bu örnekte nasıl yerine getirmiştir? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....



Düşünelim Konuşalım

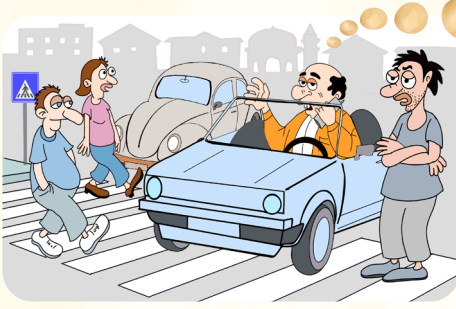
Haklarımızı ararken nelere dikkat etmeliyiz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

HAK VE ÖZGÜRLÜKLERE SAYGILIYIM



Hazırlık Çalışması



Görsel 2.20

Karikatürde ne anlatılmak istenmiştir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Birlikte yaşamamızın en önemli kurallarından biri, birbirine saygı duymaktır. Bizler, kendi hak ve özgürlüklerimizi koruyup bize saygı duyulmasını beklemekteyiz. Beklediğimiz bu saygıyı toplumu oluşturan diğer bireylere göstermeliyiz. Onların hak ve özgürlüklerden aynı ölçüde yararlanmasını sağlamalı ve onlara karşı saygılı olmalıyız. Hak ve özgürlüklerin kısıtlanmaması için çaba sarf etmeliyiz. Demokratik toplumlarda hak ve özgürlükler, yasalarla güvence altına alınmıştır. Bizler, yine de kendi değer yargılarımızla hak ve özgürlüklerin savunucusu olmalıyız.

Hak ve özgürlüklerin anayasa ile sınırlandırılmış olduğunu unutmamalıyız. Başkalarının özgürlüklerini kısıtlamaya sebep olabilecek durumlarda kendi özgürlüklerimizi ön planda tutmamalıyız.



Sıra Sizde 10

Aşağıdaki tabloda verilen davranışlardan kendinize yapılmasını istediğiniz ya da istemediğiniz durumları “√” ile işaretleyiniz. Verilen noktalı yerlere iki örnek de siz ekleyiniz.

Örnekler	İsterim	İstemem
1. Dinlenirken gürültü yapılmasını		
2. Alışverişte kasanın önünde sıraya girilmesini		
3. Gerekli durumlarda özür dilenmesini		
4. Eşyalarımın izinsiz kullanılmasını		
5.		
6.		

Etkinlik için karekodu okutunuz.





Sıra Sizde 11

Kendi hak ve özgürlüklerimize gösterilmesini beklediğimiz saygıyı, başkalarının hak ve özgürlüklerine de göstermeliyiz. Aşağıdaki örnek metni okuyarak bu durumu anlatan başka bir hikâye de siz yazınız. Yazdığınız hikâyeyi arkadaşlarınızla paylaşınız.

PİKNİK

Geçen hafta sonu hava güzel olunca babam bizi pikniğe götürdü. Pikniğe gittiğimiz için çok heyecanlıydık. Ancak piknik yapacağımız yere vardığımızda bu heyecanın yerini şaşkınlık ve üzüntü aldı. Etraf çöp yığınları ile doluydu. Piknik yapacağımız masa ve bank kırık. Annem ile babam ellerine eldiven geçirip tüm çöpleri çöp poşetlerine doldurdu. Kardeşim ve ben de onlara yardım ettik. Daha sonra babam arabadaki tamir çantasından çekiç ve tornavida getirdi. Piknik masasını ve bankı tamir etti.

Piknikte çok eğlendik. Akşamüzeri eve dönerken annem ve babam, bize ait çöpleri çöp poşetlerine koydu. Sonra bu poşetleri çöpe attılar. Anneme,

– Bize ait çöpleri neden topladık? Biz geldiğimizde burası çok kirliydi. Piknik alanını temiz bırakmamışlar ki biz de temiz bırakalım, dedim. Annem gülümsedi.

– Biz burayı o hâlde görünce ne kadar üzüldük! Bu çöplerin arasında piknik yapmamız mümkün değildi. Bizim olduğu gibi herkesin temiz alanlarda piknik yapma hakkı var. Başkalarından beklediğimiz saygıyı biz de başkalarına göstermeliyiz, dedi.

Bu kitap için yazılmıştır.

This image shows a single page from a spiral-bound notebook. The page is white with horizontal blue ruling lines. A light blue decorative wave pattern runs diagonally across the page. On the left side, there is a silver-colored metal spiral binding. The notebook has rounded corners.

Düşünelim Konuşalım

Hak ve özgürlüklerimize saygı göstermeyen birinin hak ve özgürlüklerine neden saygı göstermek gerekir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

BİRLİKTE YAŞAMA KÜLTÜRÜMÜZ



Hazırlık Çalışması

Birlikte yaşama kültürünün oluşmasında hak ve özgürlüklerin kullanılması etki eder mi? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bir ülkede insanların eşit ve özgürce yaşayabilmeleri, o ülkede insanlara tanınan hakların gelişmişlik düzeyine bağlıdır. Toplumda insanlara tanınan hakların gelişimini sağlayacak ortamı oluşturmak ise devletin görevidir. İnsanların hak ve özgürlüklerini kullanabilmesi öncelikle yaşadığı ülkenin bağımsız ve demokratik olmasına bağlıdır. Bu bilinçle Mustafa Kemal, Cumhuriyet'i ilan ederek demokratik yönetime geçilmesini sağlamıştır. Cumhuriyet'in ilanı ile ülkemizde insan haklarına verilen önem artmıştır. Yapılan yeniliklerle Türk milleti, kadın-erkek ayrımı gözetilmeksizin eşit haklara kavuşmuştur.

İnsanlar, hak ve özgürlüklerini hukukun üstünlüğünü kabul eden ülkelerde kanunlar çerçevesinde özenle kullanır. Hukukun üstünlüğünü kabul etmeyen ülkelerde hak ve özgürlükler kısıtlanmakta böylece toplumda birlik ve beraberliğin oluşması zorlaşmaktadır. Birlik ve beraberliklerini sağlayamayan toplumlar, her alanda geri kalmaktadır.

Hak ve özgürlüklerin kullanımıyla ülke yönetiminde, iş hayatında, hukukta kısacası toplumu ilgilendiren tüm alanlarda herkes eşit kabul edilmiştir. Bu durum, toplumda birlikte yaşama kültürünün gelişimine katkı sağlamıştır. Hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı ve ihlal edildiği durumlarda ise insanlar adalet, eşitlik ve demokratik yaşama ortamından uzak olurlar. Kendilerini özgürce ifade edemezler, toplumda barış ve huzur içerisinde yaşayamazlar. Bunun sonucunda da toplumda birlikte yaşama kültürü olumsuz etkilenir.



Sıra Sizde 12

Hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı ve özenle kullanıldığı durumlara aşağıda örnekler verilmiştir. Bu durumların olası sonuçları sizce neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

DURUMLAR

Yolun boş olduğunu düşünüp ters yöne giren sürücü yüzünden dar bir sokakta sıkıştık kaldık. Oysa yoldan geçiş hakkı bizimdi! Aracını ters yönde kullanan sürücü, bizden geri geri gitmemizi istiyor. Arkamızda ise bir sürü araç birikti. Hastanede randevum var ve randevuma gecikiyorum.

Çok sevdiğim bir yazarın kitabının yayımlanmasını bekliyordum. Bu kitap, evime yakın olan kitapçıya nihayet gelmişti. Kitabı aldıktan sonra heyecanla eve geldim, kitabın sayfalarını çevirmeye başladım. O da ne! Kitabın büyük bir bölümünde baskı hatası var. Yazılar birbirine karışmış. Çok üzüldüm. Kitabın faturası ile kitapçıya hemen geri gittim ve durumu anlattım. Benimle ilgilendiler ve bu hata için benden özür dilediler. Kitabımı yenisi ile değiştirdi bana çok güzel bir araç da hediye ettiler.

2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

Vatanımız düşman tarafından işgal edilmiş ve halkımız yokluğa mahkûm olmuşken Mustafa Kemal önderliğinde Millî Mücadele başlamıştır. Türk ordusu cephede düşmanla mücadele ederken halk, yandaki görselde anlatıldığı gibi ordunun ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır. Tekâlif-i Millîye Emirleri adıyla yayınlanan bu kararlarla ordunun beslenme, giyinme, cephane, ulaşım gibi ihtiyaçlarının önemli bir kısmı halk tarafından karşılanmıştır. Böylece halkın birlik ve beraberliği ile düşman yenilgiye uğratılmış ve Millî Mücadele zaferle sonuçlanmıştır.



Görsel 2.21 Tekâlif-i Millîye Emirlerinin Uygulanışını Gösteren Tablo, Anonim, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi, Ankara

Cumhuriyet ile yönetilen ülkelerde vatandaşlar ülke yönetiminde söz sahibi olmakta; dil, din, ırk ayrımı olmaksızın kanunlar önünde eşit sayılmaktadır. Ülkemizde 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edilmiştir. Böylece Türk halkı, hak ve özgürlüklerini devlet güvencesi altında kullanabilmiştir.



Sıra Sizde 13

Cumhuriyet'in ve değerlerinin birlikte yaşama kültürüne katkısını anlatan bir afiş hazırlayınız. Afişinizi bir sloganla destekleyiniz. Hazırladığınız çalışmayı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik için karekodu okutunuz.



2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK



Sıra Sizde 14

Aşağıdaki şiiri okuyarak soruları cevaplayınız.

CUMHURİYET

Atatürk'ün önderliğinde,
Cumhuriyet'in gölgesinde,
Hak ve özgürlüklerle
Birlik ve beraberlik bizimle.

Oy kullandık milletçe,
Haklar verildi bizlere.
Sağlık, eğitim, seyahat,
Getirdi bizlere rahat bir hayat.

Hepsi birer hediye,
İzin verme ihlaline.
Din, dil, ırk demeden
Sahip çıkalım Cumhuriyet'e.

Bu kitap için yazılmıştır.



Görsel 2.22

1. *Cumhuriyet* şiirine göre cumhuriyet yönetimi bizlere neler kazandırmıştır? Cumhuriyet yönetimi, birlikte yaşama kültürüne ne gibi katkılar sağlamış olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. *Cumhuriyet* şiirinde adı geçen hakların olmadığı bir toplumda sizce ne gibi sorunlar yaşanabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.



Düşünelim Konuşalım

Kişi hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği toplumlarda ortaya çıkabilecek sorunlar nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.



Öğrendiklerimizi Değerlendirelim

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

- ☐ 1. Özgürlük, insanın dilediği zaman dilediğini yapabilmesi anlamına gelmektedir.
- ☐ 2. İnsanın sadece kendisine karşı değil ailesine, arkadaşlarına, diğer insanlara, doğaya, çevreye, hayvanlara ve insanların ortak mirasına karşı sorumlulukları da vardır.
- ☐ 3. Dünya üzerinde tüm çocuklar, aynı hakları aynı anda diledikleri gibi kullanabilirler.
- ☐ 4. Hak, özgürlük ve sorumluluk arasında çok yakın bir ilişki vardır.
- ☐ 5. Çocuklar, her durumda doğuştan sahip oldukları temel hakları kullanabilir.
- ☐ 6. İnsan hakları ile ilgili sorunların çözümü için il ve ilçe insan hakları kurullarına başvuru yapılabilir.
- ☐ 7. Eğitim, sağlık, ulaşım, barınma gibi alanlarda hak ihlali olması durumunda apartman yönetimine başvurabiliriz.
- ☐ 8. Hukukun üstünlüğünü kabul eden ülkelerde hak ve özgürlükler kısıtlanmaktadır.
- ☐ 9. Toplumu oluşturan bireylerin hak ve özgürlüklerine saygı duymalıyız.
- ☐ 10. Türk milleti, hak ve özgürlüklerini devlet güvencesi altında kullanabilmektedir.

B. Aşağıdaki cümleleri verilen sözcük veya sözcük gruplarından uygun olan ile tamamlayınız.

UNESCO

şefkat

üzgün

kültür

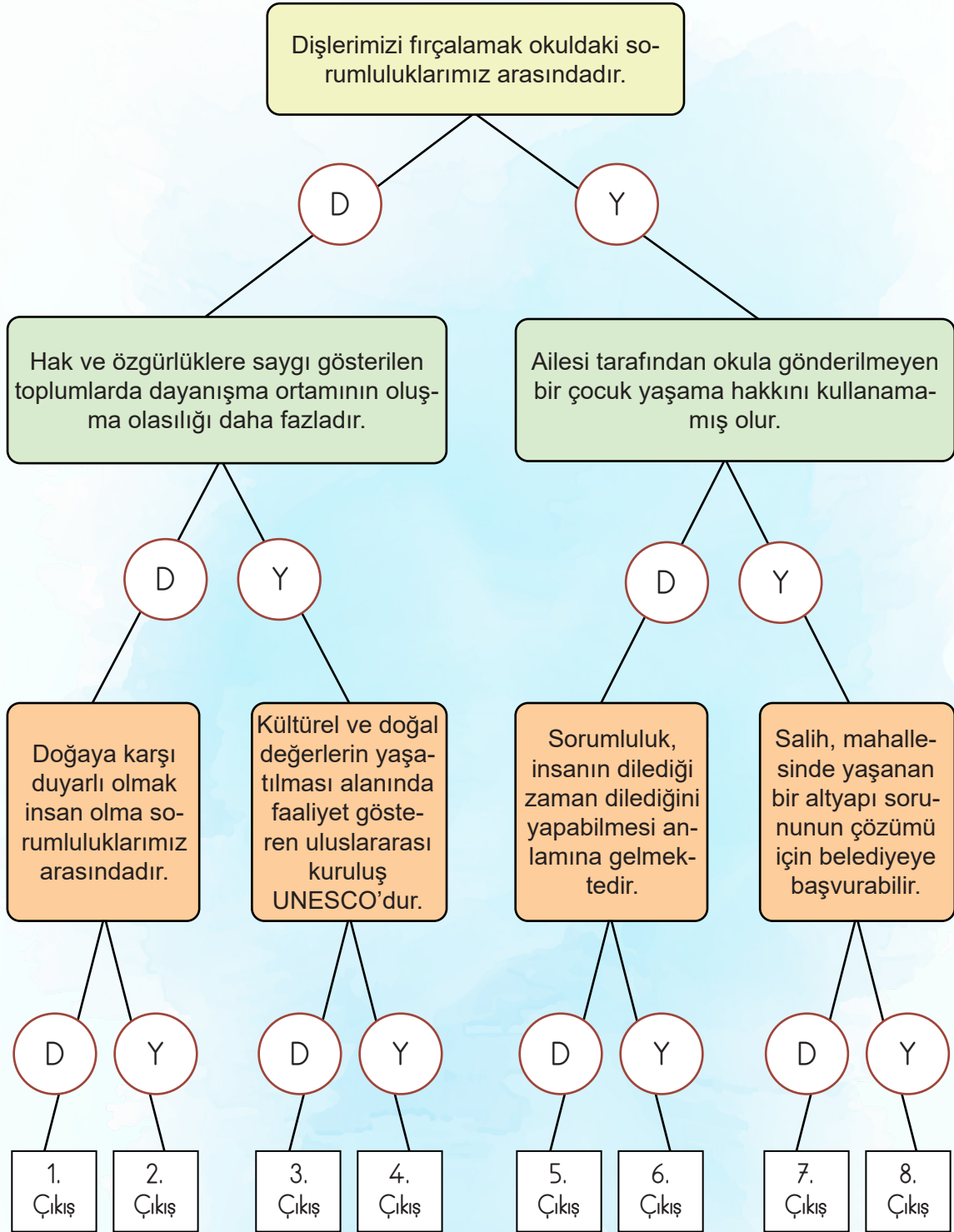
dürüst olmak

sorumluluklar

1. Sahip olduğumuz hak ve özgürlükler bize bazı yükler.
2. Hayvanlara karşı sevgi ve göstermeliyiz.
3. Hak ve özgürlüklerimizin ihlal edildiği durumlarda kendimizi hissedebiliriz.
4. Her zaman kendimize karşı sorumluluğumuzdur.
5. Bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için ülkelerle gerekli iş birliğini sağlamayı amaç edinmiştir.

2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

C. Aşağıdaki tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliğinde verilen ifadelerin doğru (D) ya da yanlış (Y) olduğuna karar veriniz ve ok yönünde ilerleyerek doğru çıkışa ulaşınız.



Ç. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.



Görsel 2.23

1. Afişe göre Kamu Denetçiliği Kurumunun görevi nedir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Afişte bulunan genel ağ sayfasını ziyaret ediniz. Karşılaştığınız bir sorunla ilgili bu kuruma nasıl başvurabileceğinizi araştırınız. Araştırma sonuçlarınızı yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

D. Aşağıdaki kelime ve kelime grupları bulmacaya gizlenmiştir. Bu kelimeleri bulmacada soldan sağa, yukarıdan aşağıya bularak örnekteki gibi kelimelerin üzerini boyayınız. (Sözcük gruplarında sözcüklerin arasında boşluk bırakılmaz.)

BERABERLİK

ÇOCUK HAKLARI

CUMHURİYET

HAK İHLALİ

KÜLTÜR MİRASI

ÖZGÜRLÜK

SORUMLULUK

DUYARLILIK

UZLAŞMA

DAYANIŞMA

KISITLAMA

ÇÖZÜM

O	D	B	E	R	A	B	E	R	L	İ	K	K	M	A
T	Z	C	V	Ç	Ö	Z	Ü	M	C	M	I	A	T	D
İ	I	P	O	N	I	Ç	U	N	Ğ	O	S	O	Ğ	H
J	H	P	R	C	Ğ	H	A	H	G	M	Ş	H	B	K
D	Z	Ç	O	C	U	K	H	A	K	L	A	R	I	I
A	J	G	İ	N	Z	A	C	K	O	H	İ	M	R	S
Y	R	A	Ö	R	V	P	C	İ	E	H	S	E	T	I
A	Y	L	Z	D	Z	Y	Ü	H	U	M	Ğ	Ğ	L	T
N	E	T	G	C	H	V	M	L	Ö	A	V	Y	Ü	L
I	N	B	Ü	U	U	Z	L	A	Ş	M	A	G	A	A
Ş	S	O	R	U	M	L	U	L	U	K	S	G	B	M
M	K	Ü	L	T	Ü	R	M	İ	R	A	S	I	A	A
A	T	T	Ü	S	Ö	O	O	Y	M	J	D	L	C	U
Ü	Z	Ü	K	D	U	Y	A	R	L	I	L	I	K	G
A	D	C	Ü	C	U	M	H	U	R	İ	Y	E	T	Z

Daha fazla soru için
karekodu okutunuz.



“Öğrendiklerimizi Değerlendirelim”
bölümünün cevap anahtarı için
karekodu okutunuz.





Adalet ve Eşitlik

Bu ünite

- İnsanların farklılıklarına saygı göstermeyi,
- Adalet ve eşitlik kavramlarının birbiriyle ilişkisini,
- İnsanların hak ve özgürlükler bakımından eşit olduğunu,
- Adaletin veya eşitliğin sağlandığı ve sağlanamadığı durumları karşılaştırmayı,
- Adil veya eşit davranılmadığında insanlarda oluşabilecek duyguları **öğreneceğiz**.

3. ünite için
karekodu okutunuz.



3. ünite özeti için
karekodu okutunuz.



3. ÜNİTE ADALET VE EŞİTLİK

FARKLILIKLARA SAYGILIYIM



Hazırlık Çalışması

1. Uğraşı alanlarınızın arkadaşlarınızla benzer ya da farklı olması, onlarla arkadaşlıklarınızı etkiliyor mu? Neden? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Fiziksel özelliklerinizin arkadaşlarınızla benzer ya da farklı olması, onlarla olan arkadaşlıklarınızı etkiliyor mu? Neden? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanların ortak özellikleri olduğu kadar birbirinden farklı özellikleri de vardır. Sevmek, düşünmek, ağlamak, üzülme, mutlu olmak gibi duygular ortak özelliklerimize örnektir. Ancak sevindiğimiz, üzüldüğümüz, ağladığımız, mutlu olduğumuz olaylar birbirinin aynısı olmayabilir. Bununla birlikte olaylara bakış açımız, düşüncelerimiz, hayallerimiz, hoşlandığımız şeyler, ilgi duyduğumuz konular ve yeteneklerimiz de birbirinden farklıdır. Farklılıklarımız, arkadaşlarımızla ve diğer insanlarla olan ilişkilerimize engel olmamalıdır.

Fiziksel özellikleri bakımından insanlar birbirine benzememektedir. İnsanlar saç, göz ve ten rengi; boy, kilo ve ses tonu gibi özelliklerle birbirinden ayrılır. Bu farklılıklar, dünyamızı güzelleştirir ve renklendirir.



Sıra Sizde 1

Aşağıdaki görselleri inceleyerek soruları cevaplayınız.



Biz de yeni bir parti düzenleyelim.



Olur ama partimize herkes katılabilirsin.



Partimize siz de katılabilirsiniz.



Görsel 3.1

1. Birinci görselde fil, rakun, kaplumbağa ve zebra neden partiye davet edilmiştir? Düşüncelerinizi yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Kanguru, sadece zıplayabilen arkadaşlarını partiye çağırarak diğer arkadaşlarının farklılıklarına saygı göstermiş midir? Neden? Düşüncelerinizi yazınız.

3. Farklılıklarımız diğer insanlar ile ilişki kurmamıza engel olur mu? Neden? Düşüncelerinizi yazınız.

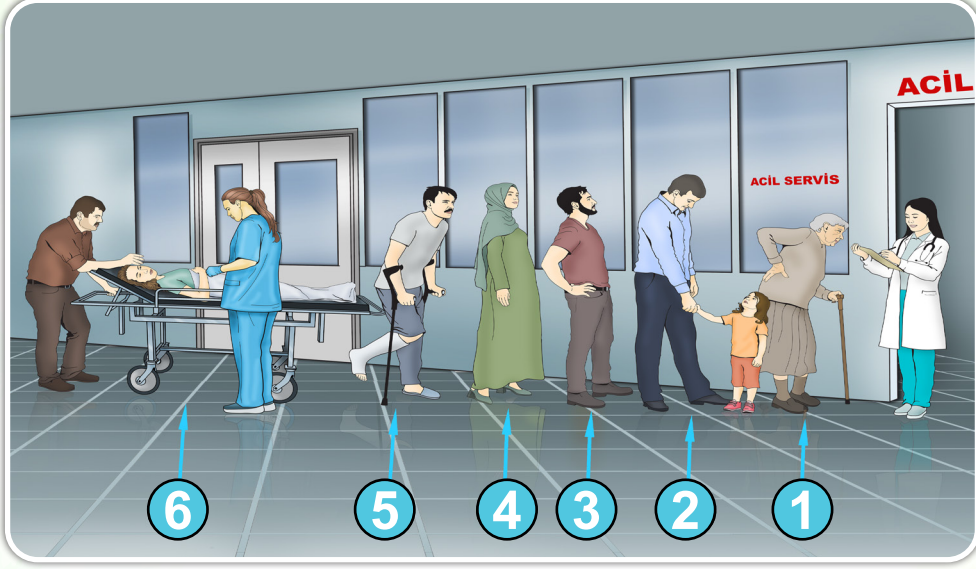


Hastanelerde bazı kişilere özel durumlarından dolayı muayenede öncelik hakkı verilir. Bu öncelikte kişilerin sağlık durumlarının aciliyeti, özel gereksinimlilik durumu ve yaşı gibi etkenler belirleyicidir.



Sıra Sizde 2

Aşağıdaki görseli inceleyerek soruları cevaplayınız.



Görsel 3.2

1. Görselde numaralandırılarak gösterilen vatandaşlardan hangisi ya da hangileri muayene olmada daha önceliklidir? Sıralayınız.

.....

2. Bazı vatandaşlara muayenede öncelik tanınmasında hangi farklılıklar belirleyici olmuştur? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

Etkinlik için karekodu okutunuz.



Düşünelim Konuşalım

1. Özel gereksinimli bireylere toplu taşıma araçlarında neden özel yer ayrılmış olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Bütün insanlar, aynı duygusal özelliklere sahip olabilir mi? Neden? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

ADALET VE EŞİTLİK



Hazırlık Çalışması

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

ÜÇ KARDEŞ



Görsel 3.3

Üç kardeş, babalarından kendilerini lunaparka götürmesini istemiş. Babaları “Tabii ki gideriz çocuklar ama şu an çok işim var. Şu ağaçtaki elmaları toplamam gerekiyor. Elma toplama işim bitince hazırlanıp gideriz.” demiş.

Çocuklar çok sevinmiş. Bir an önce lunaparka gitmek istiyorlarmış. Bu yüzden babalarına yardım etmeye karar

vermişler. Kardeşlerden en büyüğü aynı boy üç tane sepet getirmiş ve hepimiz birer sepet elma toplayacağız, demiş.

Heyecanla işe koyulmuşlar. Elmalar bittiğinde büyük kardeşin sepeti tamamen dolmuş, ortanca kardeşin sepetinde biraz boşluk kalmış, küçük kardeşin sepetindeki elmalar ise yarıya kadar bile değilmiş.

Kardeşlerden büyüğü itiraz etmiş. Kardeşlerine “Hepinizden çok çalıştım. Benim sayemde lunaparka gideceksiniz. Ben büyüğüm diye tüm işi benim üzerime yüklediniz. Haksızlık bu!” diyerek kardeşlerine kızmış.

Küçük kardeş, bu duruma çok üzülmüş: “Ben de çok çalıştım ama elimden bu kadarı geldi. Sizlerle aynı zamanda toplamaya başladım. Ne yazık ki sizin kadar elma toplayamadım.” demiş.

Bu kitap için yazılmıştır.

1. Üç kardeşin aynı boy sepetleri almaları eşit bir paylaşım olmuş mudur? Neden? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Kardeşlerden büyük olanı diğerlerine karşı adil davranmış mıdır? Neden? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Kardeşler arasında adaletin sağlanması için nasıl bir paylaşım yapılmalıdır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Adalet; bireylere kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı vermektir. **Eşitlik** ise bireylerin bedensel ve ruhsal farklılıkları ne olursa olsun insanlar arasında toplumsal, siyasi haklar yönünden ayırım bulunmamasıdır. Adalet ve eşitliğin olması için bir toplumda huzurun, birlik ve beraberliğin sağlanabilmesi; hak ve özgürlüklerin rahatça kullanılabilmesi gereklidir. Hak ve özgürlükler kullanılırken kadın ve erkek eşitliğini göz ardı etmemek gerekir.

Hz. Muhammed (sav) Veda Hutbesi’nde şöyle buyurmuştur: “Arap’ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap’a, beyazın siyaha, siyahın da beyaza hiçbir üstünlüğü yoktur. Ey İnsanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah’tan korkmanızı tavsiye ederim. Sizin kadınlar üzerinde, onların da sizin üzerinizde hakları vardır.”

3. ÜNİTE ADALET VE EŞİTLİK

Fiziksel özellikler, engeller, yaşanan çevre gibi etkenlerle bazı hak ve özgürlüklerin kullanımında sorunlar yaşanabilir. Sosyal devlet gereği bu kişilere pozitif ayrımcılık yapılarak onların da hak ve özgürlüklerini kullanmaları sağlanmalıdır. Örneğin okullar özel gereksinimli öğrenciler için düzenlenmeli, okullara asansör sistemi ve rampalar yapılmalıdır. Böylece özel gereksinimli öğrencilerin de eğitim hakkını diğer öğrencilerle eşit ve adil bir şekilde kullanmaları sağlanmış olacaktır.



Taşımalı Eğitim: Okulu olmayan köy ve benzeri kırsal yerleşim yerlerinden okulun bulunduğu yere öğrencilerin araçlarla günübirlik götürülmesi ve onların yemek hizmetinden yararlanmasıdır.



Sıra Sizde 3

Aşağıdaki görselleri inceleyerek soruyu cevaplayınız.



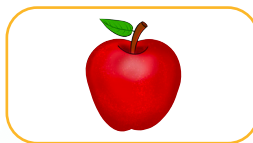
Görsel 3.4

Taşımalı eğitim sistemi ile hangi öğrencilere nasıl bir pozitif ayrımcılık yapılmıştır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.



Sıra Sizde 4

On yaşlarında ikiz çocuğu olan bir anne, aşağıdaki kutular içerisinde yer alan nesneleri çocuklarına eşit olarak paylaşmak istiyor. Anne, eşit bir paylaşım için kutularda belirtilen nesneleri nasıl paylaşmalıdır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.



Görsel 3.5

Etkinlik için karekodu okutunuz.



Düşünelim Konuşalım

Kadınlar erkeklerden veya erkekler kadınlardan daha fazla haklara sahip olmalı mıdır? Neden? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İNSANLAR EŞİTTİR



Hazırlık Çalışması

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.



Görsel 3.6

RÖPORTAJ

KONU: İnsanlar Hak ve Özgürlükler Bakımından Eşittir.

Ahmet, bu konuyu araştırmak için yaşadığı il-çedeki İnsan Hakları Kurulu Üyesi İsmet Bey ile bir röportaj yapmak üzere onun yanına gitti.

Ahmet: Merhaba, benim adım Ahmet. Mimar Sinan İlkokulunda 4. sınıf öğrencisiyim. Benimle görüşmeyi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim.

İsmet Bey: Merhaba Ahmet, hoş geldin! İstersen

sen sorularını sor, ben de sana cevap vermeye çalışayım.

Ahmet: İnsan hakları, vatandaşlık ve demokrasi dersinde bütün insanların haklar ve özgürlükler bakımından eşit olduğundan bahsedildi. Bize Anayasa'daki bununla ilgili maddeden bahseder misiniz?

İsmet Bey: Elbette, Anayasa'nın 10. maddesinde "Herkes; dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür." ifadesi yer almaktadır. Bu maddenin uygulanması ile insanların adil ve eşit bir toplumda yaşamaları amaçlanmıştır.

Ahmet: Yasaların biz vatandaşlara tanıdığı haklardan ve özgürlüklerden herkesin eşit olarak faydalanamadığı durumlar var mı?

İsmet Bey: Maalesef var, Ahmetçiğim! İnsanların engelleri, yaşadıkları çevre, maddi imkânsızlıkları vb. sebepler, bazı hak ve özgürlüklerin kullanımında çeşitli sıkıntılar yaşanmasına neden olmaktadır.

Ahmet: Peki, devlet bu sıkıntıların çözümü için ne gibi önlemler almıştır?

İsmet Bey: Bu gibi durumlarda devletimiz tüm vatandaşların haklarını kullanabilmeleri için ek tedbirler almaktadır. Böylece dezavantajlı insanların da bütün hak ve özgürlüklerini kullanmaları sağlanmaktadır.

Ahmet: Verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederim İsmet Bey, iyi günler diliyorum.

İsmet Bey: Tekrar görüşmek üzere Ahmet. Çalışmalarında kolaylıklar diliyorum.

Bu kitap için yazılmıştır.

1. Ahmet'in İsmet Bey ile yaptığı röportajdan yola çıkarak Anayasa'nın 10. maddesi ile ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Devletin vatandaşların haklarını kullanabilmeleri için alabileceği ek tedbirler neler olabilir? Araştırınız, araştırma sonuçlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Toplumda bireyler, hak ve özgürlükler bakımından eşittir. İnsanların dili, dini, ırkı ve düşünceleri birbirinden farklı olabilir. Bu farklılıklar, bireysel hak ve özgürlükler bakımından insanların herhangi bir ayrıma maruz kalmalarına neden olmamalıdır. Yasalar ve kurallar, herkes içindir ve herkese eşit bir şekilde uygulanır. Böylece var olan ayrımlar ortadan kaldırılır. Ülkemizdeki vatandaşlarımızın hakları, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan maddeler ile güvence altına alınmıştır.



Sıra Sizde 5

1. Görseldeki herkes eşit oy kullanma hakkına sahip midir? Neden? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....



Görsel 3.7

2. Adaletli ve eşit bir şekilde sınıf başkanınızı seçmek için nasıl bir seçim ortamı oluştururdunuz? Sınıfta canlandırınız.



Sıra Sizde 6

Aşağıdaki şiiri okuyarak soruları cevaplayınız.

Etkinlik için karekodu
okutunuz.

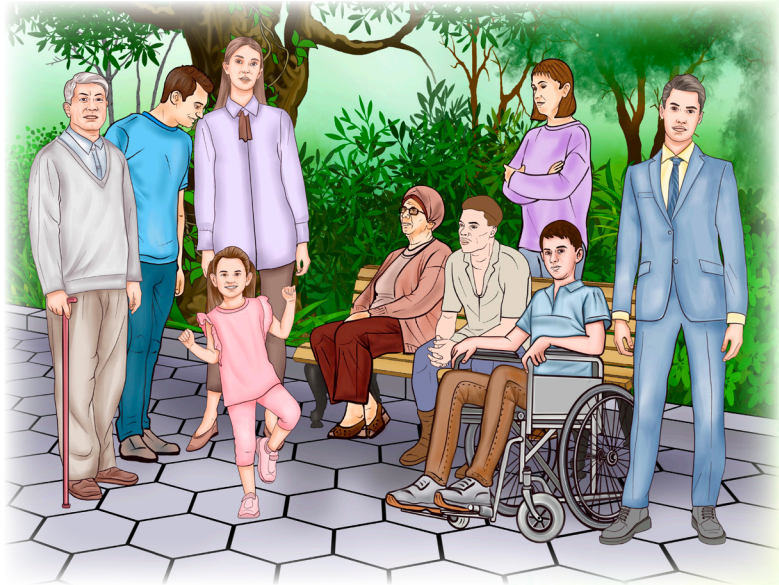


Kadın, erkek, çocuk, yaşlı,
Tüm insanlar eşittir.
Fark etmez rengi, ırkı,
Ülkemizde kardeşler.

Kimi fakir kimi zengin
Kimi uzun kimi kısa.
Yasalar hepsi için
Yoktur ayırım aralarında.

Anayasa ve kanunlarla
Eşitlik sağlanmakta.
Haksızlık önleniyor.
Adalet oldukça

Huzurluyuz, mutluyuz
Yasalarla korunuruz.
Biz biriz, çok büyüğüz,
Adil, eşit ve güçlüyüz.



Görsel 3.8

Bu kitap için yazılmıştır.

1. Yukarıdaki şiire uygun bir başlık yazınız.

2. Şiirde, insan hakları ile ilgili hangi konulara değinilmiştir? Yazınız.



Düşünelim Konuşalım

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin maddelerini araştırarak inceleyiniz. Bu maddelerden hangilerinde eşitliğin kuralları ve yasalar aracılığıyla güvence altına alınmasına değinilmiştir? Araştırma sonuçlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. ÜNİTE ADALET VE EŞİTLİK

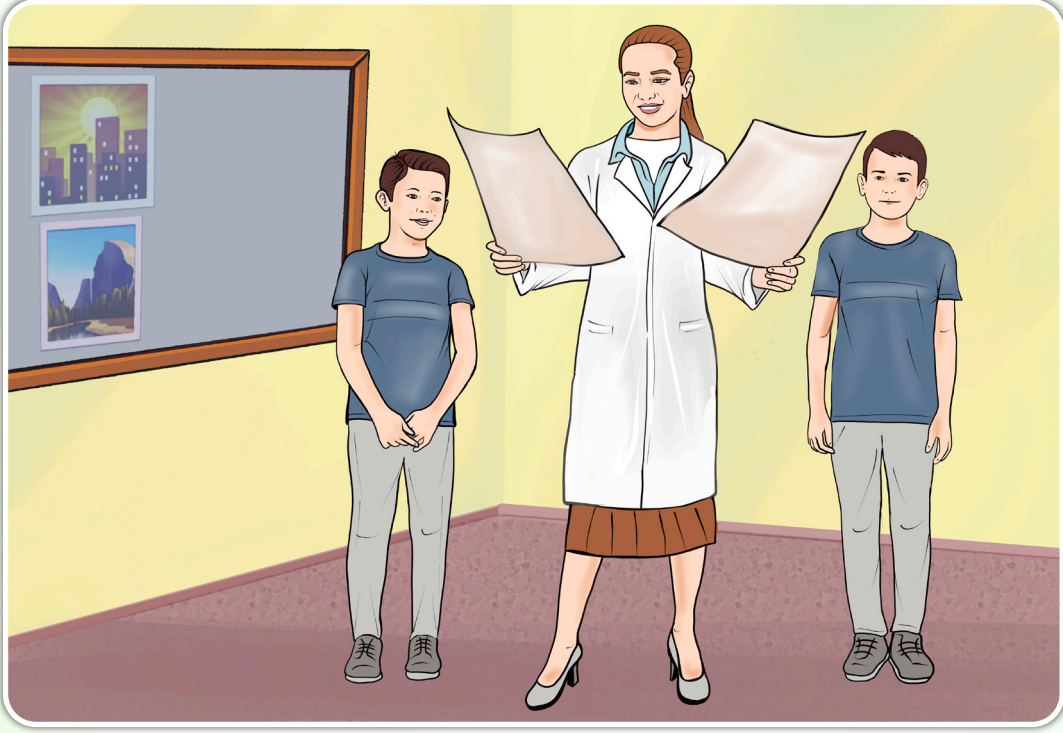
ADALET VE EŞİTLİK SAĞLANIYOR



Hazırlık Çalışması

Aşağıdaki metni okuyarak soruyu cevaplayınız.

ADİL Mİ, EŞİT Mİ?



Görsel 3.9

Ayla Öğretmen; insan hakları, vatandaşlık ve demokrasi dersinde öğrencilerinden ödev olarak adalet ve eşitlik kavramlarını ifade eden bir resim yapmalarını istedi. Öğretmen, yapılan resimlerden bu kavramları en doğru şekilde ifade eden resmin seçilerek sınıf panosunda sergileneceğini belirtti.

Mert, evde farklı kaynakları araştırarak güzel bir resim yaptı. Cihan ise bu resmi abisine yaptırdı ve arkadaşlarıyla parkta oyun oynamaya gitti. Ertesi gün öğretmen, ikisinin resmini de çok beğendi ancak Cihan'ın bu resminin önceki resimlerine benzediğini fark etti.

Bu kitap için yazılmıştır.

Sizce hikâye nasıl devam ederse adalet ve eşitlik sağlanmış olur? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Adalet ve eşitlik kavramları, yasalarla güvence altına alınmıştır. Yasalarla güvence altına alınan bu kavramlar, herkese uygulanmaktadır. Yasalar; haksızlığı önlemeli, birlik ve beraberliği sağlamalıdır. Bireyler, kendi haklarını savunduğu kadar başkalarının haklarını da savunmalıdır. Adalet yasalarla sağlansa da bireyler adil olmalıdır.

Demokratik toplumlarda vatandaşlar, seçme ve seçilme haklarını kullanarak ülke yönetimine katılmış olur. Böylece çoğunluğun ortak kararı uygulanır ve toplumda uzlaşa sağlanır. Çatışmaların önüne geçilerek birlikte yaşama kültürüne katkı sağlanmış olur.



Sıra Sizde 7

Aşağıdaki tabloda verilen ifadeleri okuyunuz. Verilen ifadeler için “adil, adil değil; eşit, eşit değil” kelime ve kelime gruplarından uygun olanları “√” ile örnekteki gibi işaretleyiniz.

İfadeler	Adil	Adil değil	Eşit	Eşit değil
1. Görme problemi olan öğrenci ile diğer öğrencilere sınavda aynı sürenin verilmesi		√	√	
2. Kısa boylu öğrencilerin ön sıraya oturtulması				
3. Mahalledeki futbol sahasının sürekli, yaşça büyük çocuklar tarafından kullanılması				
4. Sorumluluklarını yerine getiren öğrencilere öğretmenin tam not vermesi				
5. Sınıfta ders işlenirken her zaman aynı kişilere söz hakkı verilmesi				
6. Türkiye’deki okullarda tüm öğrencilere ücretsiz kitap dağıtılması				
7. Anne ve babanın işten geldikten sonra yemeği beraber hazırlaması				
8. Sınıf başkanı olarak sadece kız öğrencilerin seçilmesi				



Sıra Sizde 8

Ali ilkokulda, ablası Arzu ise lisede okumaktadır. Kardeşlerin çeşitli masrafları olmaktadır. Ali ve Arzu’nun ailesi, ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için ikisine de eşit miktarda harçlık vermektedir. Arzu, Ali’den büyük olduğu için daha fazla harçlık isteyerek bu duruma itiraz etmektedir.

1. Arzu, kardeşiyle aynı miktarda harçlık almasına neden itiraz etmiştir? Arzu, itiraz etmekte sizce haklı mıdır? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

2. Yukarıdaki durumda Ali ile Arzu’nun ailesi, harçlık dağıtımında sizce adil mi eşit mi davranmalıdır? Neden? Düşüncelerinizi yazınız.

.....



Düşünelim Konuşalım

Çevrenizde adaletin veya eşitliğin sağlanmadığını düşündüğünüz bir sorunla karşılaştınız mı? Karşılaştıysanız sorunun çözümünde nasıl bir yol izlediğinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

EMPATİ KURUYORUM



Hazırlık Çalışması



Görsel 3.10

Küçük çocuğun yerinde siz olsaydınız ne hissederdiniz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Toplumda birlik ve beraberliğin sağlanması için kişilerin adil ve eşit olması gerekir. Bazen bireylere adil ve eşit davranılmadığı durumlar olabilmektedir. Bu durumlar karşısında adalet ve eşitlik sağlanamaz ise bireyin güven duygusu zedelenir. Bireyin güven duygusunun zedelenmesi, birlik ve beraberliğe zarar verebilir. Ayrıca haksızlıklar, adalet kavramının da zarar görmesine neden olabilir. Bunların sonucunda bireyler, üzüntü duyar ve mutsuz olur. Bireyler, içinde yaşadığı bu durumdan olumsuz etkilenir.



Sıra Sizde 9

Fatma, arkadaşlarıyla saklambaç oynuyordu. Bu oyunda Ali ebe olmuştu. Ebe olan Ali, Fatma'yı bulmaya çalışıyordu. Oyundakilerden biri, Fatma'nın saklandığı yeri Ali'ye gösterdi. Ali de Fatma'yı sobeledi. Bu duruma kızan Fatma, bu şartlarda oyun oynamayacağını söyledi.

1. Fatma'nın yerinde olsaydınız ne hissederdiniz? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

2. Fatma, oyun oynamayı bırakmayıp soruna nasıl bir çözüm bulabilirdi? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik için karekodu okutunuz.



Etkinlik için karekodu okutunuz.





Sıra Sizde 10

Aşağıdaki metni okuyarak soruyu cevaplayınız.

KEMAL'İN DUYGULARI

İki ay sonra okulda yapılacak 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamalarında görev alacağımız için 4/B sınıfı öğrencileri olarak çok heyecanlıydık. Sınıfça öğretmenimiz ile birlikte şiir okuma ve koro etkinliklerini yapmaya karar verdik. Ayrıca öğretmenimiz, halk oyunları gösterisi olarak halay veya zeybek ekiplerinden birinin kutlamalarda görev alacağını belirtti. Öğretmenimiz, geçen yıl ki kutlamaya zeybek ekibi katıldığı için bu yıl kutlamaya halay ekibinin katılmasına karar verdi. Oysa ben içinde bulunduğum zeybek ekibinin kutlamalara katılacağını düşünmüştüm. Ekipçe yöresel kıyafetlerimizi giyip sahnede zeybek oynamayı hayal etmiştik.



Görsel 3.11

Bu kitap için yazılmıştır.

Öğretmenin halay ekibini seçmesi sonucu zeybek ekibindeki Kemal'in hissettiği duygular, farklı renklerdeki şapkalarla gösterilmiştir. Buna göre Kemal'in duygularını ifade eden şapkaları ilgili görüş ve düşüncelerin rengine boyayarak örnekteki gibi eşleştiriniz. (Beyaz şapkanın kutusu boyanmayacaktır.)



iyimser düşünme



olumsuz düşünme



tarafsız düşünme



kontrollü düşünme



duygusal düşünme



yenilikçi düşünme

Görsel 3.12

1. Öğretmenimiz ikinci kez aynı ekibi seçemeyeceği için halay ekibini seçmişti. ☐
2. Öğretmenimizin bu seçiminden dolayı zeybek ekibinden ayrılmayı düşündüm. ☐
3. Öğretmenimizin halay ekibini seçmesi beni üzdü. ☐
4. Öğretmenimiz bu seçimi yaparken adil ve eşit bir karar vermiş oldu. ☐
5. Öğretmenimiz seçim yaparken kura çekme yöntemini kullanabilirdi. ☐
6. Öğretmenimiz bu kararı verirken bizi üzmemişti. ☐



Düşünelim Konuşalım

Adil veya eşit davranılmadığı durumlarda empati kurmak neden önemlidir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. ÜNİTE ADALET VE EŞİTLİK



Öğrendiklerimizi Değerlendirelim

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

- ☐ 1. İnsanlar, fiziksel ve duygusal özellikleri bakımından birbirinden farklıdır.
- ☐ 2. Bireyler arasındaki farklılıklar nedeniyle bazen ayrımcılık yapabiliriz.
- ☐ 3. Adil olan her şey aynı zamanda eşittir.
- ☐ 4. Toplumda huzur ve güvenin sağlanması için adil olmak gerekir.
- ☐ 5. Dezavantajlı olmayan bireyler için pozitif ayrımcılık yapılması doğrudur.
- ☐ 6. Herkes, hak ve özgürlükler bakımından eşittir.
- ☐ 7. Kadınların ve erkeklerin hakları eşittir.
- ☐ 8. Adalet ve eşitlik yasalarla korunabilir.
- ☐ 9. Adalet ve eşitlik sağlanamadığında kendimizi huzurlu ve mutlu hissederiz.
- ☐ 10. Bizden farklı olan arkadaşlarımızı dışlayabiliriz.

B. Aşağıdaki cümleleri verilen sözcüklerden uygun olan ile tamamlayınız.

fiziksel

duygusu

adalet

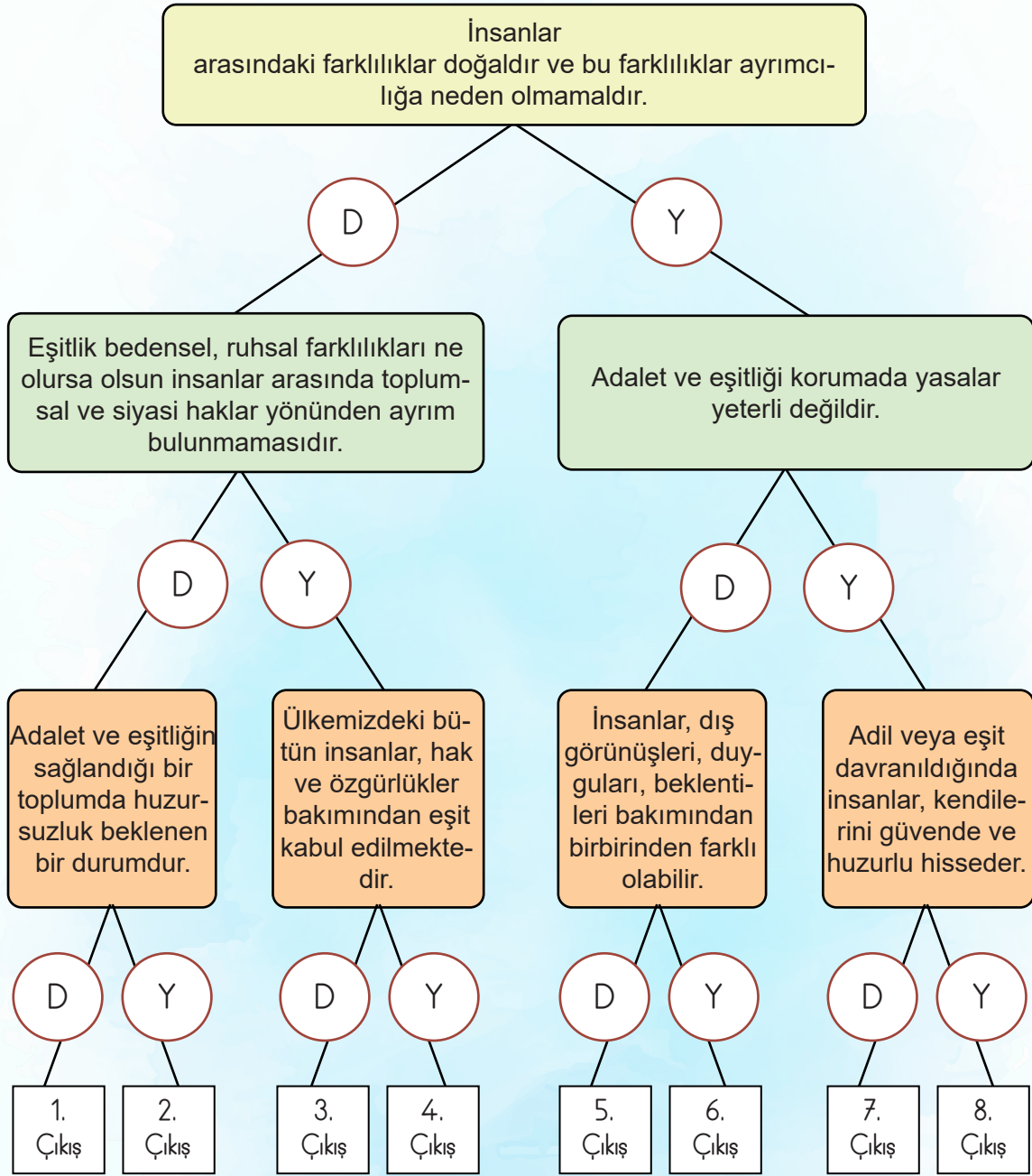
güvence

pozitif

ortak

1. Eşitlik ve adaletin sağlanamadığı toplumlarda güven zedelenir.
2. İnsanların saç, göz ve ten rengi; ses tonu gibi özellikleri birbirine benzemeyebilir.
3. Kurallar ve yasalar ile eşitlik altına alınmıştır.
4. Toplumda sağlanırken insanlar arasında eşitliğe önem verilmelidir.
5. Fiziksel anlamda dezavantajlı bireyler için aradaki olumsuzları kaldırmaya yönelik ayrımcılık yapılmalıdır.

C. Aşağıdaki tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliğinde verilen ifadelerin doğru (D) ya da yanlış (Y) olduğuna karar veriniz ve ok yönünde ilerleyerek doğru çıkışa ulaşınız.



Ç. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız. Yazdıklarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. İnsanlar arasındaki farklılıklar, toplumda alınması gereken ortak kararları nasıl etkiler?
2. Adaletin ve eşitliğin sağlanamadığı herhangi bir durum veya olayla karşılaştığınızda nasıl davranırsınız?

3. ÜNİTE ADALET VE EŞİTLİK

D. Aşağıdaki kelimeleri tablodan bularak işaretleyiniz. Boşta kalan kelimeleri birleştirdiğinizde bulduğunuz cümleyi ilgili alana yazınız.

FARKLILIK

HAK

BERABERLİK

PAYLAŞMA

VATANDAŞ

EŞİTLİK

YASA

EMPATİ

SÖZLEŞME

EŞİT

ÖZGÜRLÜK

ADİL

ADALET

BİRLİKTE YAŞAMA

FİZİKSEL

	F	İ	Z	İ	K	S	E	L		H	İ	Ç		Y	A	S	A	
P		K	İ	M	S	E	Y	E		S	Ö	Z	L	E	Ş	M	E	
A	E		S	A	H	İ	P		Ö	Z	G	Ü	R	L	Ü	K		A
Y	Ş	E		O	L	D	U	Ğ	U		E	M	P	A	T	İ		D
L	İ	Ş		F	A	R	K	L	I	L	I	K		H	A	K		A
A	T	İ		Ö	Z	E	L	L	İ	K	L	E	R	D	E	N		L
Ş	L	T		B	E	R	A	B	E	R	L	İ	K					E
M	İ			D	O	L	A	Y	I		A	D	İ	L				T
A	K		A	Y	R	I	M	C	I	L	I	K						
		B	İ	R	L	İ	K	T	E	Y	A	Ş	A	M	A			
	Y	A	P	I	L	A	M	A	Z		V	A	T	A	N	D	A	Ş

CÜMLE:

Daha fazla soru için
karekodu okutunuz.



“Öğrendiklerimizi Değerlendirelim”
bölümünün cevap anahtarı için
karekodu okutunuz.





Uzlaş

4

Bu ünite

- İnsanlar arasındaki anlaşmazlıkların nedenlerini,
- Uzlaş gerektiren ve gerektirmeyen durumları karşılaştırmayı,
- Anlaşmazlıkları çözmek için uzlaş yolları aramayı,
- Anlaşmazlık ve uzlaş durumlarının sonuçlarını örneklerle karşılaştırmayı **öğreneceğiz.**

4. ünite için
karekodu okutunuz.



4. ünite özeti için
karekodu okutunuz.



NEDEN ANLAŞAMIYORUZ?



Hazırlık Çalışması



Görsel 4.1

Görselde çocukların bardaktaki su miktarını farklı yorumlamaları çocuklardan birini haklı, diğerini haksız yapar mı? Neden? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsan, toplum içerisinde yaşayan sosyal bir varlıktır. Toplumu oluşturan insanların birbiriyle benzerlikleri olduğu gibi birbirlerinden farklılıkları da olabilir. İnsanların duyguları, düşünceleri, ilgi ve yetenekleri, olaylara verdikleri tepkiler birbirinden farklıdır. Bir arada yaşayan insanların kişisel farklılıklarından kaynaklanan anlaşmazlıklar yaşamaları da çok doğaldır. Farklılıklarımızın doğal olduğunu bilmek karışımızdakine saygı göstermemizi de sağlar. İnsanlarla aramızdaki anlaşmazlık durumlarını çözmek için birbirimizi sabırla dinlemeli, birbirimizin sözünü kesmemeli ve birbirimize karşı sesimizi yükseltmemeliyiz.

Bir anlaşmazlık durumunda “Ben haklıyım, sen haksızsın!” düşüncesine kapılıp olaylara sadece kendi açımızdan bakmamalıyız. Kendimizi anlaşmazlık yaşadığımız kişinin yerine koyarak olaya onun bakış açısıyla bakabilmeliyiz. Çünkü öyle anlaşmazlıklar yaşanır ki bu anlaşmazlıklarda herkesin haklılık payının olduğu görülebilir. Anlaşmazlıklar, insanların birbirini dinlememesinden kaynaklanmaktadır. Kişiler arasında anlaşmazlık yaşanmasının sebeplerinden biri de iletişimin doğru bir şekilde kurulamamasıdır.

Etkinlik için karekodu okutunuz.





Sıra Sizde 1

Çocuklar, yapı bloklarıyla görseldeki gibi ev yapmak istiyor. Çocuklardan birinde küpler, diğerinde üçgen prizmalar bulunmaktadır. Çocuklar, sadece kendilerine ait yapı bloklarını kullanarak ev yapmaya çalışmaktadır. Ev yapabilmek için çocukların hem küplere hem de üçgen prizmalara ihtiyaçları vardır. Fakat birbirleriyle yapı bloklarını paylaşmadıkları için istedikleri evi tamamlayamamaktadırlar.



Görsel 4.2

1. Görseldeki çocukların kendilerine ait yapı bloklarıyla ev yaparken karşılaştıkları problem nedir? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

2. Çocuklar bu problemi nasıl çözebilir? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....



Düşünelim Konuşalım

Anlaşmazlık durumunda sakin davranarak karşı tarafla iletişim kurmaya çalışmak, uzlaşma sürecini nasıl etkiler? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

UZLAŞI GEREKTİREN VE GEREKTİRMEYEN DURUMLAR



Hazırlık Çalışması



Görsel 4.3

1. Yukarıdaki görsellerin hangisinde anlaşmazlık yaşanması muhtemeldir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. İnsanlardan uzak bir yerde tek başına yaşayan bir kişi, kendisiyle anlaşmazlık yaşayabilir mi? Neden? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bireysel yaşam alanında insanlar, kendilerini ilgilendiren konularda diğer insanlarla uzlaşmak zorunda kalmadan istedikleri şekilde yaşayabilir. Toplumsal yaşamda ise diğer insanlarla ortak karar almamız gereken durumlarda uzlaşmamız gerekir. Bunun için uzlaşma gerektiren ve gerektirmeyen durumları birbirinden ayırabilmeliyiz.



Uzlaşma: Herhangi bir anlaşmazlık durumunda tarafların karşılıklı saygı çerçevesinde anlaşmaya varmalarıdır.

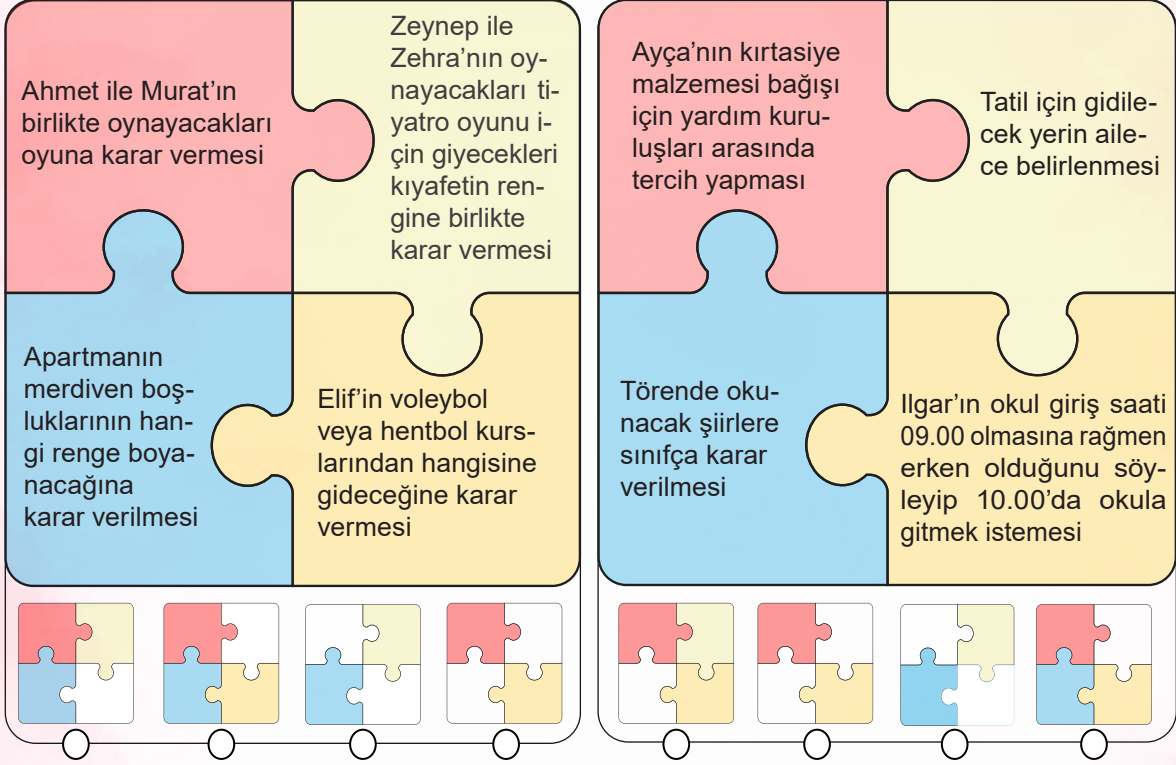
Etkinlik için karekodu okutunuz.





Sıra Sizde 2

UzlaşI gerektiren ve gerektirmeyen ifadeler, aşğıdaki yapbozda verilmiştir. UzlaşI gerektirmeyen ifadelerin bulunduğı yapboz parçalarını çıkarttığınızda oluşan yapbozun şeklini işaretleyiniz.



Görsel 4.4

Toplumsal düzeni sağlamak için insanlar hukuk kurallarını ve yasaları kullanırlar. Hukuk ve yasalar çerçevesinde belirlenen kuralların uygulanması için uzlaşI gerekli değildir. Vatandaş olarak bizlerin görevi kurallara uymaktır. Kuralların dışında kalan durumlar için uzlaşI gerekmektedir. İnsanların değer, ilgi, inanç ve beklentilerinden kaynaklanan anlaşmazlıklarda uzlaşI sağlanmalıdır.



Sıra Sizde 3

UzlaşI gerektiren herhangi bir durum belirleyiniz. Belirlediğiniz durumu aşğıdaki noktalı yerlere yazınız. Yazdığınız durumun değer, ilgi, inanç ve beklentilerden hangisi ile ilgili olduğunu açıklayınız.

.....

.....

.....



Düşünelim Konuşalım

1. Apartman yöneticisi, tüm binada kendi isteğine göre değişiklikler yapabilir mi? Neden? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Kişisel yaşam alanınızda uzlaşI gerekir mi? Neden? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

UZLAŞI YOLLARIMIZ



Hazırlık Çalışması

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

KARAGÖZ İLE HACİVAT



Görsel 4.5

HACİVAT: Hoş geldin Karagöz'üm, iki gözüm.

KARAGÖZ: Hoş bulduk, kel kafalı kara üzüm.

HACİVAT: Nereledeydin kaç gündür?

KARAGÖZ: Geldim işte gümbür gümbür! Gel de yâr beni güldür, bizim kasabı arıyorum kaç gündür.

HACİVAT: Ziyafet mi vereceksin Karagöz'üm? Ne yapacaksın kasabı?

KARAGÖZ: Ne ziyareti, ne hesabı Hacı Cav Cav! Kasap diyorum, kasap!

HACİVAT: Beni yine yanlış anladın Karagöz'üm. Ne yapacaksın kasabı diyorum?

KARAGÖZ: Sorma Hacı Cav Cav! Aramızdaki hesabı görelim, demiş bizim kasap. Bir görsem soracağım ona, benimle alıp veremediği ne hesabı varmış?

HACİVAT: Geçen gün köftelik kıyma almıştın da parasını vermemiştin ya! Adamcağız seni köfteliklerin parasını almak için arıyordu.

KARAGÖZ: Demek arkamdan bir de köftehor demiş.

HACİVAT: Bak, yine yanlış anladın. Bunlar insanları dikkatli dinlemediğin için oluyor. Adamcağız kıymanın hesabını kapatmak istemiş. Yoksa seninle ne hesabı olacak?

KARAGÖZ: Öyle desene. Kıymayalım o zaman birbirimize. Gelsin, el sıkışalım birlikte.

HACİVAT: Hah şöyle Karagöz'üm! Birbirimizi dikkatli dinlersek, kendimizi karşıımızdaki yerine koyarsak daha doğru bir iletişim kurmuş oluruz. Yanlış anlaşılımları önleyebilir ve orta yolu bularak uzlaşabiliriz.

Bu kitap için yazılmıştır.

1. Karagöz'ün insanlarla anlaşmazlık yaşamasının sebebi nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Anlaşmazlıkları çözmek için kullanılabilecek uzlaşi yolları sizce nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanlar, günlük yaşamda birçok sorunla karşılaşabilir. Sorunların herkesi ilgilendirmesi durumunda uzlaşma sürecini başlatmak için ortak bir dil kullanılmalıdır.

Uzlaşma sürecinde öncelikle herkes birbirinin duygu ve düşüncelerine saygı göstermelidir. Birbirini dikkatle dinlemeli ve düşüncelerini ifade edebilmelidir. Uzlaşmak için fikirlerin gerekçe ve kanıtlara dayalı olarak savunulması, tarafların fikirlerinin dikkate alınması önemlidir. Fikirler dikkate alınmaz ise kişide öfke ve uzlaşmaya yanaşmama davranışları görülebilir. Ayrıca uzlaşma sürecinde kişiler açık fikirli, sabırlı, saygılı olmalı; güven ortamı oluşturulmalıdır. Anlaşmazlık yaşandığında kişilerle empati kurulmalı ve iş birliği yapılmalıdır.



Sıra Sizde 4

Aşağıdaki diyalogu okuyunuz. Uzlaşma sürecinin olumlu olabilmesi için boş bırakılan yere diyalogu tekrar yazınız.





*Yine alışverişini
eksik yapmışsın.*

*Her şeyi
almıştım
oysa.*

*Akşam kek
yapacaktım,
süt almamışsın.*

*Sen de süt
yerine yoğurt
kullan.*

*Yoğurdun
hepsini de
cacık yaptım.*

*Madem öyle
bundan
sonra alışverişini ben
yapmıyorum.*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel 4.6

Etkinlik için karekodu
okutunuz.



4. ÜNİTE UZLAŞI



Sıra Sizde 5

Aşağıdaki şemada uzlaşma sürecinde olması gerekenleri takip ederek çıkışa ulaşınız. Çıkışa ulaşmaya kadar üzerinden geçtiğiniz kelimeleri kullanarak uzlaşma ile ilgili bir hikâye yazınız. Hikâyeyi arkadaşlarınızla paylaşınız.



Düşünelim Konuşalım

Sabırlı olmak ve empati kurmak, uzlaşma sürecini nasıl etkiler? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

ANLAŞMAZLIĞIN VE UZLAŞININ SONUÇLARI



Hazırlık Çalışması

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

VOLEYBOL



Görsel 4.7

Çiçek Mahallesi'ne voleybol sahası yapıldı. Mahallede sahayı kullanacak çok kişi olduğundan takımların sahayı kullanabilecekleri gün ve saatler, takım kaptanları tarafından belirlendi. Takım listeleri, sahanın girişindeki panoya asıldı. Sahayı perşembe günü kullanması gereken 1. takım, pazartesi günü saat 13.00'te sahayı boş görünce voleybol oynamaya karar verdi. Voleybol oynamaya başladıktan sonra sahayı o saatte kullanması gereken 2. takım sahaya geldi.

Bu kitap için yazılmıştır.

1. DURUM

2. takımda olanlar, programa göre sıra kendilerinde olduğu için 1. takımın voleybol sahasını kullanmalarını istemedi. 1. takım ise sahayı kullanmakta ısrar etti.

2. DURUM

Her iki takımın oyuncuları da beraber oyun oynamanın daha eğlenceli olacağını düşündüler. Karşılıklı takım kurarak voleybol maçı yaptılar.

Voleybol metninde yer alan iki durumu karşılaştırdığımızda 1. ve 2. durumun sonuçlarının uzlaş ortamına etkileri nasıl olmuştur? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

4. ÜNİTE UZLAŞI



Sıra Sizde 6

Aşağıdaki diyalogu okuyarak soruları cevaplayınız.



Görsel 4.8

1. Görselde yaşanan anlaşmazlık durumunda çocuklardan hangisi kişi hak ve özgürlüklerine saygı göstermemiştir? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

2. Böyle bir durumda sizin çözüm öneriniz ne olurdu? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

İnsanlar arasında anlaşmazlıklar yaşanabilmesinin doğal olduğunu öğrenmiştik. Uzlaşma yolları aramamıza rağmen anlaşmazlıklar her zaman uzlaşma ile sonuçlanmayabilir. Uzlaşma ile sonuçlanmayan durumlar için taraflar arasında anlaşmazlık devam edebilir. Bu durum birlikte yaşama kültürünü olumsuz etkiler.

Uzlaşmanın sağlanması için öncelikle taraflar uzlaşma istekli olmalı, karşılarındaki kişileri düşünmeli, onların hak ve özgürlüklerini göz önünde bulundurmalıdır. Uzlaşmadan taraf olan kişiler, birlikte yaşama kültürüne sahip bireylerdir.

Anlaşmazlık durumlarının devam etmesi toplumsal çekişmeye neden olduğundan birlik ve beraberliği zedeleyebilir. Kişilerin kendilerini ifade edemedikleri durumda toplumsal çatışma meydana gelebilir. Uzlaşma sürecinde karşıımızdaki kişinin bireysel özelliklerini, inançlarını, değerlerini göz önünde bulundurmadan sadece anlaşmazlık konusuna odaklanmamız gerekir.



Sıra Sizde 7

Aşağıdaki metni okuyarak soruyu cevaplayınız.

NEŞE VE ANNESİ



Görsel 4.9

Neşe, akşam yemeği saatinde televizyonda sevdiği çizgi filmi izlemek istiyordu. Annesi ise yemek saati olduğunu, bu yüzden televizyon izleyemeyeceğini söyledi. Neşe, bu konuda çok ısrar edince annesi ona “Yemeğini yersen aynı çizgi filmi bilgisayardan izleyebilirsin.” dedi. Bu öneriyi kabul eden Neşe, yemeğini yedi. Annesi ona verdiği sözü tuttu ve böylelikle Neşe istediği çizgi filmi izlemiş oldu. Ancak Neşe’nin uyku saati çoktan geçmişti.

Bu kitap için yazılmıştır.

Neşe ile annesi arasında yaşanan anlaşmazlığın çözümü başka hangi sorun ya da sorunlara neden olmuş olabilir? Düşüncelerinizi yazınız.



Etkinlik için karekodu okutunuz.



Düşünelim Konuşalım

Uzlaşıya vardığınız herhangi bir durum daha sonra başka sorunlara neden oldu mu? Arkadaşlarınızla paylaşınız.



Öğrendiklerimizi Değerlendirelim

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

- ☐ 1. Uzlaşabilmek için kendimizi karşıımızdakiinin yerine koymamız ve onu anladığımızı karşıımızdakine hissettirmemiz gerekir.
- ☐ 2. İletişim kurmak, anlaşmazlık nedenlerinden biridir.
- ☐ 3. Kendimizden farklı olan, farklı düşünen insanların da görüş ve düşüncelerine karşı duyarlı olmamız gerekir.
- ☐ 4. Arkadaşlarımızla hangi filmi izleyeceğimize, ailemizle tatile nereye gideceğimize uzlaşıyla karar vermek gerekir.
- ☐ 5. Trafik işaret ve levhalarına uymak uzlaşi gerektirir.
- ☐ 6. Giymek istediğimiz elbise, yemek istediğimiz yiyecek, okumak istediğimiz kitap gibi kişiyi ilgilendiren konularda uzlaşıya gerek vardır.
- ☐ 7. Uzlaşi, toplumsal yaşam ile ilgilidir.
- ☐ 8. Uzlaşi ile birlik ve beraberlik sağlanan toplumlarda dayanışma, huzur ve güven ortamı oluşur.
- ☐ 9. Uzlaşi gerektiren durumlarda sadece kendi fikirlerimizi ön plana çıkarmalıyız.
- ☐ 10. Uzlaşi sağlanan durumlarda bir taraf daima haksızdır.

B. Aşağıdaki cümleleri verilen sözcüklerden uygun olan ile tamamlayınız.

hak

süreç

saygı

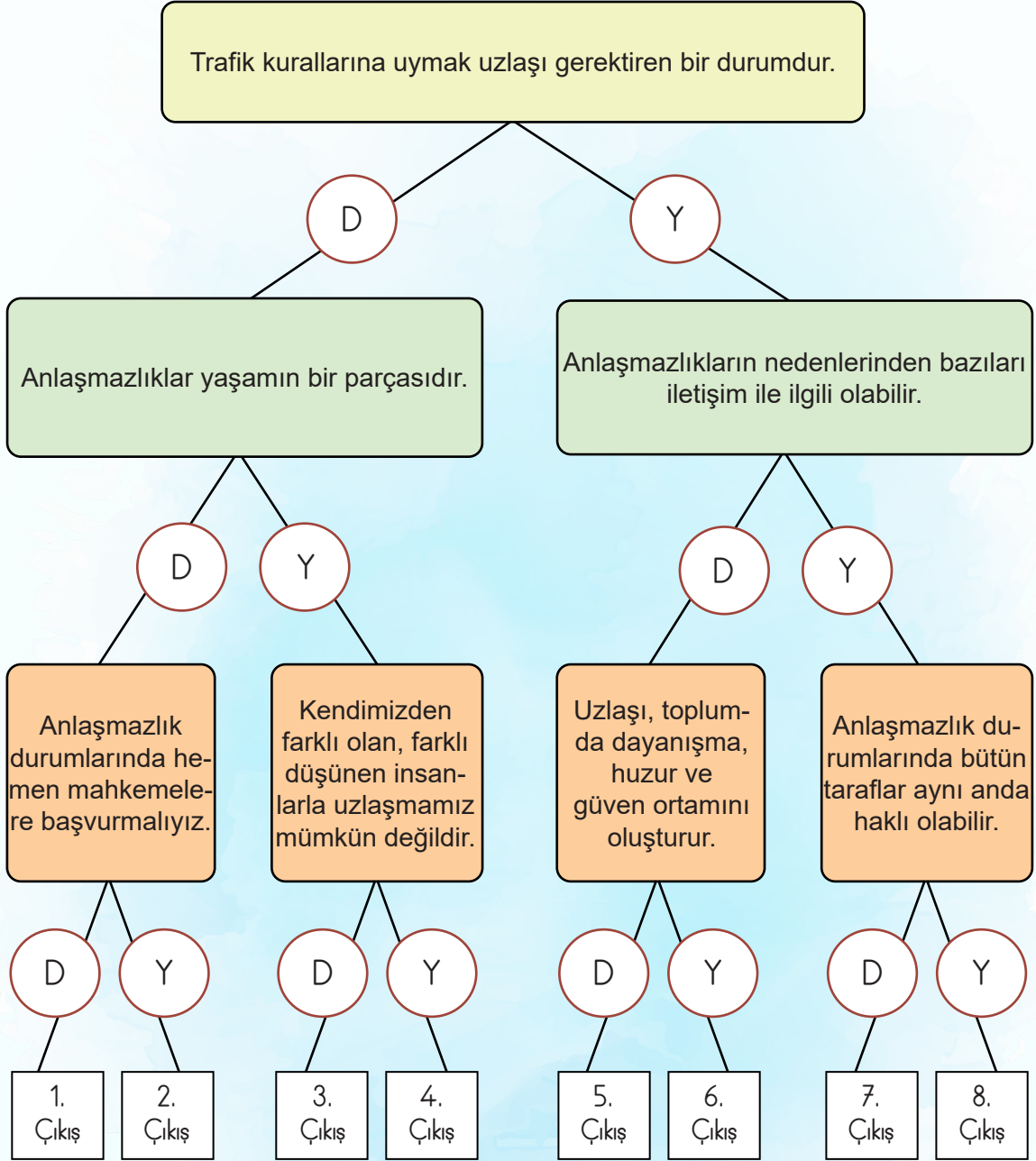
kanıtlar

güven

anlaşmazlık

1. Uzlaşıda sonuçtan daha önemlidir.
2. İletişim eksikliği, yaşanmasına neden olabilir.
3. Bir anlaşmazlık yaşandığında kişiler birbirlerinin hak ve özgürlüklerine göstermelidir.
4. Saygı, sabırlı olma, uzlaşi sürecinde önemli olan değerlerdendir.
5. Uzlaşi sürecinde fikirler, göz önünde bulundurularak savunulmalıdır.

C. Aşağıdaki tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliğinde verilen ifadelerin doğru (D) ya da yanlış (Y) olduğuna karar veriniz ve ok yönünde ilerleyerek doğru çıkışa ulaşınız.



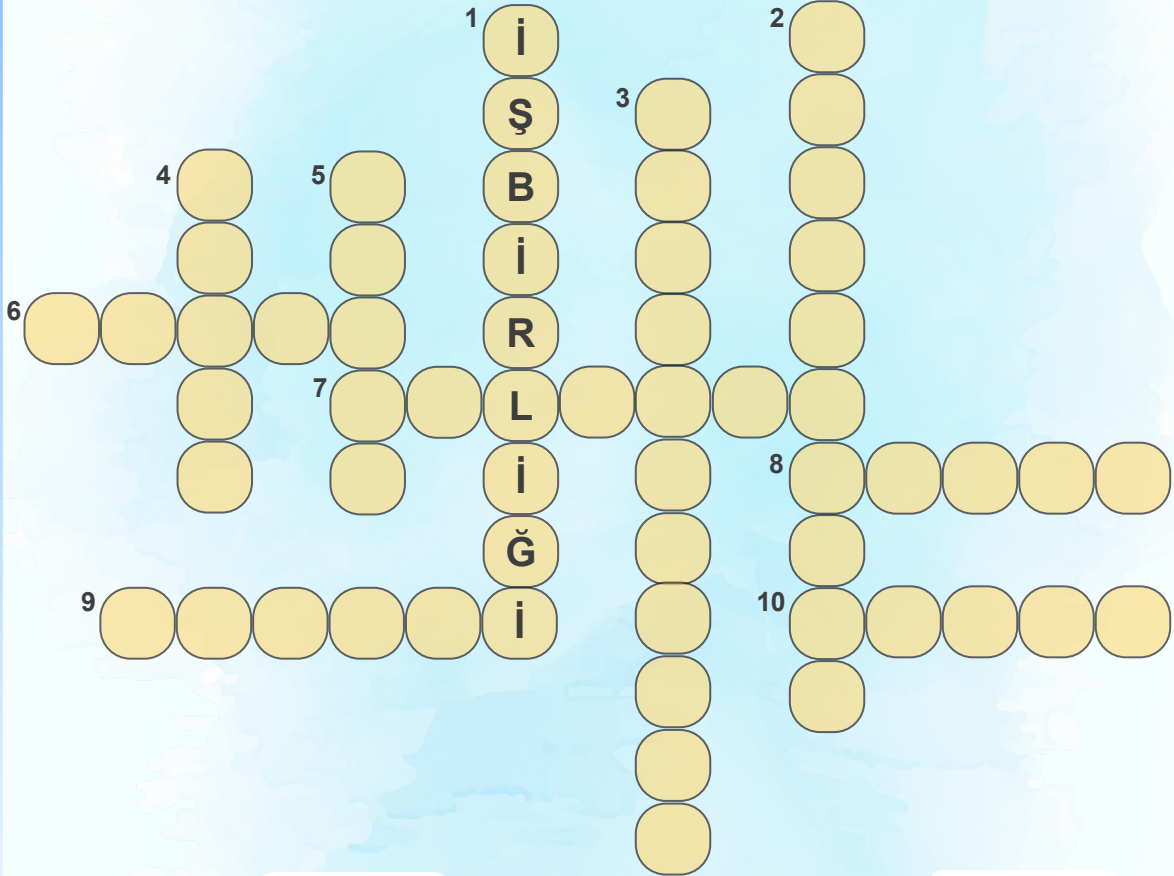
Ç. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız. Yazdıklarınızı arkadaş-larınızla paylaşınız.

- Yaşadığınız anlaşmazlık için çözüm bulunamadığında ya da çözüm süreci uza-dığında kendinizi nasıl hissedersiniz?
- Herkesin kendini haklı gördüğü ve bu yüzden anlaşmazlığın çıktığı bir durumda ol-saydınız ne yapardınız?

4. ÜNİTE UZLAŞI

D. Soruları okuyunuz. Soruların cevaplarını numaralarına dikkat ederek bulmacaya yazınız.

1. Anlaşmazlık durumlarında uzlaşmaya varabilmek için tarafların birlikte hareket etmesi
2. Olayları tarafların farklı yönleriyle ele alması
3. Tarafların herhangi bir konuda anlaşmaya varamaması
4. Düşünceleri karşıt olan iki kişiden her biri
5. Uzlaşi gerektiren durumların dışında kalan, değiştirilmesi devlet otoritesiyle gerçekleşen kurallar bütünü
6. Düşünüldüğü bir sonuca varılması gereken durum
7. Herhangi bir anlaşmazlık durumunda tarafların karşılıklı saygı çerçevesinde anlaşmaya varması
8. Anlaşmazlık durumlarının sonuca kavuşması
9. Kendini duygu ve düşüncede bir başkasının yerine koyabilmesi
10. Bir kimseye, bir düşünceye karşı dikkatli, özenli olma



Daha fazla soru için
karekodu okutunuz.



“Öğrendiklerimizi Değerlendirelim”
bölümünün cevap anahtarı için
karekodu okutunuz.





Kurallar

5

Bu ünite

- Kural kavramını sorgulamayı,
- Kuralın özgürlük ve hak arasındaki ilişkiye etkisini değerlendirmeyi,
- Kurallara uymanın toplumsal ahenge ve birlikte yaşamaya katkısını değerlendirmeyi,
- Kuralların uygulanmasına katkı sağlamayı **öğreneceğiz**.

5. ünite için
karekodu okutunuz.



5. ünite özeti için
karekodu okutunuz.



KURAL NEDİR?



Hazırlık Çalışması

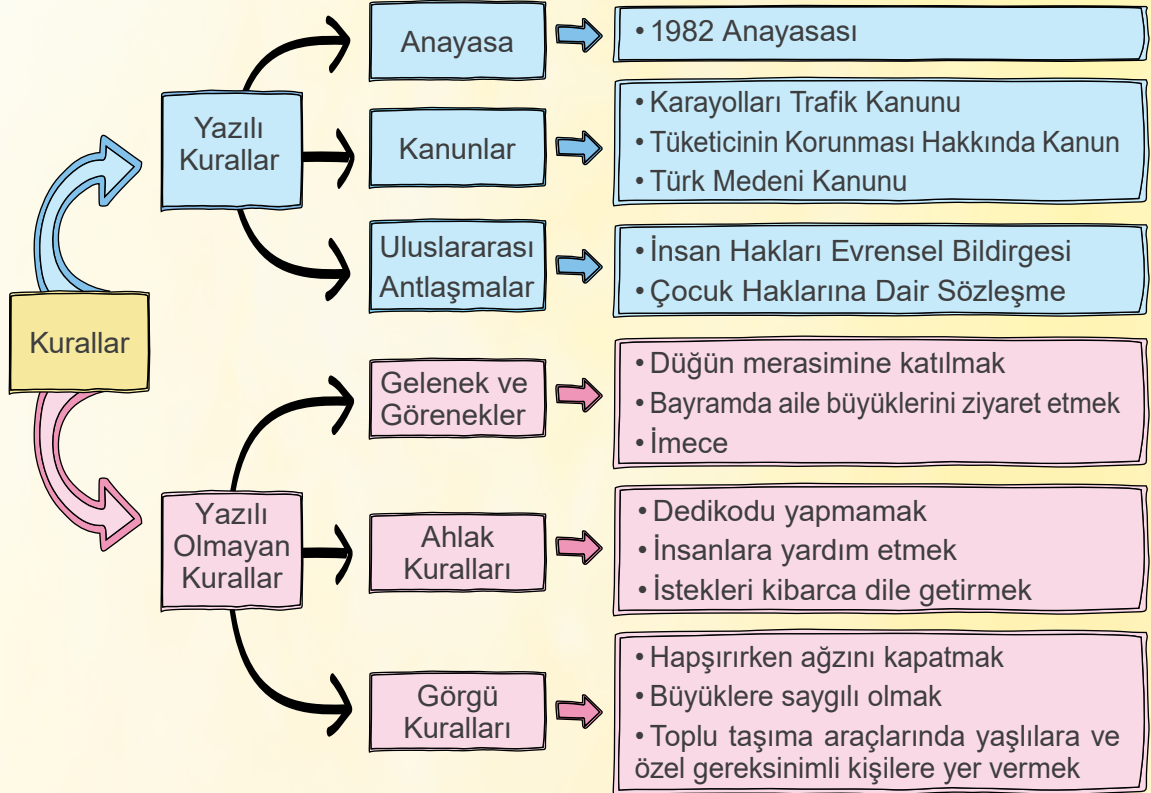
1. Trafikte kurallar olmasaydı araç ve yayalar bu durumdan nasıl etkilenirdi? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Okulda kurallar olmasaydı öğrenciler ve öğretmenler bu durumdan nasıl etkilenirdi? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanlar topluluk hâlinde yaşamaya başladıktan sonra kişilerin birbirleriyle ve kendilerini yönetenlerle ilişkileri artmıştır. Bu ilişkiler, kimi zaman anlaşmazlık kimi zaman da uzlaşış şeklinde olmuştur.

Anlaşmazlıkları gidermek, kişinin topluma karşı sorumluluklarını belirlemek ve suçluları cezalandırmak için oluşturulan kurallar, yazılı olan ve yazılı olmayan olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Toplumda davranışlarımıza yön veren, uyulması gereken ilkelere **kural** denir. Yazılı olmayan kurallar, toplumun ihtiyaçlarına göre zamanla kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Bu kurallara uyulmadığında toplumda ayıplanma ve toplumdaki dışlanma gibi yaptırımlarla karşılaşılabiliriz. Yazılı kurallar ise zamanla yönetimlerce yasalaştırılmış ve insanların bu kurallara uyulması sağlanmıştır.

Hukuk kuralları, toplumsal deneyimlerden elde edilir. Önceden gelenek hâlinde bulunan bu kurallar zamanla yazılı hâle getirilmiştir.



Etkinlik için karekodu okutunuz.





Sıra Sizde 1

Görsellerdeki mekânlarda uyulması gereken yazılı olan ve yazılı olmayan kuralları verilen noktalı yerlere yazınız.

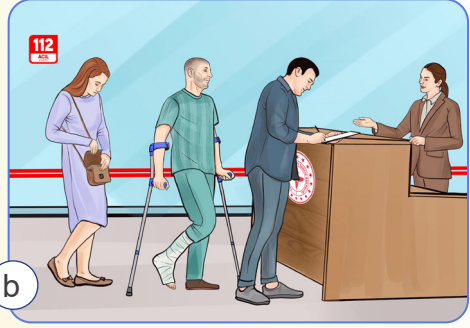


a

.....

.....

.....



b

.....

.....

.....



c

.....

.....

.....

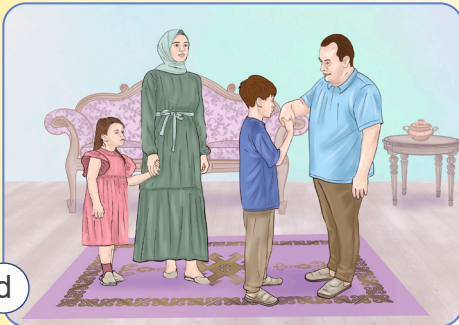


ç

.....

.....

.....



d

.....

.....

.....



e

.....

.....

.....

Görsel 5.1

Hukuk kuralları, toplumun ihtiyaçlarına göre yenilenebilir veya değiştirilebilir. Bu kurallar, belirli bir kişiye göre düzenlenmez. Benzer durumdaki herkese uygulanır. Örneğin önceden zorunlu eğitim süresi 8 yıl iken 2012 yılında çıkarılan bir kanunla bu süre 12 yıl olmuştur.



Sıra Sizde 2

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

KURALLAR DEĞİŞEBİLİR Mİ?

Sinem, okuldan eve servisle dönüyordu. Servis, kırmızı ışıktaki dururken sirenleri açık olan bir ambulans yanlarından hızlıca geçti. Ambulans kırmızı ışıktaki durmamıştı. Bu durum Sinem'in kafasını karıştırdı. Aklına insan hakları, vatandaşlık ve demokrasi dersinde bugün işledikleri kurallar konusu geldi. Öğretmeni yazılı kurallardan olan trafik kurallarını anlatırken bu kuralların devlet tarafından konulduğunu ve herkes için geçerli olduğunu söylemişti. Acaba kurallar herkes için geçerli değil miydi? Biz kırmızı ışıktaki durmuştuk da ambulans neden durmamıştı? Sinem, kafasında beliren bu sorularla eve vardı.

Sinem, akşam olunca babasıyla serviste yaşadıkları ile ilgili sohbet etti. Babasına servisle gelirken bir ambulansın kırmızı ışık ihlali yaparak hızlıca geçtiğini anlattı. Bu duruma çok şaşırdığını ve öğrendikleri bilgilerle yaşadığı olayın çeliştiğini söyledi.

Babası: "Öğrendiklerin doğru ancak bazı durumlarda bu kurallar değişebilir. Ambulans, polis aracı, itfaiye gibi araçların acil durumlarda geçiş önceliği vardır. Ayrıca bizim de evimizde ailece belirlediğimiz kurallar var. Bu kurallar da bazı durumlarda değişebilir. Örneğin bizim evde kardeşin ve sen, kendi okul malzemelerini kullanıyorsunuz. Ancak birinin malzemesi bittiğinde diğerinin malzemesini alabiliyor." dedi.

Bu kitap için yazılmıştır.

1. Kurallar Değişebilir mi? metninde olduğu gibi sizin de evinizde ailece belirlediğiniz kurallara örnekler veriniz. Bu kuralların hangi durumlarda değişebileceğini yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Kuralların değişebileceği durumlara bir örnek de siz yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....



Düşünelim Konuşalım

Okula başlamadan önce uymak zorunda olmadığınız ancak okul hayatınızın başlamasıyla uymak zorunda olduğunuz kurallar var mı? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

KURALLAR, HAK VE ÖZGÜRLÜKLER



Hazırlık Çalışması

1. Kurallara uymak, özgürlükleri sınırlandıran bir durum mudur? Neden? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Kurallar, hak ve özgürlüğünüzü koruyabilir mi? Neden? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kurallar, insanların hak ve özgürlüklerini sınırlandırıyor gibi görünse de aslında onları korumaya yöneliktir. Toplumda düzenin sağlanabilmesi için insanların hak ve özgürlüklerini kullanırken sorumluluklarının da farkında olması gerekmektedir.

İnsanların hak ve özgürlüklerini sınırsız kullanmaları durumunda birtakım sorunlar ortaya çıkabilir. Bu sorunları engellemek için yazılı kurallar konulmuştur. Yazılı kurallara uyulmadığında ise kişiler cezalar ile karşılaşabilir. Örneğin hız sınırı bulunan bir yerde bu sınırı aşarsak uygulanan trafik kurallarını ihlal ettiğimiz için para cezası ödemek zorunda kalırız.



Sıra Sizde 3

Aşağıdaki görseli inceleyerek soruyu cevaplayınız.



Görsel 5.2

Baba çocuğuna hangi cevabı verirse bahçe sahibinin hak ve özgürlüklerini ihlal etmemiş olur? Düşüncelerinizi yazınız.



.....

.....

.....

.....

.....

Etkinlik için karekodu okutunuz.



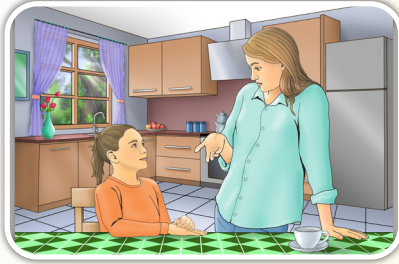
5. ÜNİTE KURALLAR



Sıra Sizde 4

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

KAHVALTI



Güzel bir pazar sabahıydı. Emine, annesiyle uzun uzun sohbet ettikleri pazar kahvaltılarını çok severdi. Annesinin kahvaltı hazırlıklarına başladığını gören Emine, annesinden kahvaltı için omlet yapmasını istedi. Annesi ise evde süt ve yumurta olmadığını, marketten süt ve yumurta alabilirse omlet yapabileceğini söyledi.



Emine'nin süt ve yumurta almak için yolun karşısında bulunan markete gitmesi gerekiyordu. Emine, yolunu uzattığı hâlde kurallara uyarak ilerideki yaya geçidine doğru yürüdü. Yaya geçidine geldiğinde yolu kontrol etti ve dikkatli bir şekilde karşıya geçti.



Marketten alacağı ürünlerin son kullanma tarihlerini kontrol etti. Acelesi olmasına rağmen kasanın önünde sıraya girdi ve sırası gelince ödemesini yaptı. Alışveriş fişini alarak aynı yoldan eve döndü.

Bu kitap için yazılmıştır.

Görsel 5.3

1. **Kahvaltı** metninde mevcut kurallara uyduğu için Emine'nin hak ve özgürlükleri sınırlandırılmış mıdır? Neden? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

2. Emine'nin hak ve özgürlükleri ihlal etmeden uyduğu yazılı olan ve yazılı olmayan kuralları yazınız.

.....

.....

.....

.....



Düşünelim Konuşalım

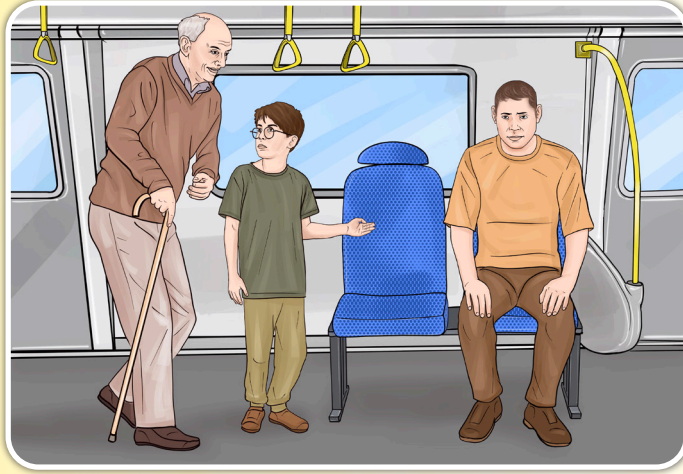
1. Sınıftaki tüm öğrenciler, derste düşüncelerini ifade etme hakkını aynı anda kullanabilir mi? Neden? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Hakların belirlenmesinde yazılı olan kurallar mı yoksa yazılı olmayan kurallar mı etkili olmuştur? Düşünceleriniz arkadaşlarınızla paylaşınız.

KURALLAR, TOPLUMDA AHENGİ SAĞLAR



Hazırlık Çalışması



Görsel 5.4

1. Hangi görselde toplumda düzeni sağlamak için toplu taşıma araçlarında uyulması gereken bir kurala yer verilmiştir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Toplu taşıma araçlarında bu kurallara uyulmaması hâlinde kişiler ne tür yaptırımlarla karşılaşılabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Bu yaptırımların birlikte yaşama kültürüne ne tür katkıları olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kurallar; aile, okul, iş yeri, asansör, toplu taşıma araçları, devlet kurumları gibi birçok yerde düzeni, huzuru ve refahı sağlamak içindir. Bireylerin birbiriyle ve devletle olan ilişkileri kurallar çerçevesinde düzenlenir. Kurallara uyulmaması, toplumda düzensizlik veya kargaşa ortamı yaratarak huzursuzluğa neden olabilir. Kurallara uyulduğunda bireyler; bir arada, uyumlu, adil ve eşit yaşayabileceklerdir. Böylece hak ve özgürlüklerini rahatça kullanabilmeleri mümkün olacaktır.

5. ÜNİTE KURALLAR



Sıra Sizde 5

Aşağıda verilen durumlarda kurallara uyulmadığında ortaya çıkabilecek sorunları ve bu sorunlara karşı uygulanabilecek yaptırımları uygun yerlere yazınız.

Durumlar	Ortaya Çıkabilecek Sorunlar	Yaptırımlar
1. Mustafa'nın tiyatrodaki bilet numarasına göre değil sahneye yakın olduğu için ön sıraya oturması		
2. Engin'in telefonla konuştuğu için asansörü bekletmesi		
3. Kübra'nın kantinde sıraya girmeden su alması		
4. Berna'nın gece geç uyuduğu için işe sürekli geç kalması		
5. İlhami'nin ders esnasında öğretmenin izin almadan sınıftan çıkması		

Kurallara uyulmadığında bireylere bazı yaptırımlar uygulanabilir. Bu yaptırımlar, kuralların yazılı olmasına veya yazılı olmamasına göre değişebilir. Yazılı kurallara uyulmadığında yaptırım, ceza şeklinde olmaktadır. Böylece kişilerin kurallara uyması zorunlu hâle getirilmeye çalışılır. Örneğin trafikte araç kullanırken emniyet kemeri takmayan kişilere trafik polisleri para cezası uygulamaktadır.

Yazılı olmayan kurallara uyulmadığında karşılaşılan yaptırımlar ise ayıplanma, dışlanma şeklinde olmaktadır. Bazı durumlarda hem yazılı olan hem yazılı olmayan kuralların yaptırımları uygulanabilmektedir. Örneğin derse giriş çıkış saatlerimiz, arkadaşlarımıza ve öğretmenlerimize davranış biçimimiz okulda uyulması gereken kurallar arasındadır. Bu kurallara uyulmadığında okul idaresi tarafından öğrenciler uyarılabilir. Ayrıca bu durum; okul idaresi, öğretmenler ve diğer öğrenciler tarafından hoş karşılanmaz.



Yaptırım: Bir yasaya, bir kurala karşı yapılan aykırı davranışlara verilen cezadır.

Etkinlik için karekodu okutunuz.

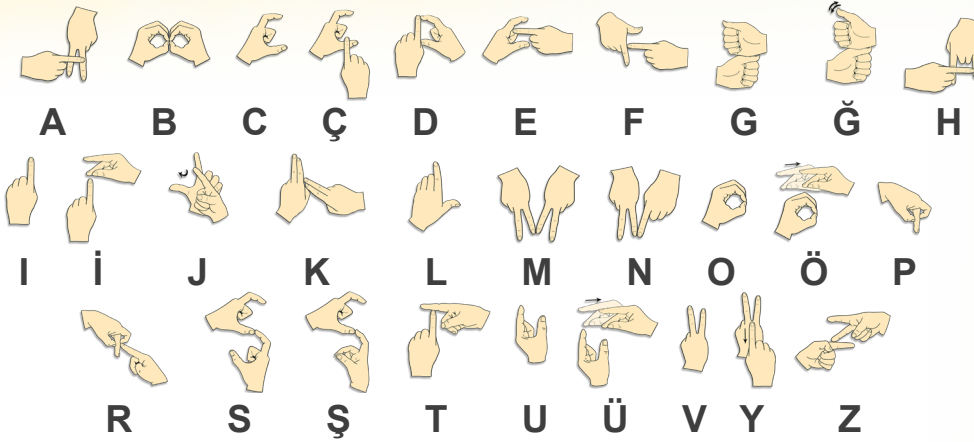


Toplumda yaşayan bireylerin devlete, devletin de bireylere karşı görev ve sorumlulukları vardır. Toplum ve devlet ilişkisi kanunlarla düzenlenmiştir. Kanunlara uymak, hem birey için hem de devlet için zorunludur. Çünkü kanunlar önünde herkes eşittir. Bu durum, yasaların bireylerden ve devletten üstün olduğunu ve hukukun üstünlüğünü göstermektedir.



Sıra Sizde 6

1. İşaret dili alfabesinden yararlanarak şifreyi çözünüz. Şifreyi verilen noktalı yerlere yazınız.



Görsel 5.5

1

2

3

4

5

1

2

3

4

5

2. Bulduğunuz cümlede ne anlatılmak istenmiştir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.



Düşünelim Konuşalım

Yazılı olan veya yazılı olmayan kurallara uyulmaması durumunda ortaya çıkabilecek sorunlar ve bu sorunlara karşı uygulanacak yaptırımlar neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

5. ÜNİTE KURALLAR

KURALLARA UYUYORUM



Hazırlık Çalışması

Okul kurallarına uymadığını gördüğünüz bir arkadaşınızı kurallara uyması konusunda nasıl uyarırsınız? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kurallar, bireylerin yaşadıkları toplumdaki düzen ve bu düzenin devamlılığının sağlanması için vardır. Bilinçli her vatandaşın kurallara uyması gereklidir. Kurallara uyulmasını sağlamanın da bir vatandaşlık görevi olduğu bireylerce unutulmamalıdır. Örneğin kütüphaneden alınan bir kitabın ne kadar süre sonra teslim edileceği önceden belirlenmiştir. Kütüphanede görevli kişiler, bunun takibini yapmalıdır. Belirlenen sürede kitabını iade etmeyen kişilere kütüphane görevlisi gerekli uyarılarda bulunmalıdır.



Sıra Sizde 7

Kurallara uyan bir birey olarak görseldeki çocuk, banka adını yazan arkadaşını hangi sözlerle uarmış olabilir? Konuşma balonuna yazınız.



Görsel 5.6

Vatandaşlık bilinciyle hareket eden bireylerin çevresindeki kişilerin kurallara uymalarını takip etmek gibi sorumlulukları vardır. Kurallara uymayan bireylerin uyarılması toplum düzeninin sağlanması açısından doğru bir davranıştır. Bu nedenle kurallara uymalıyız, uymayanları uymalıyız.



Sıra Sizde 8

Sınıf içerisinde arkadaşlarınızla belirlediğiniz ve uymanız gereken kurallara yeni bir kural da siz ekleyiniz. Aşağıdaki noktalı yerleri eklediğiniz kurala uygun şekilde doldurunuz.

1. Belirlediğiniz kural nedir? Bu kurala neden uyulmalıdır? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

2. Belirlediğiniz kurala uyulmadığında oluşabilecek problem veya problemler nelerdir? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

3. Belirlediğiniz kurala uyulup uyulmadığının takibini yapmak ve uyulmadığında uygulanacak yaptırımlara karar vermek kimin görevidir? Düşüncelerinizi yazınız.

.....



Sıra Sizde 9

“Kurallara uymak ve uymayanları doğru bir şekilde uyarmak vatandaşlık görevimizdir.”

Bireylerin kurallara uymadığı bazı örnek durumlar aşağıda verilmiştir. Bu durumlarda kurala uymayan kişiyi nasıl uyarabilirsiniz? Durumların karşısındaki noktalı yerlere düşüncelerinizi yazınız.

1. Bir öğrencinin sınıf kitaplığından aldığı kitabı zamanında teslim etmemesi	→	
2. Öğrencinin öğretmenden sonra derse gelmesi	→	
3. Bir öğrencinin oyun oynarken kurallara uymaması	→	
4. Okul koridorunda bir öğrencinin dikkatsizce koşması	→	
5. Ders esnasında bir öğrencinin yemek yemesi	→	

Etkinlik için karekodu okutunuz.



Düşünelim Konuşalım

Kurallara uymak ve uyulmasını takip etmek neden vatandaşlık görevidir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.



Öğrendiklerimizi Değerlendirelim

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

- ☐ 1. Kurallara uymak, özgürlükleri sınırlayan bir durumdur.
- ☐ 2. Anayasa, kanunlar, uluslararası antlaşmalar sözlü kurallardandır.
- ☐ 3. Dedikodu yapmamak ve insanlara yardım etmek yazılı kurallardandır.
- ☐ 4. Kurallar, benzer durumda olan herkes için geçerlidir.
- ☐ 5. Hukuk kuralları, toplumun gereksinimlerine göre değişir.
- ☐ 6. Kurallara uyulmaması durumunda bireylere birtakım yaptırımlar uygulanır.
- ☐ 7. Birey, toplum ve devlet ilişkisi yazılı olmayan kurallar ile düzenlenir.
- ☐ 8. Yasalara uymak, birey için zorunlu iken devlet için zorunlu değildir.
- ☐ 9. Yasaların bireylerden ve devlet organlarında görev alan kişilerden üstün olması hukukun üstünlüğünü gösterir.
- ☐ 10. Toplumsal kurallara uymalıyız ve uymayanları uyarmalıyız.

B. Aşağıdaki cümleleri verilen sözcük veya sözcük gruplarından uygun olan ile tamamlayınız.

yazılı

yazılı olmayan

yaptırım

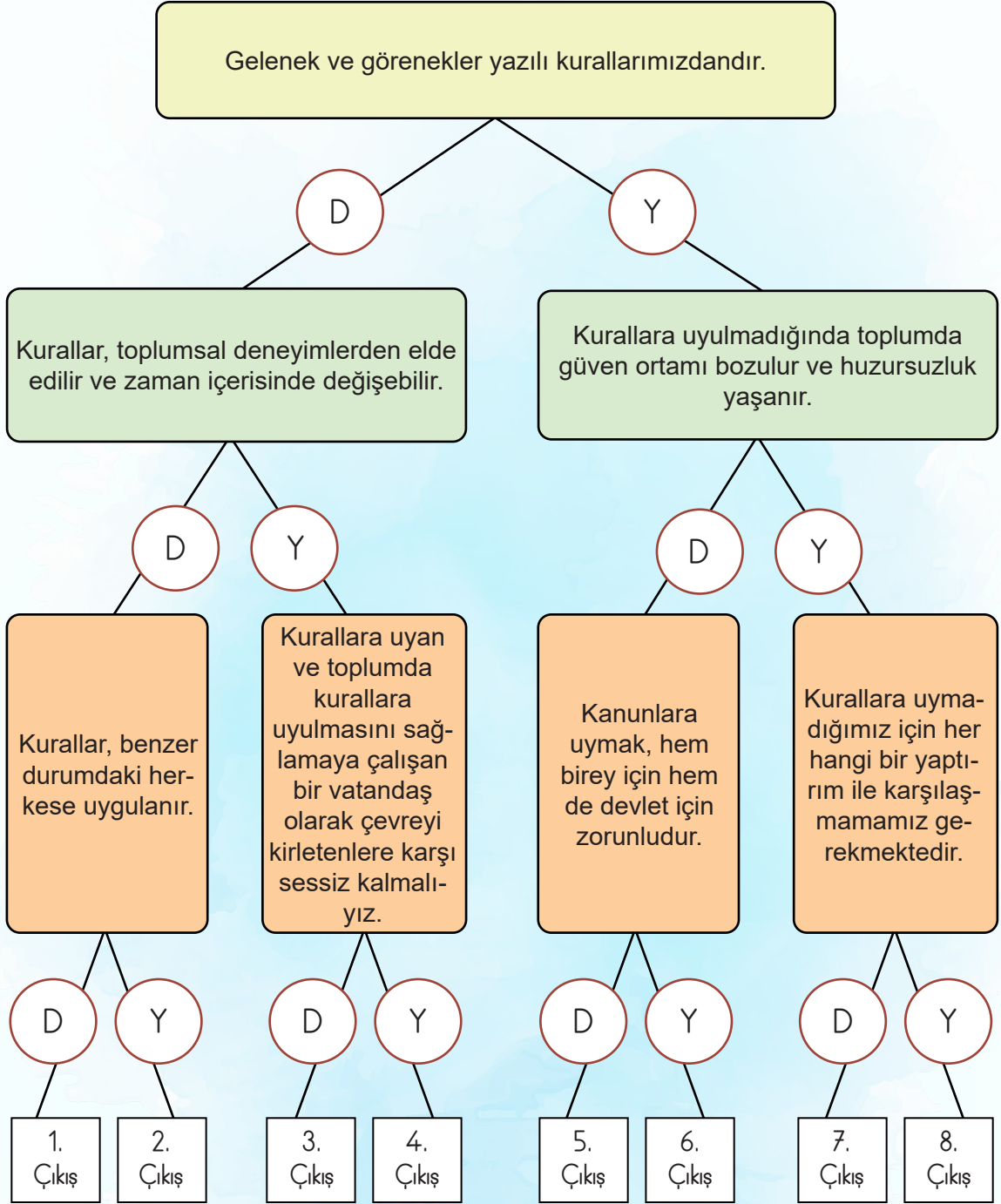
güvence

kural

vatandaşlık

1. Toplumda davranışlarımıza yön veren, uyulması gereken ilkeleredenir.
2. Daha önceleri gelenek hâlinde olan kuralların bazıları zaman içerisinde hâle getirilmiştir.
3. Gelenek, görenek ve görgü kuralları kurallara örnektir.
4. Kurallara uymak ve uyulmasını takip etmek görevimizdir.
5. Kurallara uymayan bireylere devlet uygular.

C. Aşağıdaki tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliğinde verilen ifadelerin doğru (D) ya da yanlış (Y) olduğuna karar veriniz ve ok yönünde ilerleyerek doğru çıkışa ulaşınız.



Ç. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız. Yazdıklarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. İnsanların toplum içerisinde mutlu bir şekilde yaşayabilmeleri için yazılı kurallar yeterli midir? Neden?
2. Kurallara uymayanlara ceza verilmesi hakkındaki düşüncelerinizi nelerdir?

5. ÜNİTE KURALLAR

D. Aşağıdaki kutuların üzerinde karışık olarak verilen harfleri kurallar ünitesi ile ilgili anlamlı bir sözcük oluşturacak şekilde sıralayınız. Bulduğunuz sözcükleri kutulara yazınız. Daire içine gelen harfleri numaralarına göre aşağıda verilen tabloya yazarak şifreyi çözünüz.

E	L	K	E	G	N	E
		○	11			

Ö	R	G	G	Ü
		○	9	

K	A	H	A	L
○	13	○	5	

N	K	U	N	A
	○	2		

Ö	R	K	E	G	N	E
						○ 7

K	H	U	U	K
	○	8		

A	Z	C	E
		○	3

R	T	I	A	Y	P	I	M
				○	4		

Y	B	E	i	R
		14		1

D	A	T	I	N	A	Ş	L	A	V	K
								○	○	
								12	6	

S	A	Y	A	N	A	A
						10

Şifre:

1	2	3	4	5	6

7	8	9	10	11	12	13	14

Daha fazla soru için
karekodu okutunuz.



“Öğrendiklerimizi Değerlendirelim”
bölümünün cevap anahtarı için
karekodu okutunuz.





Birlikte Yaşama

Bu ünite

- Birlikte yaşamak için bir vatana ihtiyaç duyulduğunu,
- Birlikte yaşamak için düzenleyici bir kuruma ihtiyaç duyulduğunu,
- Devletin vatandaşlarına karşı sorumlulukları olduğunu,
- Vatandaş olmanın sorumlulukları olduğunu,
- Birlikte yaşama kültürünün günlük hayattaki yansımalarına örnekler vermeyi **öğreneceğiz**.

6

6. ünite için
karekodu okutunuz.



6. ünite özeti için
karekodu okutunuz.



BENİM VATANIM



Hazırlık Çalışması

“Vatanımız yuvamızdır.” sözünden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanlar, yaşamlarını sürdürürken birbirlerine ihtiyaç duyarlar. Bu yüzden topluluk hâlinde yaşarlar ve yaşamlarını devam ettirecekleri bir vatan edinirler. **Vatan (yurt)**, sadece üzerinde yaşanan toprak parçası değildir. Vatan; yaşayış biçimi, ortak değerler ve kültür ile anlam bulan mekândır. Üzerinde yaşadığımız vatanımızın adı **Türkiye**'dir.



Görsel 6.1

Tarih, dil, bayrak, inanç, gelenek ve görenekler aynı vatanda yaşayan herkesin ortak değerleridir. Bu değerler, Türk topraklarının vatan olmasını sağlayan unsurların başında gelir. Vatanımızda bu değerleri benimseyerek yaşayan insanlara da **vatandaş (yurttaş)** denir.

İnançlarımızın gereğini yerine getirirken farklı inançlardaki vatandaşlara da saygı göstermek, karşılıklı sevgi ile dostluk bağlarını güçlendirmek birlik ve beraberliği sağlamlaştıır. Bizi birbirimize bağlayan ortak değerlerimizden bazıları dilimiz, bayrağımız ve atalarımızdır. Gelenek ve göreneklerimiz de kültürümüzü oluşturan ortak değerlerdendir. Ortak geçmişimiz bizi birbirimize bağlar.

Türk milleti, bu toprakları vatan edindiğinden beri vatani için büyük mücadeleler vermiştir. Savaşlar, zaferler, hastalıklar, doğal afetler gibi birçok durum Türk milletinin birlik ve beraberliğini pekiştirmiştir.

Toprak, tüm ekonomik güvenliğin temelidir. Toprak özgürlük, adalet ve eşitlik için gereklidir. Gerçek bağımsızlık için toprak şarttır.

Malcolm X (Malkım Eks)



Sıra Sizde 1

Vatan denilince aklınıza gelen örnekleri yaşayış biçimimiz, ortak değerlerimiz ve kültürümüz çerçevesinde defterinize yazınız. Yazdığınız bu örnekleri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik için karekodu okutunuz.



Başka bir ülkeye veya yere sığınmış olan kişiye **mülteci (sığınmacı)** denir. Savaş, siyasi düşünce, inanç gibi nedenlerle insanlar mülteci olabilmektedir. Hiçbir devletin uyruğunda bulunmayan, vatandaşlık haklarından yoksun bırakılan kişiye **haymatlos (vatansız)** denilmektedir. Vatansız kalmak ise ülkesi tarafından vatandaşlıktan çıkarılmak, herhangi bir ülkenin vatandaşı olmamak demektir.



Sıra Sizde 2

Resfebe, kelimelerin alışılmış şekilleri dışında yazılarla, sembollerle ya da resimlerle belirtildiği bulmacalardır.

İşlenilen konuda kullanılan bazı kavramlar resfebe şeklinde aşağıda verilmiştir. Resfebelerin cevaplarını altlarındaki kutulara örnekteki gibi yazınız. Siz de işlediğiniz konudaki bir kavramla ilgili resfebe hazırlayarak verilen noktalı yere yerleştiriniz. Yaptığınız çalışmayı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yurt 

V  an

B  rak

 rak

 tür

Haym  los

Görsel 6.2



Düşünelim Konuşalım

1. Bir toprak parçasının vatan olabilmesi için insanlar arasındaki ilişki nasıl olmalıdır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Yaşadığımız topraklar, hayatımızı hangi alan veya alanlarda etkileyebilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

BİRLİKTE YAŞAM İÇİN KURUMLAR



Hazırlık Çalışması

Aşağıdaki genel ağ haberini okuyarak soruyu cevaplayınız.

KASTAMONU'DA AMBULANS KARA SAPLANDI

Yoğun kar yağışının devam ettiği Kastamonu'nun Bozkurt ilçesinde bir köyde rahatsızlanan hasta, 4 saatlik çalışma sonucu hastaneye ulaştırıldı.

Bozkurt ilçesine bağlı Yaşarlı köyü Maraz Mahallesi'nde yaşayan 72 yaşındaki şeker hastasının fenalaşması üzerine yakınları 112 Acil Çağrı Merkezinden yardım istedi.

Köy yolunun kar nedeniyle kapalı olması üzerine bölgeye paletli ambulans ve UMKE (Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi) yönlendirildi.

Mahsur Kalan Hastaya 4 Saat Sonra Ulaşıldı

Bazı yerlerde 1,5 metreyi bulan kar nedeniyle yolda güçlüklerle ilerleyen sağlık ekiplerini taşıyan ambulans, hastaya ait eve 1 kilometre kala kara saplandı.

Saplandığı yerden çıkamayan ambulanstaki ekipler, Bozkurt Belediyesinden yardım istedi. İlçe merkezine 15 kilometre uzakta bulunan köye giden Bozkurt Belediyesi ekibi, iş makinesiyle yaklaşık 4 saatlik çalışma sonucu kara saplanan ambulansı kurtardı.

Sağlık ekibi, iş makinesiyle yolun temizlenmesinin ardından ulaştığı hastayı alarak Bozkurt İlçe Devlet Hastanesine götürdü.



Görsel 6.3



Genel ağdan alınmıştır.

Kastamonu'da Ambulans Kara Saplandı başlıklı genel ağ haberinde adı geçen kurum ve kuruluşlar hangileridir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Devlet, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için bazı kurumlarını devreye sokar. Örneğin sağlık hizmeti alabilmemiz için hastaneler, güvenlik ihtiyacımızı karşılamak için emniyet müdürlükleri gibi kamu kurumları faaliyet göstermektedir. Toplumun ihtiyaçlarının karşılanmasında devletin kurumlarının yanında insanlara faydalı olmak amaçlı kurulan sivil toplum kuruluşları (STK) da vardır.

Sivil toplum kuruluşları, toplumdaki çeşitli sorunları bağımsız olarak ele alıp kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma görevi yapan, kamuoyuna öneriler sunan her türlü birliktir. Sivil toplum kuruluşları resmî kurum değildir. Bu kuruluşların her birinin amacı farklı da olsa ortak amaçları insanlara yardım etmektir. İnsanları topluma kazandırmak, yurt içinde ve yurt dışında yaşayan vatandaşların haklarını korumak gibi amaçları da vardır. Bir diğer amacı da toplumun yaşadığı sorunları gidermesine yardımcı olmaktır. Sivil toplum kuruluşları; faaliyetlerini yürütebilmek için devletin koyduğu kurallara uymak zorundadır. Bu kuruluşlarda çalışan kişiler, faaliyetlere gönüllü olarak katılırlar. Sivil toplum kuruluşları; resmî kurumlar dışında politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel amaçlarla çalışır. Sivil toplum kuruluşlarında çalışan insanların bireysel para kazanma amaçları yoktur.



Sıra Sizde 3

Aşağıdaki görsellerden hangileri devlet kurumlarına, hangileri sivil toplum kuruluşlarına aittir? Yazınız.

 Afet ve Acil Durum Başkanlığı	 Millî Eğitim Bakanlığı	 Kızılay
 Yeşilay	 Sağlık Bakanlığı	 TÜBİTAK Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

Görsel 6.4



Sıra Sizde 4

Aşağıda verilen durumlarda hangi sivil toplum kuruluşuna başvurmamız gerekir? Araştırınız. Aşağıdaki noktalı yerleri araştırma sonuçlarınızdan uygun olanla doldurunuz.

- Sel, kaza, deprem, çığ felaketi sonrasında
- Kan ihtiyacı olduğunda
- Erozyonla mücadele edilmesi gerektiğinde
- Lösemi hastası olan çocukların sağlığına kavuşması ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğinde
- Sağlığa zararlı alışkanlıkların bırakılması ve bağımlılıkla mücadele edilmesi gerektiğinde

Etkinlik için karekodu okutunuz.



Düşünelim Konuşalım

- Devlet; belediye, hastane, okul gibi kurumlar aracılığıyla hangi hizmetleri vermektedir? Düşüncelerinizi açıklayınız.
- Sivil toplum kuruluşlarına neden ihtiyaç duyulmuştur? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

DEVLETİN VATANDAŞLARINA KARŞI SORUMLULUKLARI



Hazırlık Çalışması

Devlet, vatandaşlarına karşı sorumluluklarını kurumlar ve bu kurumlardaki kişiler aracılığıyla yerine getirir. Devletin bu kurumları hangileridir? Araştırınız. Araştırma sonuçlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çeşitli alanlarda vatandaşlara hizmet etmek; toplumun eğitim, sağlık, güvenlik, adalet gibi ihtiyaçlarını karşılamak devletin vatandaşlarına karşı sorumluluğudur. Devlet, vatandaşlarının haklarını korumalı ve onların ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli tedbirleri almalıdır.

Devletin temel amaç ve görevleri Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 5. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir:

“Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak; kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleleriyle bağdaştırmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

Aliya İzzet Begoviç devletin önemi ile ilgili “Bir kelimeyi aklınızdan hiç çıkarmayın: Devlet. Devletin ne kadar önemli olduğunu hepimiz idrak etmeliyiz. Devletsiz bir millet boşluğa düşer, rüzgârda savrulup gider.” demiştir.



Sıra Sizde 5

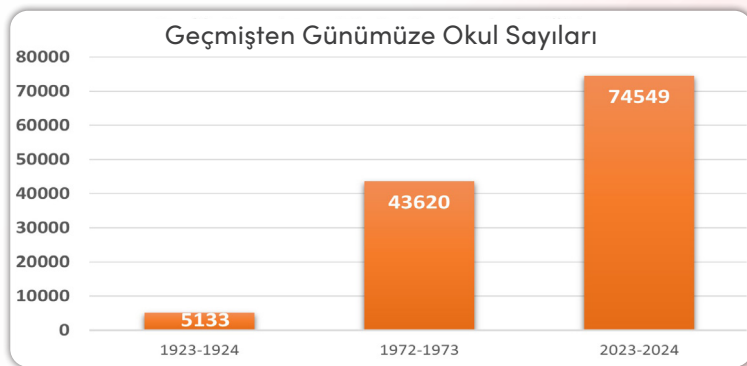
Aşağıdaki genel ağ haberini okuyarak soruyu cevaplayınız.

Cumhuriyetin 100. Yılında Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim

Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne Türk millî eğitim sistemindeki önemli gelişmeler, Bakanlıkça “Geçmişten Günümüze Sayılarla Eğitim 1923-2023” isimli çalışmada verilerle ortaya kondu. Bu kapsamda 100 yıllık süreçteki resmî derslik verilerinin artışı dikkat çekti.



Genel ağdan alınmıştır.



Derslik verilerinin artması ile devletin vatandaşlarına karşı sorumluluğunu yerine getirmesi arasındaki ilişkiyi grafiği yorumlayarak açıklayınız.



CİMER, “Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi” ifadesinin kısaltmasıdır. CİMER, dilekçe hakkı ve bilgi edinme hakkının kullanımı için oluşturulan elektronik bir kamu hizmeti aracıdır. CİMER; vatandaşların görüş, öneri ve şikâyetlerini alarak oluşturulacak düzenlemelere kaynak sağlamaktadır. CİMER’in genel ağ sayfasına <https://www.cimer.gov.tr/> adresinden ulaşabilirsiniz.



Sıra Sizde 6

Herhangi bir sorununuzla ilgili istek, öneri veya şikâyetinizi CİMER’e iletecek şekilde düzenleyerek defterinize yazınız. Yazdıklarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik için karekodu okutunuz.



Sıra Sizde 7

Aşağıdaki durumlar ile ilgili olarak devletin üzerine düşen sorumluluklar nelerdir? Düşüncelerinizi yazınız.

DURUMLAR

SORUMLULUKLAR



Can ve mal kaybının olduğu bir doğal afet yaşandığında devletin üzerine düşen sorumluluklar:



Seyahat hakkının kullanılabilmesi için devletin üzerine düşen sorumluluklar:



Sağlık hakkının kullanılabilmesi için devletin üzerine düşen sorumluluklar:



Eğitim hakkının kullanılabilmesi için devletin üzerine düşen sorumluluklar:

Görsel 6.5



Düşünelim Konuşalım

Ülkemizin kurum ve kuruluşlarından siz ve aile üyeleriniz hangi alanlarda ve ne şekilde yararlanıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

VATANDAŞIM, SORUMLUYUM



Hazırlık Çalışması

1. Öğretmen ders anlatarak, öğrenciler sınıfta derslere katılarak devlete karşı hangi görev ve sorumluluklarını yerine getirmiştir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Vatandaşlar neden vergi verir? Ödediğiniz vergilerin karşılığında devlet size hangi imkânları sağlamakla sorumludur? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

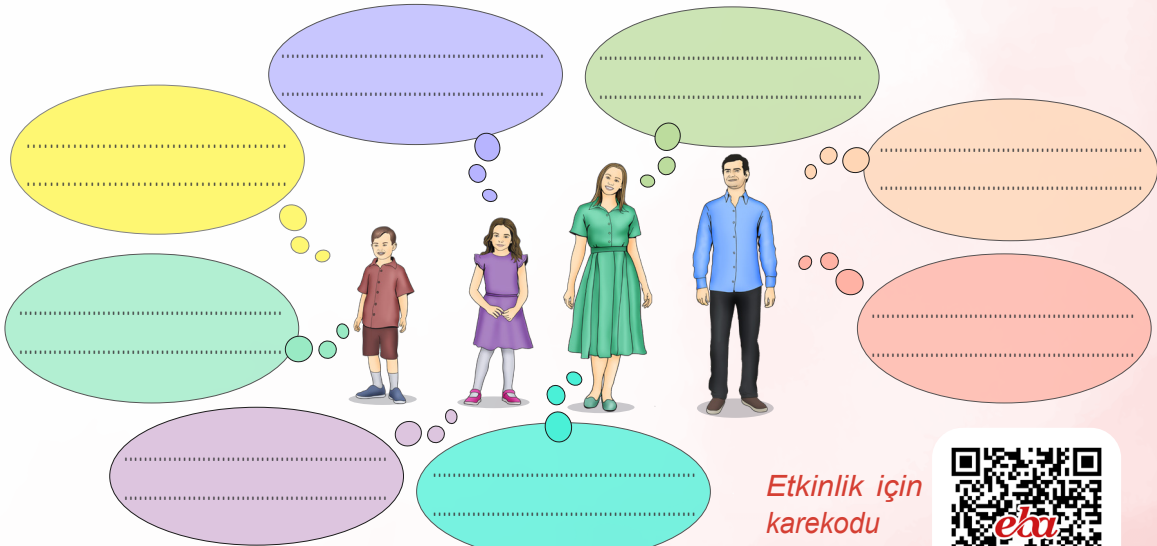
Vergi vermek, kanunlara uymak, kamu mallarına sahip çıkmak, ülkemizin gelişmesi ve kalkınmasına katkıda bulunmak gibi vatandaşların birçok görev ve sorumluluğu vardır. Bu görev ve sorumlulukları yerine getiren, toplum içerisinde demokratik yaşama bilincini kazanan duyarlı kişiler **aktif vatandaşlar**dır. Aktif vatandaşlar; ayrıca toplumda problemlerin çözülmesi, birlik ve beraberliğin sağlanması, dayanışma ve iş birliği içerisinde hareket edilmesi konusunda da bilinçlidirler. Olaylar karşısında eleştirel ve yaratıcı düşünebilen aktif vatandaşlar, kimse'nin etkisi altında kalmadan kendi kararlarını verebilirler.

Toplumda vatandaşların ailesine, arkadaşlarına, çevresine karşı da sorumlulukları vardır. Her yaş grubunun durum ve zamana göre sorumlulukları birbirinden farklıdır. Çocuk ve yetişkin olarak herkes üzerine düşen sorumlulukları dayanışma, iş birliği ve yardımlaşma içerisinde yerine getirmelidir. Ülkemiz için hepimizin yapabileceği bir şeyler olduğu unutulmamalıdır.



Sıra Sizde 8

Aktif vatandaşların birtakım görev ve sorumlulukları vardır. Aşağıdaki çocuk görselini işaret eden konuşma balonlarının içine çocukların görev ve sorumluluklarından, yetişkin görselini işaret eden konuşma balonlarının içine ise yetişkinlerin görev ve sorumluluklarından uygun olanları yazınız.



Görsel 6.6

Etkinlik için
karekodu
okutunuz.





Sıra Sizde 9

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

NAZLI VE AİLESİ



Görsel 6.7

Merhaba ben Nazlı. Bugün annemlerle alışverişe gittik. Alışveriş yaptığımız bir mağazadan çıkarken babam faturayı almadığını fark etti. Hemen geri döndü ve kasiyerdan faturayı istedi. Ben ise bu küçük kâğıdın neden bu kadar önemli olduğunu anlamamıştım. Babama sorduşumda “Bu, aldığımız ürünün faturası kızım. Bu faturayı, ürünümüzle ilgili bir sorun çıktığında kullanabiliyoruz. Daha da önemlisi bu fatura ile vergilerimizi belgelendirmiş oluyoruz. Mutlaka her alışverişimizde faturamızı almalıyız.” dedi.

Kuzenim Aras ağabey askere gideceği için akşam halamları ziyarete gidecektik. Pastaneden Aras ağabeyimin en sevdiği pastadan aldık. Bu sefer kasiyerdan faturayı ben istedim.

Akşam olduğunda bir araya gelerek hem pastamızı yedik hem de sohbet ettik. Annemler sohbet esnasında ertesi gün seçim olacağını söylediler. Sabah erkenden oy kullanmaya gideceklermiş. Bu yüzden geç saate kalmadan Aras ağabeyimle vedalaşıp eve döndük. Onu çok özleyeceğim.

Bu kitap için yazılmıştır.

1. Nazlı ve Ailesi metninde vatandaşların devlete karşı olan hangi sorumluluklarından bahsedilmiştir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Nazlı ve yakınları sizce aktif bir vatandaş mıdır? Neden? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....



Düşünelim Konuşalım

Aktif vatandaşın özellikleri nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

BİRLİKTE YAŞIYORUM



Hazırlık Çalışması

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

YOLDAKİ ÇÖPLER

Zengin mi zengin bir ülkede, çok iyi kalpli bir padişah yaşarmış. Bu padişah, ülkesine yeni bir yol yaptırmış. Bu yolu açacağı sırada bir yarış düzenlemek istemiş. Vezirine;

– Yarın yeni yolu açacağız. Bir yarış düzenleyelim. Bu yoldan en güzel geçene ödül verelim, demiş. Veziri bunu halka duyurmuş.

Yarışma günü gelince herkes çok güzel giyinmiş. Kimisi saçına rengârenk çiçekler takmış kimisi ise en güzel atına binmiş. Kimisi sporcu kıyafeti giyinmiş.

Sonunda yarış başlamış. Bütün yarışmacılar, yolu en güzel şekilde geçmek için uğraşmışlar. Yolu ilk bitiren padişaha:

– Sultanım, demiş. Yolun üstünde bir taş ve çöp yığını var. Oradan geçmek çok zor oluyor.

Diğeri nefes nefese yetişmiş:

– Evet sultanım, demiş. Oradan geçerken üstümüz bile kirlendi.

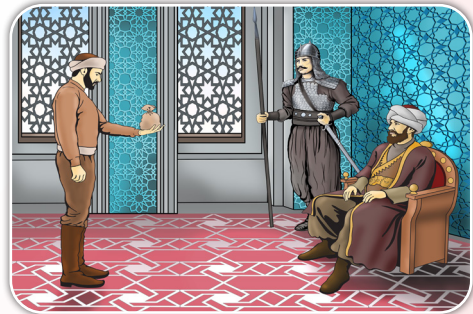
Her gelen, padişaha aynı sözleri söylemiş. Hepsi de şikâyet etmiş.

En sonunda bir adam gelmiş. Adamcağızın her yeri toz toprak içindeymiş. Elinde de bir kese altın varmış.

– Sultanım, demiş saygıyla. Bu altınlar sizin sanırım. Yolda karşıma bir çöp ve taş yığını çıktı. Ben de durup onları temizledim. İstedim ki herkes rahat geçsin. Bu keseyi de çöplerin altında buldum.

Padişah gülümsemiş:

– Yoldan en güzel sen geçtin. Çöpleri kaldırdığın için oraya sakladığımız altınları da sen buldun. O altınlar senindir, demiş.



Görsel 6.8

Nefise ATÇAKARLAR, Bir Varmış Bir Yokmuş Masal Parkı (Kısaltılmıştır.)

1. *Yoldaki Çöpler* metninde anlatılmak istenen nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Birlikte yaşama kültüründe bizlere düşen bazı görevler vardır. Hikâyede bu görevlerden hangilerinin önemi vurgulanmıştır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Toplumda birlikte yaşarken birtakım sorumluluklarımızın olduğu unutulmamalıdır. Birlikte yaşamak, sorumluluk almanın yanında kurallara uymayı, birbirimize karşı saygılı olmayı, paylaşımda bulunmayı, iş birliği yapmayı da gerektirmektedir. Bu gibi durumlar, vatandaşların birlikte huzur ve güven içerisinde yaşamasında önemli faktörlerdir.

Birlikte yaşarken diğer insanlarla iletişim hâlinde olunur, bazı konularda kararlar alınır, alınan kararlar uygulanır. Örneğin öğretmenler, sınıf gezisi için öğrencilerle planlama yaparken sınıftaki tüm öğrencilerin fikrini almalıdır. Öğretmen ve öğrenciler, sınıf gezisinin düzenli bir şekilde yapılabilmesi için iş birliği yapmalıdır ve paylaşımda bulunmalıdır. Sınıf gezisi öncesinde herkes, bir araya toplanıp gezi esnasında uyulacak kuralları belirlemelidir. Kuralları belirleyen herkes, sürecin nasıl işleyeceğine birlikte karar vermelidir. Öğretmen, gezide bir karmaşanın yaşanmaması için öğrencilere birbirleriyle olan diyalog ve iletişimlerinde saygılı olmaları gerektiğini hatırlatmalıdır.



Sıra Sizde 10

Aşağıda verilen oyunu yönergeye göre oynayınız.

YÖNERGE: Sınıf iki gruba ayrılır. Gruplara isim verilir ve her grubun başkanı belirlenir. (örnek: A ve B grubu) A grubundan bir kişi sınıfın dışına çıkar. B grubu üyeleri, birbirine danışarak belirlenen ifadelerden birini seçer ve seçtikleri ifadeyi diğer grup üyelerine söyler. A grubu üyeleri, sınıfa giren arkadaşlarına B grubunun belirlediği kelimeyi ipuçları vererek buldurmaya çalışır. Sıra, diğer gruba geçer. Kelimeler bitene kadar oyun bu şekilde devam eder. Süre ve cevap hakkı sayısı sınıfça belirlenir.

diyalog	saygı	sorumluluk
iş birliği	birlikte yaşama	paylaşma
kurallara uyma	iletişim	fikrini söyleme



Sıra Sizde 11

Birlikte yaşama kültürünün günlük hayattaki yansımalarına dair (saygı, sorumluluk alma, paylaşma, diyalog, iletişim, kurallara uyma ve katılma gibi) bir olumlu bir de olumsuz örnek yazınız.

.....

.....

.....

.....

Etkinlik için karekodu okutunuz.



Düşünelim Konuşalım

Birlikte yaşama kültürünün oluşmadığı toplumlarda ne tür sorunlarla karşılaşılabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.



Öğrendiklerimizi Değerlendirelim

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

- ☐ 1. Aynı ülkede yaşayan ve ortak değerleri benimseyen insanlara vatandaş denir.
- ☐ 2. Hiçbir devletin uyruğunda bulunmayan, vatandaşlık haklarından yoksun bırakılan kişiye haymatlos denilmektedir.
- ☐ 3. Devlet; toplumun eğitim, sağlık, güvenlik gibi ihtiyaçlarını bazı kurumlar aracılığıyla karşılar.
- ☐ 4. Sivil toplum kuruluşları, devlete bağlıdır.
- ☐ 5. Yeşilay, çevre ile ilgili hizmet veren bir sivil toplum kuruluşudur.
- ☐ 6. Doğal afetlerde vatandaşların yaralarını sarmak devletin sorumluluğudur.
- ☐ 7. Ülkemizde yaşayan vatandaşların vergi vermek, oy kullanmak, kurallara uymak gibi birçok görev ve sorumluluğu vardır.
- ☐ 8. Aktif vatandaş, karar verirken başkalarının etkisi altında kalır.
- ☐ 9. Kamu kurumunda çalışan kişiler, faaliyetlere gönüllü olarak katılırlar.
- ☐ 10. Birlikte yaşama kültürü diyalog, iletişim kurma, iş birliği yapma, paylaşımda bulunma gibi birçok kavramı içinde barındırır.

B. Aşağıdaki cümleleri verilen sözcüklerden uygun olan ile tamamlayınız.

gönüllü

farklılık

duyarlı

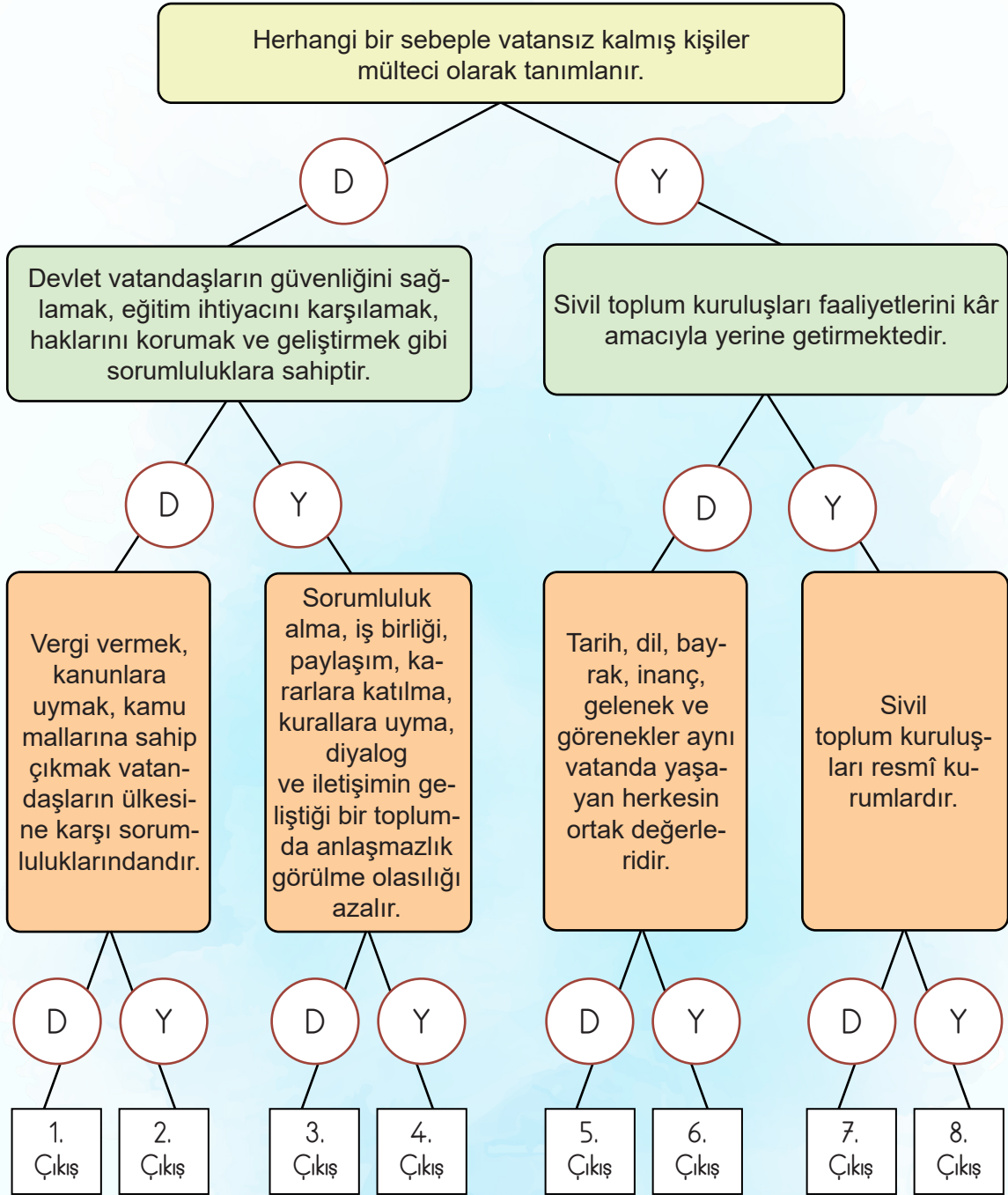
sorumluluk

devletin

vatandaş

1. Sivil toplum kuruluşları, devletin koymuş olduğu kurallara uymak zorundadır ve üye olan kişiler, olarak çalışmalara katılır.
2. Toplum ilgilendiren konularda bireyler, almaktan çekinmemelidir.
3. Vatandaşlar, birbirinin hak ve özgürlüklerine karşı saygılı ve olmalıdır.
4. Vatandaş olarak çocukların ve yetişkinlerin sorumlulukları gösterebilmektedir.
5. Vatandaşların haklarını korumak ve geliştirmek, sorumluluğudur.

C. Aşağıdaki tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliğinde verilen ifadelerin doğru (D) ya da yanlış (Y) olduğuna karar veriniz ve ok yönünde ilerleyerek doğru çıkışa ulaşınız.



Ç. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız. Yazdıklarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Bir sivil toplum kuruluşu (STK) oluşturmak isteseydiniz bu kuruluşun toplumun hangi ihtiyacına yönelik olmasını isterdiniz?
2. Saygının, sorumluluk almanın, paylaşmanın, iletişimin ve kurallara uymanın olmadığı bir toplumda birlikte yaşama kültüründen bahsedilebilir mi? Neden?

6. ÜNİTE BİRLİKTE YAŞAMA

D. Her resim bir harfe karşılık gelmektedir. Aşağıdaki resimlerin ilk harfini altındaki kutuya yazarak ünite ile ilgili kelimeleri bulunuz.

a

b

c

ç

d

e

Görsel 6.9

Daha fazla soru için
karekodu okutunuz.



“Öğrendiklerimizi Değerlendirelim”
bölümünün cevap anahtarı için kare-
kodu okutunuz.



SÖZLÜK

A

adalet: Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe.

azat: Serbest bırakma.

azim: Bir işteki engelleri yenme kararlılığı.

B

bağımsız: Davranışlarını, tutumunu, girişimlerini herhangi bir gücün etkisinde kalmadan düzenleyebilen, özgür, hür.

beyanname: Bir kimsenin resmî bir kuruluşa herhangi bir durumu bildirmek için verdiği çizelge, bildirge.

C - Ç

çözüm: Bir problemi çözmek için verilenler üzerinde yapılacak işlemlerin gösterilmesi.

D

demokratik: Demokrasiye uygun.

devlet: Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık.

duygudaşlık: Kendini duygu ve düşüncede bir başkasının yerine koyabilme, empati.

E

empati: Aynı duyguları paylaşma, duygudaşlık.

eşitlik: Kanunlar yönünden insanlar arasında ayırım bulunmaması durumu.

evrensel: Bütün insanlığı ilgilendiren.

F

forsa: Gemilerde kürek çeken tutsak veya hükümlü kimse.

G - Ğ

genel ağ: Dünya üzerindeki tüm bilgisayarların birbirine bağlanmasını sağlayan genelleştirilmiş bilgi iletişim ağı; siber uzay, siber âlem, internet.

gönüllü: Bir işi yapmayı hiçbir yükümlülüğü yokken isteyerek üstlenen.

H

harap: Yıkılacak duruma gelmiş, yıkkın, viran.

hentbol: Yedişer kişilik iki takım arasında yalnızca elle oynanan, topu karşı takımın kalesine atmaya dayanan oyun; el topu.

I

irk: Kalıtsal olarak ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip insanlar topluluğu.

İ - J

içgüdü: Bir canlı türünün bütün bireylerinde akıl ve düşünceden bağımsız olarak doğuştan gelen bilinçsiz her türlü hareket ve davranış.

imece: Birçok kimsenin toplanıp el birliğiyle bir kişinin veya bir topluluğun işini görmesi ve böylece işlerin sıra ile bitirilmesi.

K - L

kadırga: Hem yelken hem kürekle yol alan, özellikle Akdeniz’de kullanılmış bir savaş gemisi.

kalkan: Ok, kılıç vb.nden korunmak için savaşçıların kullandığı korunmalık.

kamuoyu: Bir konuyla ilgili halkın genel düşüncesi; halkoyu.

kese: Cepte taşınan, içine para vb. konulan, kumaştan veya örgüden küçük torba.

kuruluş: Topluma hizmet, üretim, tüketim vb. amaç ve görevlerle kurulan her şey, tesis.

kurum: Evlilik, aile, ortaklık, mülkiyet gibi köklü bir yapıyı içeren, genellikle devletle ilişkisi olan yapı veya birlik, müessese.

M

mezhep: Bir dinin görüş, yorum ve anlayış ayrılıkları sebebiyle ortaya çıkan kollarından her biri.

N - O - Ö

nüfus: Bir ülkede, bir bölgede, bir evde belirli bir anda yaşayanların oluşturduğu toplam sayı.

P - R

padişah: Osmanlı Devleti’nde devlet başkanına verilen ünvan, hükümdar, sultan.

pozitif ayrımcılık: Toplumdaki diğer kişiler ile eşit koşullarda yaşamadığı düşünülen belli gruplara çeşitli ayrıcalıklar tanıyarak onları destekleme.

pupa: Geminin arkası.

S - Ş

sit: Tarih öncesinden günümüze kadar değişik çağların ve uygarlıkların kültür değerlerini temsil eden eser veya kalıntı.

sosyal devlet: Ekonomik ve sosyal alanlarda bireylere sosyal güvenlik ve adalet sağlayıcı politikalar üreten devlet modeli.

sözleşme: Hukuki sonuç doğurmak amacıyla iki veya daha çok kişinin, kuruluşun karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla gerçekleşen işlem, bağıt, akit, mukavele.

T

takım: Görev bakımından birbirini tamamlayan kimselerin topluluğu, grup, ekip.

tedbir: Önlem, hazırlık.

traverten: Birtakım kaynak sularının dibinde biriken, kalkerli veya silisli tortu, pamuk taşı.

U - Ü

uluslararası: Çeşitli milletlerin arasında yapılan, milletlerin arasında çok yönlü ilişkilerle ilgili olan, milletlerarası.

V

viran: Yıkık, harap.

Y

yargıç: Millet adına, yargı yetkisini kullanarak yasaya aykırı davranışlarda veya uyuşulmayan işlerde yasayı yerine getirmekle, adaleti gerçekleştirmekle görevli kimse, hâkim.

yasa: Devletin yasama organları tarafından konulan ve uyulması gereken kurallar bütünü, kanun.

Z

zincir: Birbirine geçmiş bir sıra metal halkadan oluşan bağ.

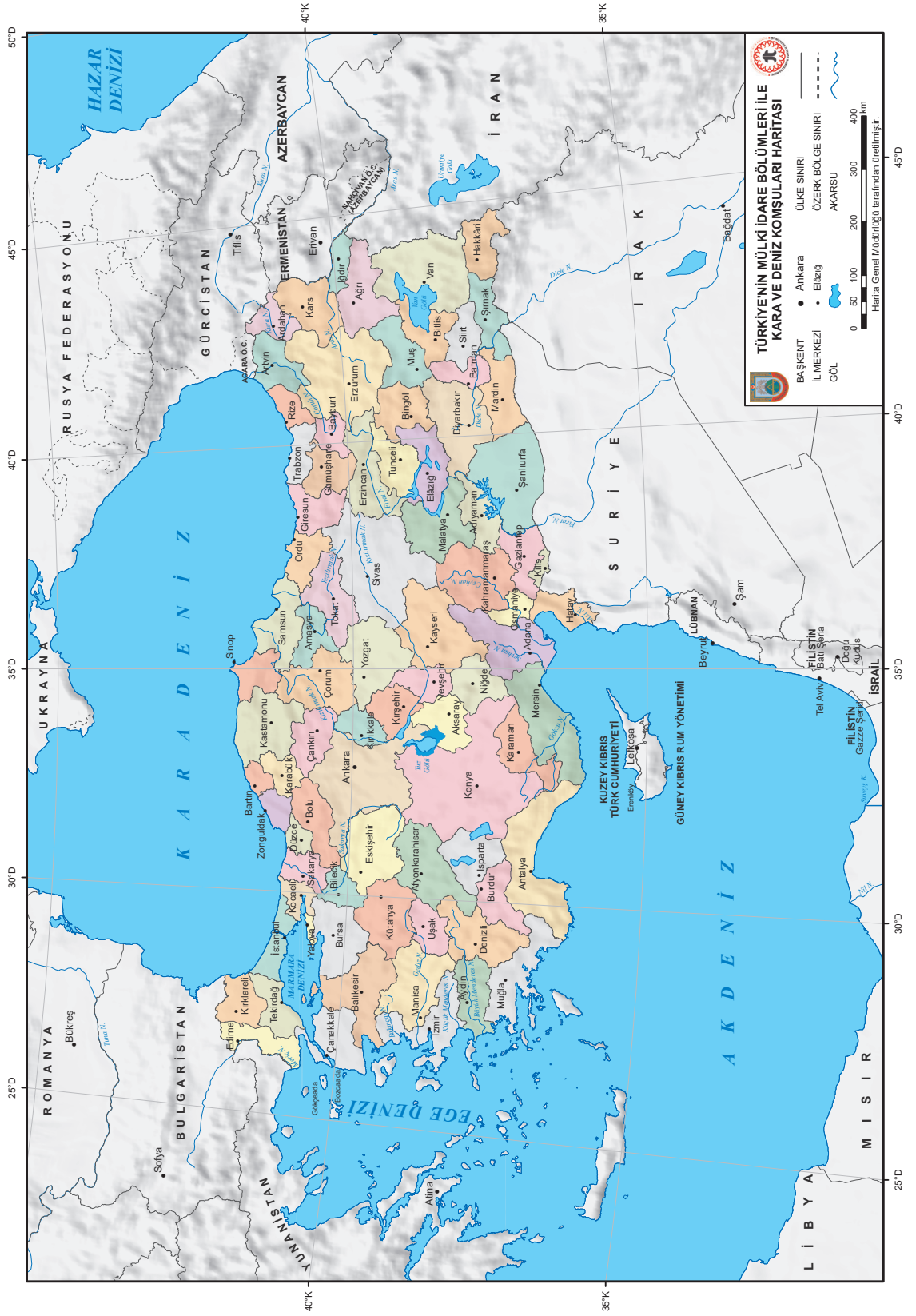
KAYNAKÇA

- Akıllıoğlu, T. (1995). *İnsan hakları: kavram, kaynaklar ve koruma sistemleri*. A.Ü. S.B.F İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Altunkaya, N. (2003). *Vatandaşlık bilgisi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Atçakarlar, N. (2020). *Bir varmış bir yokmuş: masal parkı*. Timaş Çocuk Yayınları.
- Çakıroğlu, A. (2001). *Şiir bahçesi*. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çeçen, A. (2010). *İnsan hakları*. Lord Matbaacılık.
- Demirkasımoğlu, N. (2020). *Etik ve eğitim*. Anı Yayıncılık.
- Demirkasımoğlu, N. (2015). Toplum yaşamında kurallar: birey-kural ilişkisi. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 13 (1), 138-156.
- Direk, N. (2006). *Filozof çocuk: çocuklarla felsefe konuşmaları*. Pan Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2004). *Sosyoloji kavramlar ve sorunlar*. Pegem Yayıncılık.
- Flowers, N. (2010). *Pusulacık: çocuklar için insan hakları eğitimi kılavuzu*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gören, Z. (2007). Temel hakların sınırlanması-sınırlamanın sınırları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (12), 39-59.
- MEB. (2018). *İnsan hakları, vatandaşlık ve demokrasi dersi öğretim programı (ilkokul 4. Sınıf)*. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Perry, B. (1990). *Malcolm X the last speeches*. Pathfinder Press.
- Seyfettin, Ö. (2021). *Ömer Seyfettin seçmeler*. Nilüfer Yayıncılık.
- TDK. (2011). *Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK. (2021). *Yazım kılavuzu*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yavaşlı, A. (2006). *Atatürk'ün yurttaşlık bilgileri*. Bulut Yayınları.
- Zengin, N. (2010). "Sağlık hakkı" ve sağlık hizmetlerinin sunumu. *Sağlıkta performans ve Kalite Dergisi*. 1 (1), 44-52.
- Kaynak gösterme yöntemi APA 6.0 sürümüne göre oluşturulmuştur.

Görsel kaynakçaya ve genel ağ kaynakçasına ulaşmak için karekodu okutunuz.



TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI



TÜRK DÜNYASI HARİTASI

